

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Filozofická fakulta
Historický ústav

*Poslední věci člověka v čase odkouzlování světa.
Smrt v 18. století*

(Magisterská diplomová práce)

Zdeněk Duda

**Vedoucí práce: prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.
České Budějovice 2006**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a na základě uvedených pramenů a literatury.

Zdeněk Duda

Děkuji Prof. PhDr. Mileně Lenderové, CSc. za to, že se ujala vedení mé práce, Univ.-
Prof. Mag. Dr. Karlu Vocelkovi za cenné připomínky a rady k teoretickému uchopení tématu
a Doc. PhDr. Marii Ryantové, CSc. za odbornou pomoc při edičním zpracování vybraných
měšťanských testamentů.

Zdeněk Duda

Obsah

Obsah.....	1
1 Úvod.....	5
2 Poslední věci člověka v čase odkouzlování světa - metodické podněty a východiska	9
2.1 Philippe Ariès – modelové schéma lidských přístupů ke smrti, základní faktory	9
2.2 Norbert Elias a poslední věci člověka pohledem civilizačně procesuálního myšlení... ..	16
2.3 Michel Vovelle – testament, koncept dechristianizace	25
2.4 Poslední věci člověka v čase odkouzlování světa – navrhované teoretické uchopení ..	34
3 Edice testamentů z let 1730 až 1740 a 1780 až 1790.....	38
3.1 Ediční poznámka	38
3.2 Soupis vydaných testamentů	42
3.3 Editované testamenty	43
3.4 Rejstřík osobních jmen.....	114
3.5 Rejstřík zeměpisných názvů.....	124
4 Závěr.....	129
5 Seznam pramenů a literatury.....	131
5.1 Prameny.....	131
5.1.1 Archivní prameny.....	131
5.1.2 Dobové tisky	131
5.1.3 Vydané prameny	131
5.2 Literatura	131
6 Seznam zkratk	140
Abstrakt	141

1 Úvod

Přítomná diplomová práce se věnuje posledním věcem člověka v čase odkouzlování světa, tj. problematice smrti, umírání a onoho světa v 18. století, především pak v jeho druhé polovině. Zvolené téma a ani zvolený časový rámec nejsou stanoveny náhodně. Problematika smrti patří k důležitým otázkám každého člověka i lidské společnosti.

Polský sociolog Zygmunt Bauman nahlíží lidské kultury jako nástroje, které mají umožnit člověku zapomenout, že je stvořením smrtelným. Kultura má plnit funkci ochrany před vědomím, že lidský život je bytím ke smrti.¹ Stojí-li úkol a technika zvládnutí smrti v základech každé kultury, lze předpokládat, že jakákoli změna ve světě významů a symbolů vázaných na problematiku smrti nalezne v kultuře svůj odraz, a to i ve formě strukturální změny. Mezi kulturou a široce chápaným fenoménem smrti existuje velmi úzký vztah, který však nelze chápat pouze jednostranně, ale mnohem spíše jako vztah vzájemného ovlivňování a podmiňování. Technika zvládnutí a zvládnání smrti určuje celkové nastavení společnosti a životní i zásvětní osudy typizovaného jedince, kolektivní přístupy ke smrti jsou zase definovány příslušnou kulturou. Z čehož vyplývá, že studium dějin smrti není jen tématem dějin každodenního života, ale je podstatnou součástí kulturně a historicko antropologicky orientovaných kulturních dějin.²

Problematika posledních věcí člověka je v přítomné práci zasazena do kontextu tzv. odkouzlování světa a blíže vymezena časovým rámcem 18. století, přičemž je vysloven předpoklad, na základě výzkumů především francouzských historiků, že podstatné změny v kolektivních přístupech ke smrti jsou sledovatelné zvláště ve druhé polovině onoho století.³

¹ K tomu srov. Zygmunt BAUMAN, *Tod, Unsterblichkeit und andere Lebensstrategien*, Frankfurt 1994, s. 48.

² K historiografickému vymezení a tématickému směřování tzv. historické antropologie srov. Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2003; Pier Paolo VIAZZO, *Mapping the territory of historical anthropology*, in: Václav Bůžek – Dana Štefanová (edd.), *Menschen – Handlungen – Strukturen. Historisch-anthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice 2001 (=OH 9), s. 7-25; Gert DRESSEL, *Historische Anthropologie. Eine Einführung*, Wien 1996; Alena ŠIMŮNKOVÁ, *Ke vztahu historiografie a antropologie: perspektivy aplikování antropologických přístupů na historický výzkum*, ČL 82, 1995, s. 99-111; Lucette VALENSIOVÁ – Nathan WACHTEL, *Historická antropologie*, ČL 85, 1998, s. 193-207.

³ K tomu srov. např. Pierre CHAUNU, *La mort à Paris. XVIe, XVIIe, XVIIIe siècles*, Paris 1978; Michel VOVELLE, *Piété baroque et déchristianisation en Provence au XVIIIe siècle. Des attitudes devant la mort d'après les clauses des testaments*, Paris 1973.

Termín odkouzlování světa poprvé použil německý sociolog a historik Max Weber v roce 1917 ve svém pojednání *Wissenschaft als Beruf* a později v přepracované verzi svého nejznámějšího díla *Die Protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus*. Max Weber nahlížel na proces odkouzlování světa jako na hlavní rys novějších dějin a jako na jiný výraz pro proces sekularizace.⁴ Kontext odkouzlování světa odkazuje ke světu, který ztrácí auru posvátného.

Předkládaná diplomová práce je členěna do dvou základních částí. První část je teoretickou studií o možném metodologickém přístupu a uchopení problematiky posledních věcí člověka v čase zvláště druhé poloviny 18. století, druhá výběrovou edicí měšťanských testamentů z let 1730 – 1740 a 1780 – 1790.⁵

První část vychází ze tří inspiračních zdrojů, a to ze studií a teorií Philippa Arièse,⁶ Norberta Eliase⁷ a Michela Vovella.⁸ Philippe Ariès předložil asi dosud nejvlivnější a nejucelenější vyprávění o evropských dějinách smrti, studie Michela Vovella a jeho teze o dechristianizaci (evropské) společnosti v druhé polovině 18. století musí pro přítomnou diplomovou práci představovat základní teoretické východisko, respektive zdroj základních výchozích otázek. Civilizačně procesuální myšlení Norberta Eliase pak nabízí řadu podnětů a faktorových nástrojů k teoretickému uchopení zvoleného tématu.

⁴ Hartmut LEHMANN, *Von der Erforschung der Säkularisierung zur Erforschung von Prozessen der Dechristianisierung und der Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa*, in: Týž (ed.), *Säkularisierung, Dechristianisierung, Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa. Bilanz und Perspektiven der Forschung*, Göttingen 1997, s. 13-14. Velmi podnětně je odkouzlení světa promyšleno ve stejnojmenné knize francouzského filozofa a historika Marcela Gaucheta, který se zabývá otázkou, zda se v moderním světě ztrácí společně s náboženskými projevy také osobní víra, a polemizuje s Weberovou tezí o postupné racionalizaci společnosti. Marcel GAUCHET, *Odkouzlení světa. Dějiny náboženství jako věci veřejné*, Brno 2004.

⁵ V edici uvedené testamenty pocházejí z píseckých Knih kšaftů; SOKA Písek, AM Písku, *Knih kšaftův černožlutá*, inv. č. 38, sign. 38; TAMTÉŽ, *Knih kšaftův liber testamentorum*, inv. č. 39, sign. 39.

⁶ Philippe ARIÈS, *Bilder zur Geschichte des Todes*, München-Wien 1984; Týž, *Dějiny smrti I-II*, Praha 2000; Týž, *Studien zur Geschichte des Todes im Abendland*, München 1982.

⁷ Norbert ELIAS, *O osamělosti umírajících v našich dnech*, Praha 1998; Týž, *Über den Prozeß der Zivilisation. Soziogenetische und psychogenetische Untersuchungen I-II*, Frankfurt am Main 1980.

⁸ VOVELLE, Gaby – VOVELLE, Michel, *Vision de la mort et de l'au-delà en Provence d'après les autels des âmes du purgatoire, XVe-XXe siècles*, Paris 1970; Michel VOVELLE, *Piété baroque et déchristianisation*; Týž, *Mourir autrefois. Attitudes collectives devant la mort aux XVIIe et XVIIIe siècles*, Paris 1974; Týž, *Ideologies and Mentalities*, Cambridge 1990.

V první kapitole první části je pojednáno Arièsovo modelové schéma přístupů člověka ke smrti v západním křesťanském a postkřesťanském světě, přičemž pozornost se primárně nesoustředí na text Arièsova velkého vyprávění, nýbrž na čtyři psychologické faktory, na nichž je modelové schéma kolektivních přístupů ke smrti vystavěno. V souvislosti s Arièsovým schématem je uveden pohled a kritika kulturologické thanatologie.⁹

V rámci Eliasovské inspirace jsou připomenuty čtyři faktory, které mají zásadně určovat vztah člověka ke smrti. Norbert Elias je uvádí ve své knize *O osamělosti umírajících v našich dnech*. Řešena je otázka, nakolik jsou tyto faktory přenositelné mezi společnostmi, např. i do světa pozdně barokního člověka. V souvislosti s civilizačně procesuálním myšlením je pojednána vysoce podnětná studie německého sociologa náboženství Michaela Ebertze, který hovoří, na základě rozboru katolických eschatologických kázání z let 1860 – 1990, o procesu zcivilizování katolického Boha.¹⁰ Ebertzova teorie je pak uvedena do souvislosti s Vovellovou tezí o dechristianizaci.

Třetí kapitola je inspirována studii a teoriemi Michela Vovella, a to metodikou využití testamentu pro výzkum dějin smrti a právě tezí o dechristianizaci. Vovellův koncept dechristianizace je komentován současným pohledem, který spíše než o jednosměrném a jednoproudém procesu hovoří o širším procesuálním směřování několika zrcadlových linií, a to dechristianizace a současně rechristianizace, sekularizace a příp. „sakralizace“.¹¹ Aby vůbec bylo možné o dechristianizaci či širším procesuálním směřování hovořit, je třeba ještě vymezit pojem náboženství.¹²

Čtvrtá kapitola první části je vlastním jádrem celé diplomové práce. Zde je, na základě všech pojednaných inspirací, uvedeno navrhované teoretické uchopení tématu posledních věcí člověka v čase odkouzlování světa i výzkum, který by z navrhovaného konceptu měl vycházet a zároveň jej i prověřit.

⁹ Ke kulturologické thanatologii srov. zvláště Jan ASSMANN – Rolf TRAUZETTEL (edd.), *Tod, Jenseits und Identität. Perspektiven einer kulturwissenschaftlichen Thanatologie*, München – Freiburg 2000.

¹⁰ Michael N. EBERTZ, *Die Zivilisierung Gottes und Deinstitutionalisierung der „Gnadenanstalt“*. *Befunde einer Analyse von eschatologischen Predigten*, in: Jörg Bergmann – Alois Hahn – Thomas Luckmann, *Religion und Kultur*, Opladen 1993, s. 92-125.

¹¹ Hartmut LEHMANN, *Säkularisierung, Dechristianisierung, Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa. Forschungsperspektiven und Forschungsaufgaben*, in: Týž (ed.), *Säkularisierung, Dechristianisierung, Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa. Bilanz und Perspektiven der Forschung*, s. 317.

¹² K vymezení pojmu náboženství srov. Tomáš HALÍK, *Vzýván i nevzýván. Evropské přednášky k filosofii a sociologii dějin křesťanství*, Praha 2004, s. 22-64.

Druhá část diplomové práce je výběrovou edicí testamentů píseckých měšťanů z let 1730 – 1740 a 1780 – 1790. Je prvním nepřímým výstupem navrhovaného výzkumu, respektive prvním nepřímým výsledným krokem na cestě shromáždování vhodného souboru závětí. Přitom je částí přítomné práce relativně na první části nezávislou, současně však s první částí funkčně provázanou, neboť předkládané poslední vůle byly přednostně vybírány na základě obsahových kritérií. Mají podpořit otázky a tvrzení uváděné v první (hlavní) části diplomové práce.

2 Poslední věci člověka v čase odkouzlování světa - metodické podněty a východiska

2.1 Philippe Ariès – modelové schéma lidských přístupů ke smrti, základní faktory

Philippe Ariès je znám jako historik, „poslední z amatérů a první z novátorů“¹³, který předložil modelové schéma přístupů člověka ke smrti v západním křesťanském světě.¹⁴ Za nejdůležitější Arièsův poznatek bývá pokládáno zjištění, že přístupy ke smrti se v průběhu staletí měnily.¹⁵

Ariès začíná své vyprávění o dějinách smrti v raně křesťanských katakombách a nekropolích římského světa a končí osamělostí umírajících v nemocnicích sedmdesátých let minulého století. Přitom načrtává pěti stupňovou typologii přístupů člověka ke smrti. Jednotlivé typy, přestože jsou uspořádány v souslednou řadu, nejsou vývojovými fázemi, nýbrž mohou trvat vedle sebe, prostupovat se a překrývat.

Výchozí podobou smrti podle Arièsovy typologie je tzv. *ochočená smrt*.¹⁶ Její kořeny je možné hledat v čase předkřesťanského světa. Na druhé straně se s ní setkáváme ještě v 19. a 20. století. *Ochočená smrt* byla smrtí blízkou, důvěrně známou a očekávanou, a proto i smrtí, s níž nebyly spojeny nějaké přílišné obavy a strach, což je podmíněno i skutečností, že smrt měla veřejný charakter. Umírající nebyl ponechán sám sobě, smrt nebyla jeho osobní záležitostí. Nesla významy, které byly spojeny se sociální skupinou i s širším společenským celkem. Kategorie sociálního zde nebyla omezena pouze na rovinu žijících, společenstvím se

¹³ Takto nazval Philippa Arièse Pierre Chaunu v *L'Historien dans tous ses états*, Paris 1984, s. 91n. Zde citováno podle Daniela TINKOVÁ, „Sváteční historik“, „historik existence“: *Philippe Ariès (1914-1984)*, in: Philippe Ariès, *Dějiny smrti II*, s. 393.

¹⁴ Kuno BÖSE, *Das Thema „Tod“ in der neueren französischen Geschichtsschreibung. Ein Überblick*, in: Paul Richard Blum (ed.), *Studien zur Thematik des Todes im 16. Jahrhundert*, Wolfenbüttel 1983, s. 7.

¹⁵ Pavel KRÁL, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004, s. 11. Srov. Philippe ARIÈS, *Dějiny smrti I*, s. 17-44. K hodnocení srov. také John McMANNERS, *Death and French Historians*, in: Joachim Whaley (ed.), *Mirrors of Mortality. Studies in the Social History of Death*, London 1981, s. 118-121.

¹⁶ Philippe ARIÈS, *Dějiny smrti I*, s. 17-47.

zde rozumělo společenství živých i mrtvých. Výrazem této vzájemnosti byl hřbitov, centrum sociálního života vůbec.

Mezi 13. a 18. stoletím došlo k výrazné individualizaci smrti. Do té doby dominující *ochočenou smrt* nahrazuje tzv. *smrt sebe sama*.¹⁷ Nová podoba smrti se začala rodit v prostředí učených vrstev společnosti a souvisela s představami o posledním soudu. Prostřednictvím myšlenky na soudný den a zvážení dobrých a zlých skutků si člověk začal uvědomovat nejen sebe sama, ale také skutečně svou smrt. Člověk už více neumíral jako člen společenství, ale umíral sám za sebe a v okamžiku smrti byl také sám individuálně posuzován. Poslední soud ve formě soudu osobního se odehrával u lůžka umírajícího. Okamžik smrti nabýval na významu. Ještě v posledních chvílích mohl člověk vše získat a nebo ztratit. Literárním i obrazovým průvodcem umírajícího byly knihy příprav na dobrou smrt, tzv. *artes moriendi*.¹⁸ Na smrt bylo možné a dobré se připravit, a to prostřednictvím almužen, modliteb, zádušních mší a různých jiných zbožných odkazů. Zárukou přípravy a současně prostředkem přeměny pozemských statků v duchovní hodnoty, které mají svou platnost i na onom světě, byl testament. Novinkou a nadále tradiční součástí zacházení člověka se smrtí se stal pohřební průvod, který získal formu církevního procesí za účasti příslušníků žebavých řádů a bratrstev, chudých a sirotků. Průvod byl spojen s bohoslužbou v kostele, která byla sloužena za přítomnosti těla zesnulého.¹⁹

Intenzita prožívání *smrti sebe sama* dosáhla svého vrcholu na konci středověku ve 14. a 15. století. Citová rozjitřenost této doby našla svůj výraz ve vyobrazeních rozkládajících se těl a tanců smrti, obecně ve výjevech s makabrální tematikou.²⁰

V následujících desítkách let, zvláště v 16. a 17. století, získal člověk ve vztahu ke smrti určitý odstup. Nástroje zvládání smrti, známé z předchozího období, se nezměnily, nicméně pomalu přispěly k jistému vzájemnému odcizení smrti a člověka. Společenství živých a mrtvých se nadále nesneslo. Náhrobní kameny nepatřily do chrámu živých,

¹⁷ TAMTÉŽ, s. 127-128.

¹⁸ Obecně k typu knih příprav na dobrou smrt Franz Josef ILLHARDT, *Ars Moriendi – Hilfe beim Sterben. Ein historisches Modell*, in: Erich Matouschek (ed.), *Artz und Tod. Verantwortung, Freiheiten und Zwänge*, Stuttgart 1989, s. 89-103; Arthur E. IMHOF, *Ars moriendi. Die Kunst des Sterbens einst und heute*, Böhlau 1991; Maciej WŁODARSKI, *Ars moriendi w literaturze polskiej XV i XVI wieku*, Kraków 1987; TÝŽ, *Obraz i slovo. O powiązaniach w sztuce i literaturze XV - XVI wieku na przykladzie "ars moriendi"*, Kraków 1991; Konrad WILLI, *Pastoral der Sterbebegleitung im Kloster der Barockzeit. Dargestellt im Spiegel der "Ars Moriendi"-Literatur der Bibliothek St. Walburg, Eichstätt*, München 2002.

¹⁹ Philippe ARIÈS, *Dějiny smrti I*, s. 207-210; TÝŽ, *Dějiny smrti II*, s. 375.

²⁰ TÝŽ, *Dějiny smrti I*, s. 142-158.

neuspořádané a pohozené kosti byly naopak všudypřítomné.²¹ Smrt byla *vzdálenou i blízkou*, důvěrnou již jen snad díky okázalejším obřadům a zakrývání nebožtíka, zásahům, které přinesl pozdní středověk.²² Konec 17. století je dobou návratu jednoduchosti ve vztahu ke smrti (např. požadavek prostého pohřbu v závětech) a současně dobou, kdy se vynořuje *Thanatos* v objetí *Erotu*, láska a smrt vedle sebe. Smrt přestala být považována za okamžik přechodu do jiného světa, nadále byla prožívána a zobrazována jako násilné přerušení a zlom, který člověka odtrhuje od každodenního života. Smrt také získala nové významové konotace. Objevovala se doprovázená krásou, půvabem, vznešeností, důstojností a velikostí. Ovšem čím krásnější se smrt jevila, tím větší přinášela znepokojení. Okouzlení (její krásou) a současně strach a obavy, které vyvolávala, vedly k podivuhodnému citovému chvění, které dosáhlo svého vrcholu v čase romantismu.²³

Čtvrtým mezníkem Arièsovy typologie je tzv. *smrt blízkého* (druhého). Převažující podobou přístupů člověka ke smrti se stala na konci 18. století a zůstala jí po celé století devatenácté. Svůj výraz našla především v novém kultu hřbitovů a hřbitovního umění. Každý zemřelý měl mít nadále právo na vlastní hrob. Hřbitov ztratil své spojení s kostelním dvorem či zahradou, byl vydělen z každodenního světa živých a stal se vlastním městem zemřelých, kam živí měli přicházet vzpomínat se smutkem a bolestí na své blízké. Takto zabarvená smrt ztratila skandální charakter spojený s prožitkem vlastní individuality a naopak získala novou kvalitu, a sice prožitek smutku nad ztrátou milované bytosti.²⁴

Vztah k milovanému ty, kterému nechceme ublížit a kterému právě proto tajíme pravdu o blížící se smrti, nakonec vedl k vytěsnění smrti z vědomí. Ariès zde hovoří o posledním typu přístupu člověka ke smrti, a sice o *smrti převrácené*. Již v 19. století se zrodila lež o smrti, která ji nakonec ve století dvacátém vyhnala do *ilegality*. Druhým momentem *převrácené smrti* je její špinavost a neslušnost. Smrt již není krásná, ale zvláště ve druhé polovině 20. století nechutná. Jako taková ztrácí nárok na veřejný charakter, je privatizována nejprve do stále užšího rodinného kruhu a nakonec, hospitalizací smrtelně nemocných (třetí podoba *převrácené smrti*), je odsunuta stranou i sama rodina. Smutek je neslušný, je třeba co nejrychleji zapomenout. *Smrt převrácená* je konečně smrtí vyobcovanou.²⁵

²¹ Kuno BÖSE, *Das Thema Tod*, s. 9.

²² Philippe ARIÈS, *Dějiny smrti II*, s. 376.

²³ TAMTÉŽ, s. 94-98; 141-143. Srov. Kuno BÖSE, *Das Thema Tod*, s. 9; Pavel KRÁL, *Smrt*, s. 13.

²⁴ Philippe ARIÈS, *Dějiny smrti II*, s. 219-313; TÝŽ, *Studien*, s. 43-56 (studie *Der Tod des Anderen*).

²⁵ Philippe ARIÈS, *Dějiny smrti II*, s. 317-365.

V základech teoretických úvah Philippa Arièse o problematice dějin smrti lze nalézt přiznanou hypotézu Edgara Morina, a sice že postoje ke smrti se odvíjejí z vědomí sebe sama.²⁶ Úhelným kamenem vztahu člověka ke smrti v dějinách se tak Arièsovi stalo vědomí vlastní individuality. Proměny přístupu ke smrti nejsou tak primárně odvislé od náboženské víry. Otázka posmrtného života a vůbec celá topografie onoho světa nemusí nutně být v přímém vztahu se smrtí. Ariès upřednostňuje geografii světa sociálního. Všímá si v první řadě proměn ve vztahu k sobě samému (sebe-vědomí), ve vztahu k druhému, stejně jako změn ve vztahu mezi jedincem a společností či lidským rodem obecně.²⁷

Klasifikaci na základě formy vědomí vlastní individuality využil Ariès podle svých vlastních slov ve svých prvních knihách o přístupech člověka ke smrti i v celkovém rozvržení knihy *Dějiny smrti*.²⁸ Nicméně hlubší čtení pramenů a dlouholetá zkušenost s uspořádáním forem prožívání a jednání člověka ve vztahu ke smrti ve více než tisíciletém prostoru prý donutily Arièse revidovat výchozí hypotézu. Vedle stupně vědomí sebe sama se ukázalo nezbytně nutným počítat i s dalšími faktory. Ariès hovoří o jednoduchých proměnách čtyř psychologických prvků. Tím prvním je základní kategorie **vědomí sebe sama** (1), dalšími **obrana společnosti proti divokosti přírody** (2), **víra v posmrtný život** (3) a **víra v existenci zla** (4). Podívejme se nyní na Arièsovu pětistupňovou typologii přístupů člověka ke smrti na základě proměn oněch čtyř parametrů.²⁹

První model ochočené smrti je definován rovnoměrně na základě všech čtyř faktorů. Představuje výchozí situaci studované klasifikace. Na základě změny jednoho či více parametrů dochází k celkové proměně přístupu člověka ke smrti. Smrt prvního modelu je zkouškou společenství, nikoli individuální otázkou. Daný sociální celek je ohrožen nejen oslabením v důsledku ztráty svého člena, ale také možným narušením obranné hráze zbudované proti přírodě a její divokosti. Nástrojem a strategií ovládnutí nebezpečné přírody a současně oním obranným valem je ritualizace smrti. Posmrtný život je obdobím klidu a míru, spánkem, očekáváním opravdového konce života, očekáváním vzkříšení do jiného rozměru bytí, do věčné blaženosti. Přesto i ochočená smrt je jistou formou zla, podobně jako hřích a bolest.

²⁶ TAMTÉŽ, s. 369.

²⁷ Daniela TINKOVÁ, „Sváteční historik“, s. 386.

²⁸ Phillipe ARIÈS, *Dějiny smrti II*, s. 369. Srov. TÝŽ, *Studien*.

²⁹ TÝŽ, *Dějiny smrti II*, s. 369-382.

Druhý model byl vytvořen na základě konstatování rozhodující změny v kvalitě prvního parametru. V prostředí vzdělců (litterati) se tradiční vztah člověka k bližním poprvé převrátil. Zvítězil smysl pro vlastní individualitu, který přinesl i vysoce osobní prožitek vlastní smrti. Proměna prvního faktoru podnítila přeformulování představ o posmrtném životě. Dřímající homo totus se rozdvojil. Nesmrtelná duše se oddělila od těla. Ačkoli nové obsahy prvního a třetího parametru mohly vyvolat otřesy v tradiční formě obrany proti přírodě, nestalo se tak. Zvyk zakrývání těla zemřelého vyvážil dojemnost a tesklivost individualismu. Stručně, nová individualita přinesla proměnu představ o posmrtném životě, zbývající dva faktory zůstaly beze změny.

Smrt vzdálená i blízká, třetí stupeň Arièsovy klasifikace, je výsledkem změny v nastavení druhého parametru. Tradiční obranné hráze proti ohrožení ze strany přírody byly prolomeny hned ze dvou stran. Ze svých pout se na jedné straně vymanila láska, na druhé smrt. *Thanatos* a *Eros* budou napříště vystupovat pospolu. V mezní situaci je vzrušení neseno touhou i strachem, utrpení a rozkoš se spojují v jediný pocit, vyjádřený například prvním velkým strachem ze smrti, strachem z pohřbení zaživa. Tento strach se zrodil z přesvědčení, že je možný smíšený a vratný stav, stav smrti a života zároveň.

V 19. století došlo k bouřlivým proměnám všech čtyř faktorů. Rozhodujícím impulsem se stal posun ve vědomí vlastní individuality. První parametr dosud osciloval mezi pocitem sounáležitosti se sociálním celkem (vždyť jsme smrtelní) a individuálním úzkým vědomím sebe sama (smrt sebe sama). Nyní obě krajní podoby ustoupily do pozadí a na významu získal smysl pro bližního, respektive pro milované ty (smrt blízkého). S touto citovou revolucí souvisí i osobitý vztah k soukromí (privacy), který se prosadil v nukleární rodině. Smrt blízkého dala vytrysknout spontánnímu žalu pozůstalých, které trápilo více fyzické odloučení od zesnulého, spíše než sama smrt. Ta přestala být smutnou, proměnila se v krásu, podobně jako příroda sama. Kategorie krásného se stala novou bezpečnostní hrází. Kdysi divoká příroda byla polidštěna. Krásná smrt přestala být spojována se zlem. Smrt, hřích, tělesná bolest a duševní utrpení již nepředstavovaly jednotlivá zastavení křížové cesty zla. Zlo si v lidském srdci a vědomí vyměnilo místo s přírodou. Strach z pekla se vytratil. Nebe se stalo místem opětovného shledání milovaných bytostí. V definici smrti blízkého jsou zastoupeny opět všechny čtyři faktory, oproti výchozímu stavu však zrcadlově otočené.

Moderní převrácená smrt je vyhocením situace, která byla nastolena v 19. století. Prvotní příčinou dnešního vyobcovaného umírání je smysl pro bližního dovedený do krajnosti (1). Smrt se našeho bližního netýká. Druhým podnětem je konečný ústup zla (4). Soudobá medicína téměř zcela odstranila bolest, smrt se stala léčitelnou nemocí, která jednou bude

zcela vymýcena. Zatím je překrývána studem. Víra v existenci Zla byla nezbytným předpokladem ohočení smrti. Zánik této víry způsobil, že smrt opět zdivočela (2).

Arièsova periodizační typologie přístupů člověka ke smrti je psychologizujícím modelem založeným na proměnách tzv. kolektivního nevědomí. To je ve vztahu ke smrti určováno vzájemným nastavením čtyř jednoduchých psychologických parametrů (viz výše). Přítomná typologie je zářným příkladem francouzských dějin mentalit,³⁰ vyšlých z tradice revoluční školy Annales.³¹ Vychází ze zkoumání kolektivních postojů, vnímání, jednání a chování, reflektuje myšlenkové struktury, *dobovou duchovně-kulturní infrastrukturu*³², a to v časovém rámci dlouhého trvání.

Philippe Ariès se ve svých výzkumech o dějinách smrti opíral o dokumentační soubory literárních, liturgických, závětních, epigrafických a ikonografických pramenů, přičemž pramenům, které se nevyznačovaly hromadnou povahou, věnoval podle svých vlastních slov³³ největší pozornost. Jeho čtení hrdinských eposů, románů, pamětí, náboženských a úředních textů, nápisů i obrazů bylo silně intuitivní.³⁴

Arièsovy práce o dějinách smrti vzbudily mimořádný zájem a ohlas.³⁵ Ještě dnes po několika desítkách let od svého prvního uveřejnění je Arièsův příběh potýkání se člověka se smrtí v západním křesťanském a postkřesťanském světě příběhem paradigmatickým.

Přesto byl Philippe Ariès z mnoha stran kritizován. Zpochybnitelný je již samotný intuitivní výběr a intuitivní čtení pramenů. Nicméně více než intuitivní zpracování thanatologické problematiky byl Arièsovi vytýkán selektivní výběr pramenů a v určité míře ahistorický přístup k nim. Arièsovy prameny byly ve většině produktem elitních vrstev

³⁰ K dějinám a teorii mentalit zvláště Peter DINZELBACHER (ed.), *Europäische Mentalitätsgeschichte. Hauptthemen in Einzeldarstellungen*, Stuttgart 1998; André BURGUIÈRE – Ulrich RAULFF (edd.), *Mentalitäten-Geschichte. Zur historischen Rekonstruktion geistiger Prozesse*, Berlin 1989; Winfried SCHULZE (ed.), *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996.

³¹ Srov. Peter BURKE, *Francouzská revoluce v dějepisectví. Škola Annales (1929-1989)*, Praha 2004.

³² Rolf REICHARDT, „*Historie des Mentalités*“. *Eine neue Dimension der Sozialgeschichte am Beispiel des französischen Ancien Régime*, Internationales Archiv für Sozialgeschichte der deutschen Literatur, 1978, s. 131.

³³ Philippe ARIÈS, *Dějiny smrti II*, s. 369.

³⁴ Kuno BÖSE, *Das Thema Tod*, s. 4.

³⁵ Arièsovu typologii ocenil např. Michel Vovelle. Označil ji dokonce za nejvýznamnější příspěvek k dějinám smrti své doby vůbec. Michel VOVELLE, *Einstellungen zum Tode. Methodenprobleme, Ansätze, unterschiedliche Interpretationen*, in: Arthur E. ImHof (ed.), *Biologie des Menschen in der Geschichte. Beiträge zur Sozialgeschichte der Neuzeit aus Frankreich und Skandinavien*, Stuttgart 1978, s. 182, 187. Srov. Kuno BÖSE, *Das Thema Tod*, s. 10.

společnosti a jako takové prý nemohou mít vypovídací hodnotu o společnosti celé. Zvláště Robert Darnton zpochybnil využití několika výběrových pramenů k určení kolektivní mentality celé společnosti.³⁶

Odmítán byl i dlouhý časový rámec, ve kterém Ariès kolektivní přístupy ke smrti sledoval.³⁷

Další typ výtek si všimal nedostatečného zohlednění významných historických a historicko-demografických skutečností, stejně jako náboženských konfesí a nejrůznějších ideologií.³⁸ Pro Arièse neexistuje žádná specificky katolická nebo protestantská podoba smrti, nezná žádnou typicky barokní smrt. Náboženství a víra mají podle Arièse na postoj člověka ke smrti jen nepřímý vliv, a sice skrze výše zmíněné čtyři jednoduché psychologické faktory. Nicméně pod úhlem této kritiky se ukazuje, že Arièsův model je příliš úzce psychologizující. Náboženství ve smyslu religio³⁹ představuje základní orientační rámec pro myšlení, jednání a konání člověka (jako takový se ostatně jistě promítá do ne-vědomí člověka), vytváří základní hrací pole lidského života. Vedle psychologických kvalit obsahuje i široce chápanou rovinu sociální.

Nejvýznamnější výhrada k Arièsovým dějinám smrti a nejen k nim může být vznesena z pozice kulturologické thanatologie.⁴⁰ Pojem smrti bývá často zaměňován se smrtelností a smrt je pak často považována za základní antropologickou konstantu. Smrt se skutečně vyskytuje ve všech kulturách a nese nejrůznější typy konotací. Ovšem obsah pojmu smrt není konstantní. Společné je pouze to, že tělo zemřelého nemizí, ale zůstává jako mrtvola, která se dále rozkládá, buď za pasivního přihlížení ostatních, nebo je s ní aktivně zacházeno. Je možné shromažďovat nejrůznější příklady kulturních praktik spojených se smrtí, ale není je možné pořádat. Není zde k dispozici měřítko srovnání, respektive samotná smrt není měřítkem. Z toho především vyplývá odmítnutí konceptu *longue durée*. Vertikální pohled historie se tak rozpouští v horizontálním nazírání jakéhosi panoptika.⁴¹

³⁶ Daniela TINKOVÁ, „Sváteční historik“, s. 393.

³⁷ Pavel KRÁL, *Smrt*, s. 11.

³⁸ Heike DÜSELDER, *Der Tod in Oldenburg. Sozial- und kulturgeschichtliche Untersuchungen zu Lebenswelten im 17. und 18. Jahrhundert*, Hannover 1999, s. 11; Michel VOVELLE, *Einstellungen zum Tode*, s. 192.

³⁹ Tomáš HALÍK, *Vzývání i nevzývání*, s. 22-64.

⁴⁰ Jan ASSMANN, *Smrt jako fenomén kulturní teorie. Obrazy smrti a zádušní kult ve starověkém Egyptě*, Praha 2003. TÝŽ – Rolf TRAUZETTEL (edd.), *Tod Jenseits und Identität*.

⁴¹ Thomas MACHO, *Smrt a truchlení v kulturologické perspektivě*, in: Jan Assmann, *Smrt*, s. 71-75. Srov. Nigel BARLEY, *Tanz ums Grab*, Stuttgart 1998.

Pohled kulturologické perspektivy ukazuje, že se historik nemůže omezit na studium vztahu člověka ke smrti (konstantě), ale musí se především vypořádat se sítí významových a symbolických vztahů uvnitř světa smrti v konkrétním prostorovém a časovém rámci.

Kulturologická perspektiva představuje skutečně nejvýznamnější a nejtvrdší kritiku Arièsova periodizačního schématu a jakékoli periodizace a srovnávání vůbec. I Ariès počítá se smrtí jako s antropologickou konstantou, která je ovšem různým způsobem prožívána. Proto si může stanovit rámec dlouhého trvání a hovořit o různých, vzájemně se střídajících podobách vztahu ke smrti v západním světě. Nicméně byl to právě Ariès, který rozpoznal, že smrt neznamena totéž pro člověka různých dob a světů.

Na závěr této podkapitoly si ještě výslovně položíme otázku, zda má i nadále smysl začínat jaksi od Adama a k Philippu Arièsovi se i po uvedených kritikách stále vracet? Jistou odpovědí jsou už předchozí odstavce a stránky. Domníváme se, že ačkoli Arièsovo vývojové schéma lidských přístupů ke smrti bylo zde zcela opodstatněně pohledem kulturologické thanatologie jakožto velké vyprávění dekonstruováno, jsou minimálně Arièsova čtyři základní faktorová východiska i nadále vysoce podnětná, a jako taková by měla být základem, byť nedokonalým a doplňovaným, pro teoretické uchopení jakékoli funerální a eschatologické problematiky.

2.2 Norbert Elias a poslední věci člověka pohledem civilizačně procesuálního myšlení

Norbert Elias se problematikou smrti a umírání zabýval v drobné studii z poloviny osmdesátých let 20. století, a sice v práci *Über die Einsamkeit der Sterbenden in unseren Tagen*.⁴² V jejích základech jsou položeny dvě následující teze: snaha o zakrytí a vytěsnění smrti ve vědomí člověka je velmi stará a za druhé v souvislosti s civilizačním procesem narůstá odstup živých od umírajících a společně s ním i mlčení (o smrti, o umírajících).

Podle Eliase existují v podstatě dvě základní možnosti, jak se vyrovnat s faktem, že každý život je konečný. Na jedné straně je možné zvolit vytěsnění, na druhé přiznání se ke konečnosti existence, ke smrti. Pojem vytěsnění, vytěsňování je přitom užíván ve dvojmísmyslu, a to buď na individuální, nebo na sociální rovině. V prvním případě, více či méně

⁴² Norbert ELIAS, *Über die Einsamkeit der Sterbenden in unseren Tagen*, Frankfurt am Main 1986, česky *O osamělosti umírajících v našich dnech*, Praha 1998.

ovlivněném freudismem, je vytěšňováním myšlen celý soubor psychických ego-obranných mechanismů, které chrání vědomí člověka před příliš bolestivými traumaty a zkušenostmi (z dětství), ve druhém ochranné, obranné hráze kolektivních představ, mýtů a fantazií.

Zakrývání a vytěšňování faktu smrti, tedy jedinečnosti a konečnosti každého života, má podle Eliase probíhat v lidském vědomí „odedávna“, je prý tak staré jako samotná předtucha smrti.⁴³ Jednotlivé způsoby zakrývání se však v průběhu dějin měly specificky měnit. Ve starších dobách prý převládaly jako prostředek ke zvládnutí lidského vědomí smrti kolektivní fantazie. Jejich prostřednictvím, např. vytvořením obrazu o věčném posmrtném životě na nějakém jiném místě, měla být úzkost z vědomí vlastní pomíjivosti umenšena. Ovšem v současné době, v důsledku výrazného individualizačního posunu zahrnujícího nejširší vrstvy, mají být kolektivní představy o nesmrtelnosti stále častěji opouštěny, a sice ve prospěch velmi osobních či dokonce soukromých fantazií jednotlivých osob.⁴⁴ Proměny ve způsobech vytěšňování smrti jsou tak prý odvislé od všeobecnějších civilizačních změn, jsou vlastně závislou proměnnou civilizačního procesu.⁴⁵

V průběhu této změny byly prý veškeré elementární, animální aspekty lidského života, které mají téměř bez výjimky představovat ohrožení jak lidského soužití, tak i jednotlivce, všeobecněji, rovnoměrněji a diferencovaněji než dříve spoutány společenskými pravidly a zároveň i pravidly pro individuální svědomí (*Selbstzwang*). V závislosti na lidských vztazích k moci (pro Eliase je fluktuující balance moci integrálním elementem lidských vztahů) mají být s těmito animálními aspekty lidského života spojeny pocity studu a trapnosti a v určitých případech, zvláště v rámci velkého evropského civilizačního posunu, mají být tyto animální stránky vykazovány do zákulisí sociálního života, a to až k naprostému odstranění z veřejného života společnosti vůbec. Dlouhodobá změna v chování lidí vůči umírajícím se podle Eliase ubírá tímto směrem. „*Smrt jakožto jedno z biosociálních nebezpečí v lidském životě se podobně jako jiné animální aspekty, ať již se jedná o proces nebo pouhou myšlenku, zvýšenou měrou přesouvá do zákulisí života společnosti. Pro umírající samotné to znamená, že také oni jsou zvýšenou měrou vykazováni do zákulisí, to znamená izolování.*“⁴⁶

Podoba smrti zvládnuté kolektivním mýtem se jistě vždy liší od jen omezeně, protože subjektivně pravdivých osobních fantazijních perspektiv. Násilné a mučivé, děsivé a bolestivé středověké umírání, protože život prý byl ve středověkých podmínkách násilný a nejistý,

⁴³ TAMTÉŽ, s. 32.

⁴⁴ TAMTÉŽ, s. 33.

⁴⁵ Norbert ELIAS, *Über den Prozeß der Zivilisation*.

⁴⁶ TÝŽ, *O osamělosti*, s. 15.

krátký a divoký,⁴⁷ mělo otevírat náruč pravdě kolektivní fantazie, v níž smrt a umírání neslo jiné charakteristiky. A tak instituce, disponující mocí z „pravdivého“ vědění, sama ještě jaksi navíc měla produkovat strašlivý strach ze smrti (ve formě „pekelné“ varianty mýtu). S rostoucím individuálním vědomím logicky dochází k rozrušení pravdivostní charakteristiky kolektivní fantazie a člověk tak stojí stále více a častěji před „pravdou“ konečnosti života sám a samotný. Vytěšňování smrti se v důsledku toho přesouvá ze sociální roviny do roviny osobnostní. Jakákoliv připomínka smrti mizí za scénou do bezčasé neohraničenosti přeneseného života. Proto může Elias napsat, že dříve byla spoluúčast druhých na umírání jednotlivce větší,⁴⁸ aniž by potřeboval oporu v historických pramenech.

Psát dějiny smrti, respektive vztahu člověka ke smrti v určitém historickém čase v čase po Eliasovi, znamená mimo jiné zabývat se i civilizačním stupněm společnosti onoho historického času, nebo se alespoň k civilizační teorii a jejím důsledkům pro vztah člověka ke smrti vyslovit. Koncepce civilizačního procesu patřila v osmdesátých a devadesátých letech 20. století k nejvlivnějším sociologickým teoriím a i v soudobé sociologii představuje výrazný a nepřehlédnutelný proud. Nicméně vedle pozitivních ohlasů je třeba věnovat pozornost i kritikám a polemickým stanoviskům, a to od zpochybnění Eliasovy práce s historickými prameny až po zpochybnění samotného konceptu civilizačního procesu.⁴⁹ Ke kritikám, které byly na Eliase a jeho dílo vzneseny ze strany historiků, sociologů a kulturních antropologů, je navíc ještě možné připojit kritiku z pozice kulturologické thanatologie, která již byla představena výše v souvislosti s Arièsovým schématem.

Ani zde není „velké vyprávění“ Norberta Eliase představeno jako závazný dogmatický explanační model, ale jako možné pole možných pracovních hypotéz. Výchozím bodem může být otázka, co je ustavujícím a pořádacím faktorem lidského přístupu ke smrti v Eliasově

⁴⁷ Eliasova studie o vztahu člověka ke smrti a umírání je do jisté míry polemikou s Philippem Arièsem a jeho „romantickou“ představou o tzv. ochočené smrti. Norbert Elias vytýká Arièsovi jednostranný výběr historických pramenů, neuznává využití rytířských písní a příběhů pro stanovení modelu přístupu ke smrti většinové společnosti. Přitom ovšem jiné prameny neuvádí a násilnost a krutost středověkého času a středověké smrti a umírání pouze konstatuje. Přitom se dopouští i ahistorického srovnávání, když poměruje dnešní strach z atomové bomby se středověkým strachem z epidemických a jiných nemocí. TAMTÉŽ, s. 15-18. K síti významových a symbolických vztahů nemoci ve středověkém křesťanském výkladovém rámci Jacques LE GOFF – Jean-Claude SCHMITT, *Encyklopedie středověku*, Praha 2002, zvláště s. 219-228, 332-343. Představa o divokém a násilném středověku je ovšem Eliasovi výchozím předpokladem možnosti a uskutečnění civilizačního posunu.

⁴⁸ Norbert ELIAS, *O osamělosti*, s. 18.

⁴⁹ Jiří ŠUBRT, *Civilizační teorie Norberta Eliase*, Praha 1996, s. 85-98.

podání, zda je vůbec oprávněné nějaký všeobjímající pořadající faktor v této souvislosti myslet či předpokládat, nebo z jakého místa Elias problematiku smrti a umírání nahlíží?

Podobně jako Philippe Ariès se i Norbert Elias domnívá, že pro vztah člověka ke smrti není primárně určující svět náboženských představ. Na prvním místě je třeba jmenovat civilizační úroveň, která je dána vzájemným působením procesů sociogeneze, psychogeneze a individualizace. Přitom nelze tvrdit, že stupeň vědomí sebe sama by měl centrální důležitost. Charakteristiky osobnosti jsou zde pevně provázány s podmínkami společenského života, což plně odpovídá vzájemnému střetávání a nehierarchickému vztahu procesů psychogeneze a sociogeneze. **Stupeň individualizace (1.)** je pouze jedním z faktorů, které vztah člověka ke smrti ovlivňují. Další faktory jsou zjednodušujícím a výběrovým popisem sociálních podmínek. Elias je zmiňuje, když hovoří o pojmání smrti v „současných rozvinutějších“ společnostech.⁵⁰ Mezi ony faktory patří **(2.) délka života**, která umožňuje odsunout smrt do bezpečné vzdálenosti či dokonce na ni zapomenout, **(3.) jistota**, která pramení z důvěry v neotřesitelnost „přirozeného běhu věcí“ a která zakládá předvídatelnost individuálního průběhu života a **(4.)** relativně vysoká **míra vnitřního klidu** v těchto společnostech.

Uvedené faktory byly v podstatě formulovány na příkladu současné evropské společnosti. Pro studium fenoménu smrti v této společnosti jsou jistě užitečné, jsou abstrahovány z jejich charakteristik. Jsou však užitečné, a když ano, tak do jaké míry, i pro studium potýkání se člověka se smrtí v druhé polovině 18. století? A když otázku rozšíříme, jsou použitelné i pro svět barokního či středověkého člověka?

V rámci civilizačně procesuálního myšlení by odpověď mohla znít ano s výhradou. Civilizační proces je totiž jedním z příkladů tzv. sociálních procesů.⁵¹ Pojem sociální procesy označuje kontinuální, dlouhodobé (tzn. vztahující se ne méně než na tři generace) změny, ke kterým dochází v lidmi vytvořených figuracích⁵². Sociální procesy jsou bipolární, obvykle mívají charakter vzestupu nebo poklesu, integrace či dezintegrace. Dalším typickým rysem, který je nyní třeba zvláště zdůraznit, je jejich setrvalost, stálost směru. Mohou trvat po staletí, ovšem na rozdíl od biologického procesu evoluce jsou sociální procesy vratné. Jejich

⁵⁰ Norbert ELIAS, *O osamělosti*, s. 41-50.

⁵¹ Srov. TÝŽ, *Prozesse, soziale*, in : SCHÄFFERS, Bernhard (ed.), *Grundbegriffe der Soziologie*, Opladen 1992, zvláště s. 235.

⁵² Sociologie figurací patří dnes k nejvíce ceněnému a citovanému odkazu Norberta Eliase. Samotný pojem figurace označuje strukturu hierarchizovaných interdependenčních řetězců, kde základním pořadajícím faktorem je fluktuující balance moci. Jiří ŠUBRT, *Civilizační teorie*, s. 78.

dynamika je nesena především napětím a konflikty souvisejícími s monopolizací prostředků moci. Kontinuita stálosti směru je zajišťována přenosem vědění ve formě sociálních symbolů. Sociální procesy sice mají směr, nikoliv však účel a cíl.

Aby civilizační posun vůbec mohl proběhnout, je nutné předpokládat „něco“, co bude civilizováno. Tím něčím je v tomto případě samozřejmě společnost a každý jedinec. Je-li výsledkem kontinuálního a setrvalého civilizačního posunu současná evropská společnost, charakterizovaná výše uvedenými faktory, lze oprávněně předpokládat, že i společnost dokonce i na počátku civilizačního procesu je uvedenými faktory popsitelná. Ano s výhradou znamená, že onen popis nemusí být, zvláště ve starších fázích procesu, výlučný.

Nyní je však třeba zabývat se otázkou, nakolik výše uvedené faktory vypovídají např. o zde důležitém časovém rámci druhé poloviny 18. století, aniž bychom museli vstoupit na hřiště Eliasovy procesuální teorie. Jedinou možnou odpovědí je zde odkaz na výpovědi pramenů té doby, respektive na dobové struktury myšlení a jednání. Zmíněné faktory mohou být jen teoretickou oporou, ne výkladovým rámcem.

Eliasovská inspirace může vést ještě jiným směrem. Civilizační proces proměňuje jak společenské podmínky, tak i samotného člověka, a v důsledku toho promlouvá i do světa náboženské instituce a náboženských představ. Vycházím zde z velmi podnětné studie Michaela Ebertze *Die Zivilisierung Gottes und die Deinstitutionalisierung der „Gnadenanstalt“*.⁵³ Michael Ebertz analyzoval katolická eschatologická kázání z let 1860 až 1990 a konstatoval proměnu lidského obrazu Boha a současně, v souvislosti zvláště s procesy psychogeneze a individualizace, deinstitutionalizaci církevního „úřadu milosti“. Katolická církev prý v uvedené době sama i prostřednictvím oněch kázání přispívá ke ztrátě výlučné funkce zprostředkování budoucí spásy. Člověk, stále více si vědomý sebe sama, se stává sám sobě knězem s pravomocí absoluce ve vztahu k zásvětí.

Podle Ebertze proměna diskurzu katolických eschatologických kázání, zvláště redukce výpovědí s tematikou hrubosti a násilí ve vztahu k představám o Bohu a záhrobí a s objevující se tendencí k volbě psychologizujících metafor, rovněž s odmítnutím a odsunem animálních aspektů lidského umírání, zřetelně koresponduje s Eliasovou civilizační teorií. Nicméně ona

⁵³ Michael N. EBERTZ, *Die Zivilisierung Gottes und Deinstitutionalisierung der „Gnadenanstalt“*. Přítomná studie se stala základem pozdější dizertace. TÝŽ, *Die Zivilisierung Gottes. Der Wandel von Jenseitsvorstellungen in Theologie und Verkündigung*, Ostfildern 2004.

a její interpretační možnosti nejsou prý v oblasti sociologie náboženství a sociologie vědění odpovídajícím způsobem doceněny.⁵⁴

Na základě obsahového rozboru katolických eschatologických kázání z prvních let svého analyzovaného souboru stanovuje Ebertz tradiční kód představ o onom světě. Přitom slovo kód nepoužívá ve smyslu lingvistickém ani kybernetickém, v tomto případě je možné jej zjednodušeně nahradit spojením tradiční diskurz o onom světě.

Ten se přitom skládá ze sedmi základních vzájemně provázaných elementárních prvků. Za prvé platí, že **(1.) když život, pak také smrt.** Život není kvalitou sám o sobě, je vždy nahlížen pod zorným úhlem smrti a věčnosti. Žít znamená zemřít, protože smrt jistá, jen hodina její nejistá, a proto celý život je jen přípravou na smrt. Skutečnost světa je zneskutečněna odkazem na prach, a tedy pomíjivost. Život jako memento mori. Dlužno podotknout, že Ebertz na rozdíl od Arièse jemně nerozlišuje kvalitu výpovědi o přípravě na smrt a všeobecné pomíjivosti. Tam, kde Ariès modeluje typové přístupy svého příběhu (viditelně např. v rozdílu mezi tzv. ochočenou smrtí a tzv. smrtí vzdálenou i blízkou), formuluje Ebertz nediferencovanou elementární výpověď o životě definovaném a definovatelném jen ze vztahu ke smrti.

Za druhé platí, že **(2.) když život, pak také hřích.** Lidský život protkaný smrtí je strašlivým následkem hřichu, je determinován tzv. mocí (z) hřichu. Mýtické vyprávění tematizuje prvotní, dědičný hřích. Skrze hřích vstoupila do světa smrt. V důsledku toho všechny výpovědi traktované sub speciae mortis obsahují rovinu sub speciae aeternitatis. Smrt nevystupuje jen v kauzálním vztahu hřích – smrt, ale plní i funkční úlohu jako přechod do jiného života.

Třetí element spojuje život s milostí a smrt s koncem milosti. **(3.) Jestliže život, pak milost, jestliže smrt, pak konec milosti.** Život je místem odpuštění, je prostorem pro získání milosti především prostřednictvím svátosti křtu a pokání. Okamžik smrti pak tuto možnost navždy odnímá. Ještě v posledních vteřinách je možné změnit svůj nábožensko-morální status, pak již je navždy pozdě. Smrt fixuje status umírajícího pro věčnost. Doplňme, že instituce

⁵⁴ Interpretační možnosti využití Eliasovy teorie civilizačního procesu a figurací pro oblast sociologie náboženství jsou rozvedeny v Ebertzově dizertaci *Die Zivilisierung Gottes*. Zde citováno podle TÝŽ, *Die Zivilisierung Gottes und Deinstitutionalisierung der „Gnadenanstalt“*, s. 115. K tomu srov. Alois HAHN, *Differenzierung, Zivilisationsprozeß, Religion. Aspekte einer Theorie der Moderne*, in: Friedhelm Neidhart – René König (edd.), *Kultur und Gesellschaft. Sonderheft 27 der Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, Opladen 1986, s. 214-231.

očistce⁵⁵ je částečným prolomením této zásady, jak ze strany zemřelého, tak ze strany žijících. Žijící mohou aktivně přispět svou modlitbou, zádušní mší, zbožným skutkem ke změně nábožensko-morálního statusu zemřelého, zemřelý je pak pasivním příjemcem posmrtné milosti. Nicméně ona milost je vymezena mantinely přesně definovaného průběhu, vztahuje se ještě k vlastnímu životu zemřelého, protože vychází z časově ohraničené kategorie nábožensko-morálního statusu zemřelého.

V zásadě je prý možné rozlišit tři kategorie. První kategorie zahrnuje osoby ve stavu těžkého hříchu, tj. osoby morálně poznamenané těžkým hříchem a neschopné a nepřipravené k pokání. Druhá kategorie zahrnuje osoby morálně sice poznamenané, ale schopné a připravené k „očištění“. Třetí stav nábožensko-morálního statusu je stavem milosti, stavem „očištěných kajících“.

Myšlenka na smrt je tak provázána s představou viny, a to ve smyslu dokonce dvojího trestu. Smrt je následkem a trestem za dědičný hřích, a smrt je spojena s případným, ovšem vysoce pravděpodobným trestem za v okamžiku smrti získaný nevhodný nábožensko-morální status.

Za čtvrté platí, že **(4.) když smrt, pak oddělení duše od těla**. Tento předpoklad představuje odrazový můstek pro nejrůznější způsobem líčené procesy práchnivění, tlení a rozpadu těla. Naturalistické představy jsou jen dalším momentem života nahlíženého pod zorným úhlem smrti, směřují k „správnému“ ocenění životních hodnot. Oddělení duše a těla je pouze dočasné, v den Posledního soudu budou duše a tělo znovu spojeny. V souvislosti s civilizačním odmítáním animálních aspektů lidského života a jejich překrytím pocitu studu a trapnosti mizí tato tematika v průběhu sledovaného období s eschatologického diskurzivního slovníku.

Pátý elementární prvek říká, že **(5.) když smrt, pak osobní soud po smrti**. Každý člověk musí po krátkém životním putování předstoupit před soudnou stolicí Boží, složit účet

⁵⁵ Ke vzniku očistce a jeho funkčnímu zakotvení ve středověké společnosti srov. Jacques LE GOFF, *Zrození očistce*, Praha 2003; Peter DINZELBACHER, *Poslední věci člověka. Nebe, peklo, očistec ve středověku*, Praha 2004. K dějinám očistce a jeho úzké provázanosti s dějinami nebe a pekla srov. Bernhard LANG – Colleen MACDANNELL, *Der Himmel. Eine Kulturgeschichte des ewigen Lebens*, Frankfurt am Main 1996; Bernhard LANG, *Himmel und Hölle. Jenseitsglaube von der Antike bis heute*, München 2003; Herbert VORGRIMLER, *Geschichte der Hölle*, München 1994; Georges MINOIS, *Die Hölle. Zur Geschichte einer Fiktion*, München 1996. K významu a funkci očistce z pohledu současné katolické morální teologie např. Helmut VORDERMAYER, *Die Lehre vom Purgatorium und die Vollendung des Menschen. Ein moraltheologischer Beitrag zu einem umstrittenen Lehrstück aus der Eschatologie*, Innsbruck - Wien 2006.

ze svého života a přijmout odplatu ve věčnosti. Zde již není místo pro smilování, neboť Bůh je spravedlnost sama.

Protože za šesté platí, že **(6.) když osobní soud po smrti, pak spravedlnost a žádné další milosrdenství.** V průběhu svého života se člověk setkává s Bohem jako dárce milosti a věčné spásy, s Bohem milosrdným. V okamžiku smrti ovšem tyto charakteristiky ustupují do pozadí a na významu získává atribut spravedlivý. Bůh je garantem řádu, garantem, že žádný špatný čin nezůstane nepotrestán. Osobní soud je soudem retributivním, soudní stolice Boží se řídí logikou odplaty. Zde nejvýrazněji dochází během sledovaného časového rámce ke změně. Oficiální Bůh katolických kazatelů v roce 1860 se zřetelně odlišuje od Boha konce 20. století. Tato myšlenka si zaslouží zvláštní pozornost. V souvislosti s Vovellovskou inspirací bude ještě připomenuta.

Podle sedmého elementárního prvku tradičního eschatologického diskurzu platí, že **(7.) když osobní soud po smrti, pak odměna v nebi, nebo trest v pekle či dočasný v očistci.** Nebe odpovídá konceptu exkluzivity. Je určeno ohraničenému počtu osob, elitě. Většina duší jsou duše ubohé a trpící. Úpí v pekle, často v podzemí. Bolest těchto duší je okolo roku 1860 v podstatě dvojitá. Na jedné straně trpí Boží nepřítomností, nedostává se jim slasti nahlížení na Boha, na druhé jsou vystaveny nejrůznějším skutečným tělesným trestům. Peklo je místem pláče, bolesti, křiku, úzkosti a nářku.

Pekelné utrpení odpovídá dobovému obrazu Boha. Ten je Bohem krutým, ba brutálním, hněvivým a strašlivým, Bohem, který suveréně nakládá s Boží spravedlností, je strašlivým a obávaným soudcem. Nicméně během jednoho století se z něj stal dobrotivý Bůh lásky a milosrdenství. Boží spravedlnost již více neznamená odplatu, nýbrž milosrdenství. Spravedlnost je totiž podle nového diskurzu pouze tam, kde je i láska. Tradiční eschatologický kód byl nahrazen novým řetězcem, a sice když život, pak smrt; když smrt, pak pokračování milosti; když smrt, pak nivelizace tradiční topografie onoho světa: v nebi, stále méně častěji v očistci. Dokonce i oheň je obrazem Boží lásky (kázání z roku 1980).⁵⁶

Michael Ebertz formuloval tradiční eschatologický kód na příkladu katolických kázání z šedesátých let 19. století. Tento kód je oficiálním kódem katolických kazatelů. Během jednoho století se tento kód výrazně proměnil v novou oficiální verzi katolického eschatologického diskurzu. Proměna podle Ebertze odpovídá civilizačnímu posunu.

Z toho vyplývá, že pokud vstoupíme na půdu procesuální teorie, můžeme o procesu (z)civilizování Boha hovořit např. i v druhé polovině 18. století. Ještě je třeba připomenout, že

⁵⁶ Michael N. EBERTZ, *Die Zivilisierung Gottes und die Deinstitutionalisierung der „Gnadenanstalt*, s. 113.

konkrétně v druhé polovině 18. století se nesetkáváme pouze s bohem jediným. Vedle křesťanského Boha může být vzpomenut např. i bůh deistů. To však stále ještě nestačí.

V důsledku procesu individualizace ztrácí kolektivní fantazijní představy na své závaznosti, protože se dostávají do konkurenčního prostředí osobnostních perspektiv. Křesťanský Bůh tak nemusí být jen jeden, jeho závazná podoba a charakteristiky nemusí být všeobecně přijímány. Náboženství (v našem konkrétním případě křesťanské katolické), garant závazné podoby Boha, je ve smyslu religio⁵⁷ nahrazováno vědou a na významu získává prostor osobní víry člověka.

Křesťanský Bůh je tak stále více internalizován a zaplétán do individuálních diskurzů, což znamená, že křesťanský katolický Bůh se v konkrétním případě může lišit od křesťanského katolického Boha druhého člověka. V našem případě, Bůh jednoho testátora se docela dobře nemusí shodovat s Bohem druhého, a dokonce oba dva mohou být v rozporu s Bohem oficiálního katolického učení. Zde se nejvýrazněji ukazuje problematičnost termínu dechristianizace.⁵⁸ Ústup oficiální podoby křesťanské náboženské nauky a tradičního diskurzu nemusí ještě znamenat odklon od křesťanské víry. Možné je dokonce provokativní tvrzení, že teprve ztráta náboženského křesťanství je předpokladem opravdové křesťanské víry,⁵⁹ která ovšem, protože zpočátku je odvislá od stupně individualizace, je konceptem exkluzivity.

Zůstaneme-li mimo civilizační teorie, stále je možné předpokládat různé podoby křesťanského katolického Boha i ve druhé polovině 18. století. Tyto podoby odpovídají jednotlivým osobním perspektivám víry. Lze se domnívat, že i oficiální tvář katolického Boha podléhá proměně, nicméně ne setrvalé a konstantní. Bůh, podobně jako každá skutečnost v síti významů, symbolů a představ lidského světa,⁶⁰ je v každé nové situaci nově definován, a to platí na subjektivní i objektivizované rovině.

Základní elementární prvky tradičního eschatologického kódu jsou mimo procesuální myšlení jako síť faktorů pro identifikaci dobového eschatologického diskurzu prakticky

⁵⁷ Tomáš HALÍK, *Vzýván i nevzýván*, s. 22-64.

⁵⁸ Pojem dechristianizace bude ještě dále pojednán. Zde jen budiž připomenuto, že termín do historiografie zavedl Michel Vovelle na základě studia testamentů z oblasti Provence ze 17. a 18. století. Vymizení zbožných formulí a formulací a zbožných odkazů ve statisticky zpracovaných posledních vůlích bylo vysvětleno poukazem na ústup křesťanské víry, tzv. dechristianizaci. Podobné výzkumy byly pak v sedmdesátých letech těžištěm francouzských dějin mentalit.

⁵⁹ Tomáš HALÍK, *Vzýván i nevzýván*, s. 31-32. Srov. Marcel GAUCHET, *Odkouzlování světa*.

⁶⁰ Srov. Peter L. BERGER – Thomas LUCKMANN, *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*, Brno 2001.

nepoužitelné. Není možné je bez dalšího přenášet do různých historických situací, o kterých je v této diplomové práci předpokládáno, že nejsou primárně vnitřně provázané. Případná provázanost musí být vždy odvozována z konkrétních historických situací, „konkrétně“ z pramenů.

Uvedení oněch základních elementů nebylo v této práci samoúčelné. Mělo odkázat na proměnu v čase v rámci jednoho diskurzivního pohledu a současně nabídnout východisko pro tvrzení, že v konkrétním historickém okamžiku je možná existence několika (eschatologických) diskurzů. Dokonce v případě katolického eschatologického diskurzu ve 20. století je možné s nadsázkou mluvit o jisté schizofrenní situaci, kdy eschatologická výpověď jednotlivých kázání se neshoduje s jinými názorovými proudy uvnitř stejné katolické instituce. Konečně, uvedené základní elementy je možné využít jako pomocné ukazatele a současně celý kód jako modelové schéma pro stanovení eschatologického/ých diskurzu/ů druhé poloviny 18. století.

2.3 Michel Vovelle – testament, koncept dechristianizace

Vovellovská inspirace se dotýká dvou základních témat, a sice za prvé historie využití testamentů jako pramene pro studium dějin posledních věcí člověka a za druhé teze o dechristianizaci Evropy (Provence)⁶¹ ve druhé polovině 18. století.

Testament je pramenem hromadné povahy. Je možné jej vystavit sériovému způsobu zpracování, které rozvíjeli především francouzští historičtí demografové od šedesátých let 20. století při studiu jednotlivých ukazatelů přirozené měny obyvatelstva.⁶² Nejčastěji vycházeli ze statisticko-kvantifikační analýzy dat získaných z církevních matrik. V nich nacházeli nejdůležitější demografické údaje o křtech (narozeních), sňatcích a úmrtích a na jejich základě stanovovali míru plodnosti, sňatečnosti a úmrtnosti v daném čase a místě.

Jejich metodickým přístupem se inspirovali i někteří historikové, kteří se zabývali výzkumem tzv. nevědomých mentalit. Vyšli ze sériového zpracování pramenů hromadné povahy (např. testamentů). Získaná statistická data pak podrobili komparaci s výpovědí

⁶¹ K tomu srov. Michel VOVELLE, *Piété baroque et déchristianisation*.

⁶² Srov. Peter BURKE, *Francouzská revoluce v dějepisectví*; Pierre CHAUNU, *Historie quantitative, historie sérielle*, Paris 1978 (= Cahiers des Annales 37), zvláště s. 9-27, 216-230; TÝŽ, *L'histoire sérielle. Bilan et perspectives*, Revue historique 293, 1970, s. 297-320.

pramenů tentokrát kvalitativní povahy, např. katechismů, pastýřských listů, modlitebních knih, kázání apod.⁶³

Jako první⁶⁴ využil tento metodický postup François Lebrun ve své práci z počátku sedmdesátých let 20. století o vnímání smrti v Anjou v 17. a 18. století.⁶⁵ Proměny demografické měny obyvatelstva zpracoval pomocí sériové analýzy statistických dat a následně se pomocí pramenů kvalitativní povahy snažil postihnout duchovní strukturu doby, formulovat dobové kolektivní přístupy člověka k široce pojatému tématu smrti. Na základě bohatého pramenného spektra, aktového a knižního materiálu především církevní provenience, zkoumal kolektivní rámce jednání a myšlení člověka ve vztahu k nemocem, k epidemiím, ke smrti a posledním věcem, stejně jako liturgii pohřebních obřadů, kult mrtvých a způsoby pohřbívání. V podobném duchu postupoval např. i Alain Croix při svém studiu „života, smrti a víry“ obyvatel Bretaně v 16. a 17. století.⁶⁶ Asi největším Lebrunovým přínosem bylo využití testamentů v takto koncipovaném výzkumu.⁶⁷

Metodiku zpracování závětí pak dále rozvinul Michel Vovelle. Jeho první práce s funerální a eschatologickou tematikou pojednávala o vizích smrti a záhrobí v Provenci.⁶⁸ Byla založena na rozboru ikonografických pramenů (oltářních obrazů). Vovelle v ní formuloval myšlenku, že očistec byl „objeven“ v 15. století⁶⁹ a předložil vývojové schéma výrazových forem této části záhrobního světa. Zároveň se snažil postihnout vzájemný vztah mezi zažitými představami o topografii onoho světa a oficiálním učením katolické církve.

V další a ve své nejznámější práci, o dějinách zbožnosti a dechristianizaci v Provence v 18. století, již Vovelle rozpracoval sériovou metodu využití pramenů hromadné povahy.⁷⁰

⁶³ Srov. Kuno BÖSE, *Das Thema Tod*, s. 5. K problematice využití pramenů kvalitativní a kvantitativní povahy a jejich možného doplňování ve vztahu k dějinám kolektivních přístupů člověka ke smrti srov. Michel VOVELLE, *Einstellungen zum Tode*, s. 174-197.

⁶⁴ Pavel KRÁL, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004, s. 14.

⁶⁵ François LEBRUN, *L'homme et la mort en Anjou au 17e et 18e siècles. Essai de démographie et de psychologie historique*, Paris – Den Haag 1971.

⁶⁶ Alain CROIX, *La Bretagne aux 16e et 17e siècles. La vie – La mort – La foi, I-II*, Paris 1981.

⁶⁷ Pavel KRÁL, *Smrt*, s. 14. K tomu srov. John MCMANNERS, *Death and French Historians*, s. 124.

⁶⁸ Gaby VOVELLE – Michel VOVELLE, *Vision de la mort et de l'au-delà en Provence*.

⁶⁹ K tomu srov. Jacques LE GOFF, *Zrození očistce*.

⁷⁰ Michel VOVELLE, *Piété baroque et déchristianisation*. Z podobně koncipovaných výzkumů srov. také např. Philippe GOUJARD, *Ehec d'une sensibilité baroque. Les testaments rouennais au XVIIIe siècle*, Annales E.S.C. 36, 1981, s. 26-43. Z novějších prací např. Michael PAMMER, *Glaubensabfall und Wahre Andacht*.

Zaměřil se, podobně jako již částečně před ním François Lebrun, na skupinu pramenů, které pro sociální dějiny a dějiny mentalit získávaly na významu, na notářská akta. Z nich kladl největší důraz na testamenty, u nichž oceňoval formalizované, a přitom ne strnulé formulační obraty, které prý umožňují poznat testátorovy vnitřní postoje.⁷¹ Na základě četnosti a hojnosti výskytu, příp. proměn některých formulací se pokusil charakterizovat základní oblasti kolektivních představ o smrti. Získaná data třídil chronologicky a regionálně, a tak se mohl vyslovit k časovým a místním odlišnostem.

Nejprve jej zajímal **(1.) vztah člověk – smrt** a v rámci tohoto tématu postoje k vlastní smrti, k vlastnímu (smrtnému) tělu, otázky pohřebních obřadů a vlastního pohřebiště. Druhý velký okruh otázek se soustředil **(2.) na problematiku jedince a spásy jeho duše** (fundační mše a počty zádušních mší). Třetí problémové téma se týkalo **(3.) vzývaných nebeských a pozemských přímluvců a proseb**, které směřovaly k náboženským bratrstvům, farním obcím, klášterům či církevním řádům. Následně byly vyhodnoceny testamentární formule a formulace, obsahující ustanovení **(4.) o skutcích milosrdenství a zbožných odkazech**.⁷²

Michel Vovelle v této své práci na základě svých zjištění vyslovil tezi o dechristianizaci, tj. odkřesťanštění společnosti v průběhu 18. století.⁷³ Proces dechristianizace byl dříve zpravidla spojován s francouzskou revolucí. Ovšem podle Vovella je změna v náboženském chování člověka znatelná již dříve a dotýká se mnohem širších společenských skupin, tedy nejen „osvícených“ vrstev společnosti.

Zatímco ještě okolo roku 1720 byly pohřební obřady charakterizovány barokním nadbytkem, a proto je možné je také jako barokní označit, došlo již mezi lety 1720 až 1740 k prvnímu úpadku barokní pompy funebris⁷⁴. Vovelle jej klade do souvislosti s pronikáním myšlenek jansenismu. Doba okolo roku 1730 a pak zvláště desetiletí 1750 až 1760, kdy se stále častěji začal objevovat **požadavek jednoduchého pohřbu**, představují podle Vovella základní mezník v kolektivních postojích lidí ke smrti. Člověk tím, že již neřádá pohřeb

Barockreligiosität, Reformkatholizismus und Laizismus in Oberösterreich 1700-1820, Wien – Oldenburg – München 1994.

⁷¹ Kuno BÖSE, *Das Thema Tod*, s. 5. K tomu srov. Michel VOVELLE, *Piété baroque et déchristianisation*, s. 2-27.

⁷² Zde uvedeno podle Kuno BÖSE, *Das Thema Tod*, s. 5. K tomu srov. Michel VOVELLE, *Piété baroque et déchristianisation*, s. 46-49.

⁷³ TAMTÉŽ, zejména s. 15-19, 322-326.

⁷⁴ Srov. Zdeněk HOJDA, *Reprezentační výdaje a smrt. Barokní „pompa funebris“ v Praze*, in: Jiří Pešek – Václav Ledvinka, *Pražské slavnosti a velké výstavy*, Praha 1995 (=DP 12), s. 117-126.

v kostele, se vlastně zřiká posledního odpočinku v blízkosti svatých a relikvií, a tím i představy, že právě tato blízkost umožňuje doufat v Boží milosrdenství a nebeskou spásu. Jestliže ještě zpočátku nesla tato zásadní změna lidského přístupu ke smrti a záhrobní ohlasy jansenismu, který pokládal představy o magické moci posvátných a svatých kultovních předmětů za pověru, později již jen odrážela narůstající lhotejnost řešit eschatologické otázky.

Vedle požadavku jednoduchého pohřbu je nejpevnější oporou teze o dechristianizaci **vymizení zbožných ustanovení z testamentů**, zvláště po roce 1760. V barokní topografii onoho světa hrál očištec velkou roli, a to prostřednictvím představy, že po smrti existuje časově ohraničená lhůta, kdy je možné očistit se od svých hříchů. Rychlejší nápravě a očištění od škrábanců hříchu, stejně jako k ukrácení „očistných muk v očištcích“ sloužila tzv. zbožná ustanovení v testamentech, např. zádušní mše, svíce, almužny a jiné skutky milosrdenství. Nicméně po roce 1760 se taková ustanovení z křesťanských posledních vůlí vytrácejí, až nakonec okolo roku 1800 ztratí testament naprosto někdejší náboženský charakter a do budoucna zůstane již jen notářskou listinou řešící majetkoprávní vztahy.⁷⁵

Problematika dechristianizace bude ještě dále kriticky pojednána ve druhé části přítomné kapitoly, a to v souvislosti se zrcadlovými procesy sekularizace a rechristianizace, s celkovou proměnou dobového režimu pravdivosti i samotného pojmu náboženství.

I ve svých dalších pracích se Michel Vovelle zabýval možností teoretického uchopení historicky chápaného fenoménu smrti. Tvrdil, že je možné jej nahlížet ve třech rovinách.⁷⁶ Nejprve jako tzv. **fyzickou smrt** (*mort subie*), smrt demograficky registrovanou, která je odrazem úmrtnosti v dějinách. Abychom ji zcela poznali, je třeba studovat její parametry a rozlišit rozdíly založené na pohlaví a věku, rozdíly mezi městem a venkovem, mezi mocnými a „bezmocnými“. Druhou rovinou je tzv. **zkušenost se smrtí** (*mort vécue*), smrt „všedního dne“, systém gest a rituálů spojených s přechodem ze života do smrti a záhrobního světa. Ve třetí fázi je možné o smrti hovořit v rámci tzv. **diskurzu o smrti** (*discours sur la mort*), tedy v rovině výkladových rámců životní zkušenosti, např. náboženství, literatury či filozofie.

Sám Michel Vovelle připouštěl, že toto modelové schéma není možné vždy beze zbytku použít, protože vzájemné odlišení výše uvedených rovin je pouze teoretické

⁷⁵ TAMTÉŽ, s. 74.

⁷⁶ Michel VOVELLE, *Ideologies and Mentalities*, zejména s. 65-70; TÝŽ, *Die Einstellungen zum Tode*, zde zejména s. 179. Do českého prostředí uvedl tuto Vovellovu typologii Pavel KRÁL, *Smrt*, s. 16.

a v konkrétní životní zkušenosti se jednotlivé roviny volně prolínají, a nelze tak říct, v které rovině a příp. ze které přichází změna. Jako příkladné odlišení první a druhé roviny uvádí zde již zmíněnou Lebrunovu práci o dějinách smrti a člověka v Anjou v 17. a 18. století.⁷⁷

Dalším klasikem využití testamentárních pramenů pro studium kolektivních přístupů člověka ke smrti je Pierre Chaunu, který se zabýval situací Paříže v 16. až 18. století.⁷⁸ Svou práci rozdělil do tří částí. Nejprve na základě rozboru formálně i obsahově bohatého souboru pramenů předložil křesťanský model smrti. Ve druhé části věnoval pozornost hospodářským a sociálním poměrům Paříže sledovaného období. Vlastní jádro práce představuje třetí část, v níž Chaunu uvedl výsledky analýzy asi 10 000 pařížských testamentů, které za pomoci svých studentů vystavil důkladnému dotazníkovou šetření.

Každý žák zpracoval 100 až 300 testamentů z notářských aktů, přičemž každý testament byl čten pomocí stejného čtyřstránkového dotazníku.⁷⁹ Na první straně byla uvedena archivní signatura a datum vyhotovení, tzv. typ testamentu (sepsaný testátorem, notářem apod.), jméno a příjmení, stav, povolání, datum narození (křtu), podpis testátora („ano“ či „ne“, příp. „rozechvělý“ atd.), trvalé bydliště – farnost, zdravotní stav (nemocný, ne nemocný atd.), narážka na otce, matku, ženu, sestru, bratra a ostatní?, zbožné formule a poslední přání.

Strana dvě dotazníku obsahovala otázky ve vztahu k pohřbu (kde?, obřad?, podmínky?), mši svaté (za koho?), k druhu mše svaté (zpívaná nebo ne?), k počtu mší, k ustanovení o určitém čase a dnu, dále pak k výběru kostela, duchovního a finanční odměny kněze.

Třetí strana dotazníku byla věnována zbožným darům a odkazům. Předmětem šetření bylo, zda jsou vůbec uváděny a pokud ano, tak v čí prospěch (bratrstva, špitály, chudí lidé, duchovní), a za jakých podmínek a v jaké výši (v penězích nebo v naturáliích?). Na čtvrté straně měly být zaznamenány světské dary a odkazy (sloužícím, přátelům, ostatním, a to za podmínek jako na straně 3), exekutor kšaftu, dědic, kolik procent z dědictví činí zbožné dary a odkazy, velikost majetku.

Pierre Chaunu došel ve své analýze k podobným výsledkům jako Michel Vovelle, ovšem interpretoval je odlišným způsobem. Požadavek jednoduchosti mu byl výrazem

⁷⁷ Michel VOVELLE, *Einstellungen zum Tode*, s. 179.

⁷⁸ Pierre CHAUNU, *La mort à Paris*.

⁷⁹ Dotazník je zde uváděn podle německého překladu. Srov. Kuno BÖSE, *Das Thema Tod*, s. 18; Jean-Michel THIRIET, *Methoden der Mentalitätsforschung in der französischen Sozialgeschichte*, *Ethnologica Europaea* 11, 1980, s. 208-225, zde s. 211.

odvratu od širokého církevního společenství, od barokní pompy, od barokního svátku smrti, a současně přenesením prožitku smrti do úzkého kruhu rodiny. Hovořil o individualizaci a desocializaci smrti, a to zvláště od poloviny 18. století. Rovněž François Lebrun konstatoval zesvětštění testamentů a vzrůstající míru distance k církvi v oblasti Anjou asi od šedesátých let 18. století.⁸⁰

Podobně i Philippe Ariès zaznamenal obsahovou proměnu posledních vůlí někdy v polovině 18. století, kdy se i z jeho souboru kšaftů vytratila zbožná ustanovení: výběr hrobu, zbožné fundace, zvláštní úmysly apod.⁸¹ Během dvou desetiletí, za života jedné generace, se proměnil model závěti, který se prý předtím neměnil tři sta let. Na základě obsahových kritérií pařížských závětí z druhé poloviny 18. a počátku 19. století rozlišil Ariès čtyři kategorie testamentů, které mu byly výrazem delšího vývojového procesu. Testamenty prvního typu, v polovině 18. století ještě poměrně často zastoupené a později stále méně se objevující, odpovídají tradičnímu a přežívajícímu modelu závěti ze 16. a 17. století. Kšafy druhé kategorie jsou zkrácenou a zjednodušenou podobou té první. Jejich zbožný úvod bývá kratší, mnohdy je odbylý a někdy chybí vůbec. Požadavky na zádušní mše však zůstávají součástí závěti, její celkové zkrácení vyjadřuje vůli po jednoduchosti pohřbu.

Třetí typ testamentu již postrádá jakékoli zvláštní příkazy. Zůstavitel vyjadřuje přání jednoduchosti, nezabývá se podrobnostmi a zejména ve všem podstatném spoléhá na dědice, blízkého příbuzného, jenž je vykonavatelem závěti. Třetí typ testamentu je dokladem důvěry testátora v dědice a rodinné příslušníky. Požadavek jednoduchosti je stále častější, až se stane konvenčním, ovšem důraz byl přenesen na láskyplnou důvěru v pozůstalé. Závěti čtvrté kategorie již postrádají jakékoli zmínky náboženského rázu. Na konci 18. století jsou velmi časté a jejich počet i nadále stoupá, v 19. století jsou už typické.

Pro Philippa Arièse neznamená zesvětštění testamentů, sledovatelné od poloviny 18. století, ústup křesťanství. Nabízí jinou interpretaci, a sice interpretaci rezonující s proměnou citových vztahů v rodině. Zatímco ještě ve třetí kategorii závětí vyslovuje zůstavitel důvěru dědici, ve čtvrté tomu již tak není. Ariès zvažuje dvě možné odpovědi; na jedné straně ztrátu důvěry, což je ovšem v rozporu s narůstajícím významem rodiny a soukromí⁸², na druhé pak tezi, že není nutné sdělovat něco, co se rozumí samo sebou. To, co

⁸⁰ Srov. Heike DÜSELDER, *Der Tod in Oldenburg*, s. 13.

⁸¹ Philippe ARIÈS, *Dějiny smrti II*, s. 209-212; TÝŽ, *Studien*, s. 126-136.

⁸² Srov. Philippe ARIÈS (ed.), *Geschichte des privaten Lebens III. Von der Renaissance zur Aufklärung*, Frankfurt am Main 1991; TÝŽ - Michelle PERROT (edd.), *Geschichte des privaten Lebens IV. Von der Revolution zum Großen Krieg*, Frankfurt am Main 1992; Jürgen HABERMAS, *Strukturwandel der Öffentlichkeit*.

se týká těla, duše, spásy, přátelství a tedy i náboženství, prý opustilo oblast práva a stalo se domácí rodinnou záležitostí. Ustanovení, která by dříve byla součástí právního dokumentu, byla nadále předávána ústně a v rámci rodinného kruhu. Ariès píše, že „*smluvní úprava života lidí, kteří se mají rádi v pozemském i záhrobním životě, se zdála nepřípustná.*“⁸³ Arièsův přístup je však příliš interpretativní intuitivní konstrukcí, která by si samozřejmě žádala konkrétnější oporu v pramenech a prověření základním výzkumem rodinných citových struktur a v souvislosti se zde pojednávaným tématem také např. výzkumem rodinné zbožnosti v čase mezi časy.⁸⁴

Testament jako pramen pro studium dějin mentalit a v jejich rámci kolektivních přístupů člověka ke smrti je již od sedmdesátých let 20. století pramenem klasickým a stále znovu využívaným.⁸⁵ Techniky zpracování patří také mezi klasické. Jde o statisticko-kvantifikační analýzy, často vycházející ze sběru dat podle Vovellova nebo Chaunyho dotazníku. Výpověď testamentárního pramene bývá pravidelně srovnávána s výpovědí pramenů kvalitativní povahy a na jejich základě interpretována. Testament je tak jedním

Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft, Frankfurt am Main 1995; Karin HAUSEN, *Überlegungen zu einem geschlechtsspezifischen Strukturwandel der Öffentlichkeit*, in: Ute Gerhard (ed.), *Differenz und Gleichheit. Menschenrechte haben (k)ein Geschlecht*, Frankfurt am Main 1990, s. 268-282. Karin HAUSEN, *Öffentlichkeit und Privatheit. Gesellschaftspolitische Konstruktionen und die Geschichte der Geschlechterbeziehungen*, Journal für Geschichte 1989, č. 1, s. 16-26; Jörg HUFFSCHMIED, *Die Privatisierung der Welt - Hintergründe, Folgen, Gegenstrategien*, Hamburg 2004.

⁸³ Philippe ARIÈS, *Dějiny smrti II*, s. 212.

⁸⁴ Termín „mezi časy“ je použit z názvu sborníku plzeňského sympozia k dějinám 19. století. Zdeněk HOJDA – Roman PRAHL (edd.), *Mezi časy. Kultura a umění v českých zemích kolem roku 1800*, Praha 2000.

⁸⁵ Shrnutí využití testamentů v novějším historickém bádání přinesl Pavel KRÁL, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650*, České Budějovice 2002, zejména s. 9, s. 55-72; TÝŽ, *Smrt*, s. 13-18. K tomu srov. např. Samuel K. COHN, *Death and Property in Siena, 1205-1800. Strategies for the Afterlife*, Baltimore – London 1988. Na základě rozboru celkem 1 778 posledních vůlí (660 z let 1205-1500 a 1 118 z let 1501-1800) se zabýval převážně myšlením obyvatel Sieny o posmrtném životě a otázkami spásy. Carlos M. N. EIRE, *From Madrid to Purgatory. The art and craft of dying in sixteen-century Spain*, Cambridge 1995; Jean-Michel THIRIET, *Mourir a Vienne aux XVIIe -XVIIIe siècles*, Jahrbuch des Vereins für Geschichte der Stadt Wien 34, 1978, s. 204-217. Studie je založena na analýze 800 testamentů Italů žijících ve Vídni. Małgorzata ALEKSANDROWICZ-SZMULIKOWSKA, *Radziwiłłówny w świetle swoich testamentów. Przyczynek do badań mentalności magnackiej XVI-XVII wieku*, Warszawa 1995; Michael PAMMER, *Glaubensabfall*.

z možných a současně neopomenutelných pramenných východisek pro formulování dobového diskurzu o smrti.

Dechristianizace je původně francouzský pojem, který byl používán pro označení změny v náboženském chování člověka, spojované s revolucí roku 1789.⁸⁶ Michel Vovelle na základě svého studia testamentů použil termínu dechristianizace jako výrazu ztráty náboženských křesťanských obsahů lidského jednání již v průběhu 18. století, a to nejen u „osvícených“ vrstev společnosti, ale v nejširším sociálním prostředí. Pojetí dechristianizace jako ústupového vývojového modelu, kde odklon od křesťanství je vyvozován z postupné ztráty závaznosti církevní praxe, bylo kritizováno již během sedmdesátých let 20. století.⁸⁷

Ani dnes není použití pojmu dechristianizace nikterak jednoznačné a samozřejmé. Samotný termín je spíše myšlenou konstrukcí a navíc historicky zatížen,⁸⁸ než aby byl bez dalšího využitelný pro interpretaci dějů a jevů minulých. Hartmut Lehmann se v jedné své studii dokonce ptá, zda a za jakých podmínek je využití termínu dechristianizace vůbec smysluplné, a nabízí odpověď, v níž je proces dechristianizace jen jednou tváří širšího procesu, který je charakterizovaný vzájemným střetáváním procesů dechristianizace, rechristianizace a sekularizace⁸⁹ (příp. zrcadlově sakralizace).⁹⁰

Pojem sekularizace znamená postupné opouštění závazných orientací, vázaných na nadpřirozené instance, instituce a síly, jedincem, sociální skupinou a celou společností. Pojem

⁸⁶ Srov. Friedrich Wilhelm GRAF, „Dechristianisierung“. *Zur Problemgeschichte eines kulturpolitischen Topos*, in: Hartmut Lehmann (ed.), *Säkularisierung, Dechristianisierung, Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa. Bilanz und Perspektiven der Forschung*, s. 32-66, zde zejména s. 35; René REMOND, *Die Entchristlichung. Gegenwärtiger Stand der Frage und der Arbeiten in französischer Sprache*, Concilium 1, 1965, s. 611-614; TÝŽ, *Religion und Gesellschaft in Europa. Von 1789 bis zur Gegenwart*, München 2000.

⁸⁷ K tomu srov. např. Jean DELUMEAU, *Déchristianisation ou nouveau modèle de christianisme?*, Archives des Sciences Sociales des Religions 40, 1975, s. 3-20.

⁸⁸ Hartmut LEHMANN, *Säkularisierung, Dechristianisierung, Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa. Forschungsperspektiven und Forschungsaufgaben*, in: Týž (ed.), *Säkularisierung, Dechristianisierung, Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa. Bilanz und Perspektiven der Forschung*, s. 317. K tomu srov. Friedrich Wilhelm GRAF, „Dechristianisierung“, s. 32-66, zde zejména s. 35-52.

⁸⁹ Hartmut LEHMANN, *Von der Erforschung der Säkularisierung zur Erforschung von Prozessen der Dechristianisierung und der Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa*, in: Týž (ed.), *Säkularisierung, Dechristianisierung, Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa. Bilanz und Perspektiven der Forschung*, s. 11, 14.

⁹⁰ Týž, *Säkularisierung, Dechristianisierung, Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa. Forschungsperspektiven und Forschungsaufgaben*, s. 316-317.

dechristianizace je preciznějším vyjádřením této změny ve vztahu k dříve křesťanské společnosti. Zrcadlově k pojmu dechristianizace je možné postavit pojem rechristianizace, který naopak vyjadřuje prohlubování závaznosti orientací, vázaných na křesťanský výkladový rámec. Konkrétním projevem rechristianizace nebo rechristianizačních procesů může být např. nárůst významu lidové zbožnosti ve stejném čase, který byl pro některé historiky dobou odkřesťanšťování.⁹¹

Proces dechristianizace by tak měl být pojednáván v kontextu s ním vzájemně provázaných procesů, které se vzájemně podmiňovaly a prolínaly v příčinách, průběhu i důsledcích. Na základě tohoto metodologického konceptu je také možné pronést komplexnější a mnohvrstevnatou výpověď o orientacích, významech a představách, vázaných, vyvazovaných a vyvázaných z náboženského (křesťanského) jazykového režimu.

V této souvislosti je třeba se věnovat ještě také pojmu náboženství, který v čase odkouzlování světa prošel výrazným predefinováním. Slovo náboženství má základ v latinském *religio* a znamenalo především správný rituální vzhah ke správným, tj. státem uznaným bohům. Jako takové bylo výrazem loajality občana vůči státu, splněním povinnosti, projevem řádného vztahu k sakrálnímu základu společnosti. Tomáš Halík používá termín *religio* pro označení té formy náboženství (blízké původnímu latinskému pojetí), kde náboženství představuje integrující sílu společnosti. Neznamená to funkcionalisticky, že náboženství integruje společnost, ale že to, co integruje společnost, je jejím náboženstvím.⁹²

Náboženství je přirozeně spjato s mocí, a to s mocí zásadnější, než je moc politická. Moc náboženství se blíží moci jazyka, jeho schopnosti vyjádřit společnou zkušenost, vědění i pocity. *Religio* jakožto společný jazyk je srovnatelné s Foucaultovým režimem pravdy,⁹³ závaznou interpretací celku světa.

Křesťanská víra na konci antiky na sebe vzala roli *religio*, a dala tak vzniknout křesťanské civilizaci, *christianitas*. Křesťanství jako náboženství ve smyslu *religio* tak mělo být po celý středověk *materií matrix* všech aspektů života společnosti.

V rámci modernizační diferenciaci společnosti, vyvolané procesem sekularizace či výše uvedenými vzájemně provázanými procesy, došlo k osamostatnění jednotlivých životních sfér a oblastí, které dříve nebyly přísně odlišovány, jako např. politika, hospodářství, kultura a také náboženství. „*Před osvícenstvím neexistuje ‚náboženství‘ jako jev vedle*

⁹¹ TÝŽ, *Von der Erforschung der Säkularisierung*, s. 13.

⁹² Tomáš HALÍK, *Vzývání i nevzývání*, s. 24.

⁹³ TAMTÉŽ, s. 30. K tomu srov. Michel FOUCAULT, *Archeologie vědění*, Praha 2002; TÝŽ, *Slová a věci. Archeologie humanitních věd*, Bratislava 1987.

ostatních společensko-kulturních jevů, nýbrž ‚prostupuje vším‘, je vzduchem, který všichni dýchají.“⁹⁴ Křesťanské náboženství tehdy ztátilo schopnost být i nadále jednotícím jazykem. Novým režimem pravdy se stala věda a později média.⁹⁵

V době, kdy křesťanské religio podobně jako latina přestává být živým jazykem, vzniká náboženství jako relativně svébytný sektor společenského a individuálního života, jako partikulární sociálně-kulturní jev, a to ve dvou formách. První je náboženství jako označení jednotlivých konfesí a denominací, nejprve uvnitř křesťanství a pak i za jeho hranicemi. Druhou podobou je chápání náboženství jako privátní, intimní záležitosti jednotlivce.⁹⁶

Lze předpokládat, že s proměnou náboženské formy, v níž je křesťanství každodenně zpřítomňováno, dojde i k proměně (zpřítomnění) samotného obsahu křesťanské zvěsti. V této souvislosti připomeňme Ebertzův koncept zcivilizování Boha. Nová milosrdná tvář křesťanského Boha sice může být odrazem širšího civilizačního posunu, nicméně může nést i stopy ryze osobních přání a představ, které opět mohou být odrazem dobové duchovní struktury, kolektivní mentality.

To, že zaniká křesťanství jako náboženství ve formě religio, znamená zánik všeobecné závaznosti křesťanského náboženského výkladového rámce, oné všeobecně závazné interpretace celku světa. Smrt náboženského „Boha“ je ale výchozím předpokladem skutečně osobní víry, a tak i možností existence nejrůznějších perspektiv, z nichž je do posmrtného světa nahlíženo.

2.4 Poslední věci člověka v čase odkouzlování světa – navrhované teoretické uchopení

Na tomto místě je možné formulovat tezi, která by měla být prověřena následným výzkumem. Městský člověk se nejpozději na konci 18. století dostává do situace, kdy se nachází na tržišti „religiózních“ koncepcí. Ačkoli se aktivně či pasivně hlásí k určitému konfesnímu náboženství (např. křesťanskému katolickému), bude jeho přístup k normám, hodnotám a věroučným obsahům příslušné konfese do jisté míry autonomní. Předpokládané vymizení zbožných frází a odkazů ze závětí v druhé polovině 18. století tak nemusí být

⁹⁴ Tomáš HALÍK, s. 29.

⁹⁵ TAMTÉŽ, s. 32-35, 38-40.

⁹⁶ TAMTÉŽ, s. 40-51.

přímým odkazem na odkřesťanštění světa, nýbrž spíše odrazem proměny v definici pojmu náboženství, a tak i odrazem nově nalezeného individuálního prožívání světa, respektive odrazem skutečnosti, že člověk sám, na základě volby z různých konkurenčních pravdivostních režimů, stanovuje vlastní pravdivostní režim svého eschatologického diskurzu. Tento privátní diskurz se může naprosto shodovat s oficiálním katolickým diskurzem.

Koncept dechristianizace, respektive širšího procesuálního směřování není výše řečeným pro dobu druhé poloviny 18. století zcela odmítnut. Změna v definici pojmu náboženství je na jedné straně výsledkem tzv. sekularizace či odkouzlení světa, na druhé předpokladem a prohloubením dechristianizačních a i naopak rechristianizačních snah a tendencí. Ztratí-li náboženský eschatologický diskurz svou všeobecnou závaznost, dá se předpokládat, že některé obsahy vymizí z mluveného jazyka, stanou se latentními nebo zcela zaniknou.

Je třeba prověřit, z jakého jazyka tyto obsahy vymizí nejdříve a příp. vymizí vůbec z nějakého? Zvažovanými jazyky jsou zde jazyk oficiálního diskurzu katolického křesťanství a jazyky individuálních eschatologických diskurzů. Předpokládané zesvětštění měšťanských testamentů někdy během druhé poloviny 18. století tak může být dokladem odkřesťanšťování (odkatoličťování) individuálních eschatologických diskurzů, nebo dokladem proměny oficiálního katolického diskurzu, příp. dokladem proměny individuálních eschatologických diskurzů v souvislosti s proměnou oficiálního katolického diskurzu o posledních věcech. Laicizace závětí tak ještě nemusí znamenat jejich „dechristianizaci“, může svědčit o změně katolického eschatologického diskurzu. Případná změna tohoto diskurzu se může týkat jak roviny komunikace, každodenního zpřítomňování, tak i věroučných obsahů.

Předběžně zde vyslovujeme domněnku, že eschatologický diskurz katolického křesťanství se přinejmenším v rovině každodenní komunikace během 18. století skutečně proměnil, a to v souvislosti s proměnou individuálních eschatologických diskurzů. Je další otázkou k prověření, nakolik do této předpokládané proměny vedle procesu individualizace promluvalo i Eliasovské civilizační směřování (např. v oblasti druhého a čtvrtého Arièsova faktoru).

V první části navrhovaného výzkumu je třeba prověřit dostatečně obsáhlý soubor měšťanských testamentů z široce chápaného času odkouzlování světa, tedy od doby pozdního baroka po počátek 19. století. Jako vhodné a již výzkumem prověřené se nám zdá časové

rozmezí 1700-1820.⁹⁷ Měšťanské závěti z těchto let by měly být vystaveny podrobnému dotazníkovému šetření, založenému na vzorovém dotazníku Pierra Chaunyho,⁹⁸ který by však měl být doplněn o otázky vycházející z druhého a čtvrtého Arièsova faktoru.⁹⁹ V rámci druhého faktoru (obrana společnosti proti divokosti přírody) je třeba sledovat otázku vnímání přirozenosti¹⁰⁰ a ritualizovaných úkonů, v rámci čtvrtého (víra v existenci zla) případnou přítomnost dualistických koncepcí, magických úkonů a pověr.

Zjištěné údaje a případnou laicizaci testamentů je pak nutné konzultovat s výpovědi jiného druhu pramenů. Jako vhodné se nabízí srovnání získaného tzv. testamentárního diskurzu¹⁰¹ s literárními diskurzemi, a to alespoň ve dvou rovinách, populárně osvícenské a křesťanské katolické. Proč je důležité věnovat se laickému i konfesnímu pojetí posledních věcí člověka? Obě jsou součástí tržiště „religiózních“ koncepcí.

V rámci světského literárního diskurzu je možné se orientovat na dvě knihy josefínského literatury. Obě napsal nejvýznamnější český vydavatel a nakladatel konce 18. století a obě jsou upravenými překlady původně německých originálů. První knihou je tzv. *Knihy Josefova*¹⁰² a druhou *Dobrá rada v potřebě anebo Vypsání života Davida Opatrného*.¹⁰³ Tyto knihy je možné nahlížet v tradici knih dobrého umírání, ačkoli by spíše mohly nést označení *ars vivendi*. Jejich obsah je samozřejmě odlišný od knih typu *ars moriendi*, nicméně jejich forma a účel minimálně podobná. Eschatologická a funerální tematika není primárním obsahem této literatury, ovšem i přesto je možné rozkrýt významové konotace, svázané se světem smrti a umírání, tohoto a onoho zeměpisu.

Knihy josefínského literatury představují literární výpověď, která byla vyslovena mimo instituci katolické církve. Aby bylo možné zjistit případný nový oficiální katolický diskurz

⁹⁷ Michael PAMMER, *Glaubensabfall*.

⁹⁸ Dotazník je v této diplomové práci rozepsán do souvislého textu v kapitole 2.3. Michel Vovelle – testamenty, koncept dechristianizace, a to podle německého překladu. Srov. Kuno BÖSE, *Das Thema Tod*, s. 18.

⁹⁹ Srov. Philippe ARIÈS, *Dějiny smrti II*, s. 369-382, zde zejména s. 371-372.

¹⁰⁰ Srov. např. poslední vůle Františka Šmída z roku 1781 (v přítomné edici pod číslem 13), kde kšaftující píše větu „rozvažující sobě ten nepřekročitelný ortel božský, nimžto ustanoveno jest všem lidím jednou umřítí“, a Lidmily Pfusterové z roku 1738 (č. 10), kde kšaftující píše, že „kterak z přirození všickni lidé poddáni jsme smrti a každý člověk nic jistšího před sebou nemá nežli smrt a nic nejistšího jako hodinu smrti“. Je samozřejmě třeba rozkrýt významové pole termínu „z přirození“. SokA Písek, AM Písku, *Knihy kšaftův černožlutá*, inv. č. 38, sign. 38, fol. 82; TAMTÉŽ, *Knihy kšaftův liber testamentorum*, inv. č. 39, sign. 39, fol. 100R.

¹⁰¹ Srov. Pavel KRÁL, *Mezi životem a smrtí*, s. 26-54.

¹⁰² Miloslav NOVOTNÝ (ed.), *Knihy Josefova*, Praha 1940.

¹⁰³ Matěj Václav KRAMERIUS, *Dobrá rada v potřebě anebo Vypsání života Davida Opatrného*, Praha 1803.

o smrti a onom světě, je třeba vstoupit na pole oficiální katolické literatury. Tradiční knihy příprav na dobrou smrt nejsou příliš vhodné, neboť starší vydání byla stále znovu přetiskována a o novějších ztvárněních lze předpokládat, že stále opakují tradiční výrazová schémata, fráze a klišé. Nicméně i toto tvrzení si žádá své prověření. Metodologicky vhodné se nám zdá využít první učebnice pastorální teologie, oboru, který se v druhé polovině 18. století nově konstituoval.¹⁰⁴ Tyto knihy nejsou v první řadě věnovány tematice posledních věcí člověka, zmiňují je a pojednávají pouze okrajově, ale právě tato skutečnost umožňuje případné nové „mluvení“ o smrti, pekle, ráji a očistci. Upozorňujeme zde zvláště na kapitoly o svátostech, respektive na kapitoly popisující správné jednání, jak by měl opatrný pastýř svátosti udělovat, a to především svátost smíření a svátost nemocných (tzv. poslední pomazání). Z učebnic pastorální teologie lze využít např. první českou učebnici Jiljího Chládky¹⁰⁵ a pro srovnání učebnici Franze Giftschütze,¹⁰⁶ která byla nejznámější a po dlouhý čas oficiální učebnicí v habsburské monarchii.

Závěrem: navrhovaný výzkum se má vyslovit k vzájemným vztahům mezi procesy individualizace, civilizace a dechristianizace především v druhé polovině 18. století, přičemž tyto procesy nejsou chápány přísně procesuálně, ale pouze jako teoretické opory pro uchopení konkrétních historických situací. Východiskem navrhovaného výzkumu je hypotéza, že zesvětštění závětí někdy během druhé poloviny 18. století je dokladem proměny individuálních eschatologických diskurzů v souvislosti s proměnou oficiálního katolického diskurzu o posledních věcech.

¹⁰⁴ Srov. Alois KŘIŠŤAN, *Počátky pastorální teologie v českých zemích*, Praha 2004.

¹⁰⁵ Jiljí CHLÁDEK, *Počátkové opatrnosti pastýřské neb krátká naučení, jak by se pastýřové duchovní v povolání svém chovati měli*, Praha 1780.

¹⁰⁶ Franz GIFTSCHÜTZ, *Leitfaden für die in den k. k. Erblanden vorgeschriebenen deutschen Vorlesungen Über die Pastoraltheologie*, Wien 1785.

3 Edice testamentů z let 1730 až 1740 a 1780 až 1790

3.1 Ediční poznámka

Předkládaná výběrová edice měšťanských testamentů z let 1730 až 1740, respektive 1780 až 1790 je jedním z prvních kroků ke zpřístupnění těchto dosud jen velmi málo využitých pramenů pro historické bádání. Měšťanským testamentům zvláště z 18. století byla v českých zemích, narozdíl od západoevropského prostředí,¹⁰⁷ věnována jen omezená pozornost.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Na vytěžení testamentárních pramenů jsou založeny např. některé dnes již klasické práce francouzských dějin mentalit: Pierre CHAUNU, *La mort à Paris*; François LEBRUN, *L'homme et la mort en Anjou au 17e et 18e siècles. Essai de démographie et de psychologie historique*, Paris – Den Haag 1971; Michel VOVELLE, *Piété baroque et déchristianisation*; TÝŽ, *Mourir autrefois*.

¹⁰⁸ V českém prostředí byla věnována pozornost kšaftům husitské doby: srov. např. Thomas KRZENCK, *Böhmische Bürgertestamente des 15. Jh. Das Beispiel der Prager Neustadt*, in: *Husitství - Reformace - Renaissance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela*, Praha 1995, s. 627-648; a měšťanským i šlechtickým testamentům počátku raného novověku, především z pohledu dějin všedního dne a studia rodinných struktur: Jaroslav ČÁP, *Náchodská nejstarší kniha kšaftů a místní řemesla a živnosti v 16. století*, DH 1, 1993, s. 51-59; Michaela HRUBÁ, *Možnosti studia předbělohorských testamentů a inventářů pozůstalosti v královských městech severozápadních Čech*, in: Táž, (ed.), *Města severozápadních Čech v raném novověku*, Ústí nad Labem 2000, s. 7-34; Jana KOPEČKOVÁ, *Předbělohorská kniha kšaftů města Domažlic a možnost jejího využití k výzkumu každodenního života*, ZHS 6, 2000, s. 117-144; Petr RAK, *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465-1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*, SAP 48, 1998, č. 2, s. 3-106; Jana RATAJOVÁ, *Pražské testamety (1600-1620) jako pramen k dějinám rodinných struktur*, PSH 30, 1998, s. 90-127; Jana STEJSKALOVÁ, *Kšaft jako pramen pro studium kulturní úrovně měšťanské domácnosti*, České Budějovice 1991 (= OH 1), s. 74-80; Michaela ŠTAJNEROVÁ, *Testamety litoměřických měšťanů z let 1527-1576 jako pramen k dějinám rodinných struktur*, in: Michaela Hrubá (ed.), *Města severozápadních Čech*, s. 87-106; Pavel KRÁL, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650*, České Budějovice 2002; TÝŽ, *Žena ve šlechtických testametech v 16. a 17. století*, Česko-slovenská historická ročenka 2001, s. 157-167. Testament jako pramen ke studiu kulturních dějin 18. století je naopak využíván jen velmi zřídka, např. Jiří PAJER, *Testamety a pozůstalosti strážnických obyvatel z 18. století*, Slovácko 44, 2002 [vyd. 2003], s. 23-45.

Edice byla připravena podle *Zásad vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*¹⁰⁹ a obvyklých zvyklostí a pravidel. Současně byla reflektována i diskuze o edičním zpřístupňování barokních textů.¹¹⁰

Přítomná edice je edicí výběrovou. Původně měl být každý rok sledovaného období zastoupen jedním testamentem. Nicméně některé roky se v dataci píseckých testamentů nevyskytují, proto je takový rok nahrazen testamentem z léta předcházejícího, příp. následujícího.¹¹¹ Celkově edice obsahuje 22 testamentů. Zpřístupněné testamenty pocházejí z fondu Archiv města Písku Státního okresního archivu Písek, jsou zaznamenány v tzv. knihách kšaftů a pozůstalostí.¹¹²

Ačkoli je výběr zde uvedených testamentů do jisté míry subjektivní, byl veden snahou představit poslední vůle jednotlivých sociálních, majetkových i profesních skupin měšťanské společnosti. V souboru je obsaženo 10 kšaftů měšťanů a 9 kšaftů měštěniněk, z toho 3 testamenty příslušníků městské rady a jedna poslední vůle primátora města Písku.¹¹³ Záměrem bylo rovněž editovat ve zvýšené míře poslední vůle žen (v přítomném souboru jich je 12) a napomoci tak budoucím genderově orientovaným výzkumům.¹¹⁴ Nicméně předkládané poslední vůle byly přednostně vybírány na základě obsahových kritérií. Mají podpořit otázky a tvrzení uváděné v hlavní části diplomové práce.

Formální stránka přítomných testamentů naproti tomu hrála při jejich výběru jen velmi malou roli, s výjimkou zohlednění doby jejich vyhotovení. V souboru jsou tak zastoupeny poslední vůle vyhotovené s dostatečným předstihem,¹¹⁵ kšafy nemocných osob¹¹⁶ a osob na

¹⁰⁹ Ivan ŠTOVÍČEK, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

¹¹⁰ Diskuze o edičním zpřístupňování barokních textů je vedena na základě tištěných pramenů, jen částečně se dotýká i památek psaných. Josef VINTR, *Zásady transkripce českých textů z barokní doby*, Listy filologické 121, 1998, s. 341-346 (vlastní zásady na s. 342-346); Martin VALÁŠEK, *Jindy a nyní (K historii vydávání raně novověkých česky psaných textů)*, Listy filologické 123, 2000, s. 149-156.

¹¹¹ Výše řečené se týká roku 1739, který byl nahrazen rokem 1738, roku 1782, který je zastoupen rokem 1783, a konečně roku 1788, který je nahrazen rokem 1787.

¹¹² V edici uvedené testamenty pocházejí z píseckých Knih kšaftů; SOkA Písek, AM Písku, *Knih kšaftův černožlutá*, inv. č. 38, sign. 38; TAMTÉŽ, *Knih kšaftův liber testamentorum*, inv. č. 39, sign. 39.

¹¹³ Srov. poslední vůli Václava Michala Svobody z roku 1783 (č. 14).

¹¹⁴ K tomu srov. Jana RATAJOVÁ, *Dějiny ženy a koncept genderu v české historiografii*, Kuděj. Časopis pro kulturní dějiny 7, 2005, s. 159-174; Maria MESNER – Johanna GEHMACHER (edd.), *Frauen- und Geschlechtergeschichte. Positionen und Perspektiven*, Wien 2003.

¹¹⁵ Srov. například poslední vůle Ondřeje Tomana z roku 1731 (č. 2) nebo Lidmily Gruntnerové z roku 1736 (č. 7).

smrtné posteli.¹¹⁷ Některé předkládané testamentsy jsou několikastránkovým textem,¹¹⁸ jiné obsahují pouze několik odstavců,¹¹⁹ zastoupeny jsou poslední vůle s kodícilem¹²⁰ a zápisy o ústním posledním pořízení.¹²¹

Poslední vůle jsou v edici řazeny chronologicky. Každý testament je zpřístupněn *in extenso* a vybaven záhlavním registrem. V něm je uveden stručný obsah editované závěti, místo a datum jejího vyhotovení a dále místo uložení.

V souboru jsou zastoupeny pouze česky psané dokumenty, pro účely zpřístupnění byly transkribovány. Text byl podle logických souvislostí a větné stavby rozčleněn do odstavců a doplněn interpunkcí. Psaní velkých počátečních písmen u vlastních jmen a na začátku vět bylo přizpůsobeno současnému úzu. Římské číslice byly nahrazeny číslicemi arabskými.

U zdomácnělých slov latinského původu byl odstraněn cizí pravopis (convent → konvent), vlivy cizí grafiky v domácích slovech potlačeny (letha → léta). Nejvíce změn se týkalo hlásek. Hlávky *i/j/g* byly upravovány podle významu slova. Přepisováno bylo tradičně *v → u* a *w → v*. Užití hlásek *s/z* v případě předložek (*s nás → z nás*) i předpon (*spůsob → způsob*) bylo modernizováno, podobně i užití *š/ž* (neboštík → nebožtík). Odstraněno bylo hiátové *j* (zejména v koncovce *ije/iji*: Marije → Marie). U vlastních jmen byl oproti tomu položen důraz na původní podobu (Teresie). Podle moderního pravopisu byly také přepisovány tradiční spřežky (*ss → š*, *rz → ř*, *cz → c* nebo *č*, *čz → č*), ke zjednodušení došlo u skupiny hlásek *gk* (purgkmistr → purkmistr). Modernizována byla i v textu nezachycená délka samohlásek, výjimkou byla slova s latinským základem (publicirovati), jež byla v původním textu psána polokurzívou. U samohláskových skupin bylo upraveno *ie → ě* (pamiet → paměť) a dvojhhláska *au* byla přepisována jako *ou* na začátku (austní → oustní), uprostřed (poraučím → poroučím) i na konci slova (jmilau → jmilou). Podobně byly podle

¹¹⁶ Srov. například poslední vůle Alžběty Vanětové z roku 1733 (č. 4), Františka Karla Ekla z roku 1785 (č. 17) nebo Ignáce Jůna z roku 1787 (č. 20).

¹¹⁷ Srov. například poslední vůle Zuzany Merklové z roku 1730 (č. 1), Jana Vendelína Rublingera z roku 1734 (č. 5) nebo Jana Sádlo z roku 1786 (č. 18).

¹¹⁸ Srov. například poslední vůle Kateřiny Zejvoldové z roku 1732 (č. 3) nebo Reginy Vodičkové z roku 1735 (č. 6).

¹¹⁹ Srov. poslední vůle Alžběty Luskové z roku 1738 (č. 9) nebo píseckého primátora a urozeného pána Václava Michala Svobody z roku 1783 (č. 14).

¹²⁰ Srov. poslední vůle Alžběty Vanětové z roku 1733, respektive 1736 (č. 4) nebo Lidmily Pfusterové z roku 1738 (č. 10).

¹²¹ Srov. například poslední vůle Zuzany Merklové z roku 1730 (č. 1), Jana Vendelína Rublingera z roku 1734 (č. 5) nebo Jana Růžičky z roku 1784 (č. 16).

dnešního úzu odstraněny diftongy *ia* (žiadám → žádám) a *io* (zaneprazdniovati → zaneprazdňovati). Zachovány zůstaly diftongizované *ej* (novej) a koncovka genitivu plurálu *ův* (pánův), podobně i souhláskové skupiny *dl* (smrtedlnou) a *ct* (vzáctný). Pokud se vyskytovaly oba tvary (vzácný i vzáctný), byly oba ponechány. Naproti tomu koncové *ch* bylo odstaněno (obouch → obou). Kolísání *jsem/sem* a *jsme/sme* v první osobě singuláru i plurálu slovesa být a občasné použití protetického *j* (jmilý) a *v* (vornátu) zůstalo bez úpravy. Z důvodu zachování výrazných charakteristických rysů původního jazyka nebyly některé výrazy upravovány (např. *písebnost*, *návstupem*, *svývolně*, *nejjistšího* apod.). Podoby slova *suma/summa* byly sjednoceny do tvaru *summa*.

Při přepisu písemností byly využívány obvyklé značky a symboly. Veškeré zkratky (král[ovského], kraj[ského], J[eho] M[ilost] c[ísařská] krá[lovská], p[án], p[áter] atd.) byly důsledně rozepisovány do hranatých závorek, s výjimkou zkrácených názvů měsíců (Xbris → decembris) a zkrácených latinských i českých označení odstavců (1mo → za prvé, 4^{té} → za čtvrté, 6. → za šesté), které byly rozepisovány bez zvláštního upozornění. Průběžné opakující se součty (*summa latus activi*) byly odstraněny. Pro zlaté rýnské je užívána obvyklá zkratka *R*, pro krejčary *kr* a pro denáry zkratka *d*, pro strychy *str*, věrtele *v* a měřice *m*.

Hranaté závorky [] byly dále využívány pro doplnění chybějící části textu či k ediční poznámce. Pro označení nejistého čtení textu byla užívána značka [?], pro upozornění na chybný text, věcnou chybu, chybu v dataci apod. značka [!].¹²² Do špičatých závorek <> byl vetknut přeškrtnutý čitelný text. V případě nečitelného textu by byl použit symbol mřížky ve špičatých závorkách <###>. Marginální a interlineární vpisky a přípisky jsou uváděny ve složených závorkách {}. Kulaté závorky () jsou součástí původního textu, nemají žádný ediční význam. Podpisy jsou přepsány v pořadí, v jakém jsou uvedeny v původním textu, jejich umístění v edici nicméně přísně nezachovává grafickou úpravu předlohy.

Jednotlivé testamentsy nebyly pro účely diplomové práce opatřeny podrobným poznámkovým aparátem.¹²³ Pro konkrétní identifikaci osob lze nahlédnout např. do píseckých matrik narozených, oddaných a zemřelých, na jejichž základě by bylo možné vytvořit stručné

¹²² Zjevné písařské chyby byly opraveny bez dalšího upozornění.

¹²³ Poznámkový aparát editovaných testamentů obsahuje některé identifikace lokalit, nemovitostí, předmětů, posvátných skutečností a právních ustanovení. Používány byly především slovníkové práce, a to *Ottův slovník naučný I-XXVIII*, Praha 1888-1909; Jan GEBAUER, *Slovník staročeský I-II*, Praha 1970; *Staročeský slovník I-IV*, Praha 1968-1996, které již dále z úsporných důvodů citovány nejsou. Není-li tedy uvedeno jinak, byly pramenem informací právě zde uvedené slovníky.

biogramy testátora i dalších osob. Pro určení zde neidentifikovaných místních lokalit a místopisných názvů lze využít např. indikační skicy Stabilního katastru z roku 1837.¹²⁴ V přítomné práci jsou neidentifikované místní názvy uváděny v jednotné formě (V Pahorcích, Pod Soucí).

3.2 Soupis vydaných testamentů

1. Poslední vůle Zuzany Merklové z roku 1730.
2. Poslední vůle Ondřeje Tomana z roku 1731.
3. Poslední vůle Kateřiny Zejvoldové z roku 1732.
4. Poslední vůle Alžběty Vanětové z roku 1733 a kodicil téže závěti z roku 1736.
5. Poslední vůle Jana Vendelína Rublingera z roku 1734.
6. Poslední vůle Reginy Vodičkové z roku 1735.
7. Poslední vůle Lidmily Gruntnerové z roku 1736.
8. Poslední vůle Alžběty Kapustové z roku 1737.
9. Poslední vůle Alžběty Luskové z roku 1738.
10. Poslední vůle Lidmily Pfusterové z roku 1738 a kodicil téže závěti z téhož roku.
11. Poslední vůle Rozy Bečvářové z roku 1740.

12. Poslední vůle Roziny Františky Zvěřinové z roku 1780.
13. Poslední vůle Františka Šmída z roku 1781.
14. Poslední vůle Václava Michala Svobody z roku 1783.
15. Poslední vůle Magdalény Alšové z roku 1783.
16. Poslední vůle Jana Růžičky z roku 1784.
17. Poslední vůle Františka Karla Ekla z roku 1785.
18. Poslední vůle Jana Sádlo z roku 1786.
19. Poslední vůle Matěje Řídkého z roku 1787.
20. Poslední vůle Ignáce Jůna z roku 1787.
21. Poslední vůle Kateřiny Pavlíkové z roku 1789.
22. Poslední vůle Václava Hoffmanna z roku 1790.

¹²⁴ K tomu srov. Ivo BENEŠ, *Staré a nové plány města Písku*, Písek 1938.

3.3 Editované testamenty

1.

Nemocná písecká¹²⁵ měštníka **Zuzana Merklová** činí ústní poslední pořízení. Za dědice svého veškerého jmění ustanovuje všechny své děti, a sice Matěje, Jakuba, Alžbětu, Lidmilu, Apolonii, Kateřinu a Veroniku, a po zemřelém synu Vítovi své vnuky. Na fundaci na mše svaté k farnímu chrámu Narození Panny Marie¹²⁶ nařizuje vydat 150R a k dominikánskému klášteru Povýšení svatého Kříže¹²⁷ 25R.

¹²⁵ Písek, býv. královské, krajské a okresní město v Jihočeském kraji. Srov. např. August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou I-III*, Písek 1911-1913; Jan ADÁMEK – Jiří FRÖLICH – Jiří ČÍŽEK, *Písek. Historický průvodce*, Písek 2004.

¹²⁶ Farní kostel Narození Panny Marie v jihozápadní části historického centra města Písku, vystavěný v sousedství hradební zdi, pochází ve své nejstarší části snad již z konce první poloviny 13. století. K vysvěcení raně gotické trojlodní baziliky došlo již pravděpodobně v šedesátých letech téhož století. Velmi záhy, ještě před dokončením stavby, byla k jižnímu boku presbyteia přistavěna kaple mariánského zasvěcení, která dnes slouží jako sakristie. V roce 1489 byla na místě jižní průčelní věže založena monumentální zvonice, jejíž výstavba se protáhla do 16. století. V roce 1726 byla před severní vstupní portál představena předsíní mírně obdélného půdorysu. V letech 1741-1743 byla k jižnímu průčelí přistavěna kaple svatého Jana Nepomuckého. Poslední stavební úpravy proběhly v letech 1855-1856, kdy došlo i ke zboření předsíně před severním portálem a odbourání staré sakristie při severním boku presbyteria. Jan ADÁMEK, *Písecké katolické kostely. Stručný průvodce*, Písek 2005, s. 3-26; TÝŽ – Jan SOMMER – Zuzana VŠETEČKOVÁ, *Středověký kostel Panny Marie v Písku*, Písek 2001.

¹²⁷ Klášterní kostel Povýšení svatého Kříže, vystavěný při dominikánském konventu, sahá svými kořeny asi do přelomu třetí a čtvrté čtvrtiny 13. století, jeho stavebníkem byl pravděpodobně samotný král Václav I. V roce 1419 byl klášter přepaden husitskými radikály a následně vypálen a rozbořen. Tehdy zřejmě z větší části zaniklo chrámové trojlodí a poničeno bylo rovněž presbyterium. V následujících dvou stoletích byly z pobořeného kostela využívány pouze obě někdejší chórové kaple, a sice kaple Všech svatých pro liturgické účely a kaple Těla Kristova po úpravě v 16. století jako solnice. Po návratu dominikánů do Písku na konci dvacátých let 17. století došlo k úpravě a novému zaklenutí někdejší kaple Těla Kristova (solnice), z níž se stalo presbyterium nově směrem západním skromně založeného chrámu svatého Kříže. V letech 1685-87 byla přistavěna věž a zároveň vystavěn nový dominikánský konvent. Po roce 1716 byl k západnímu průčelí lodi připojen transept o třech polích s křížením v šíři lodi a navazující nové presbyterium. Později prošel klášterní chrám již jen nevýraznými stavebními úpravami. Písecký dominikánský konvent byl zrušen dekretem Josefa II. ze dne 21. července 1785. K 28. červnu 1787 přešel majetek do správy Náboženského fondu. Kostel měl nadále (jako filiální) sloužit bohoslužebným účelům, ale roku 1798 musel být pro špatný stav na čas uzavřen. V roce 1907 získala kostel do své správy kongregace bratří Nejsvětější svátosti oltární (petrini). Jan ADÁMEK, *Písecké*

Písek, 17. května 1730

SOka Písek, AM Písku, Kniha kšaftův černožlutá, inv. č. 38, sign. 38, fol. 39-40.

Kšaft oustní neb[ohé] paní Zuzany, ovdovělé Merklové, měštnínky král[ovského] města Písku.

Jakož my níže podepsaní na vzkázání a žádost paní Zuzany, ovdovělé Merklové, dne 17. tohoto měsíce do příbytku jejího příjduce, ji sice na loži ležící, nemocí obklíčenou, však ale při zdravém rozumu a dobré paměti jsme vynalezli, a že by nějaké pořízení učiniti a vůli svou poslední před námi vyjeviti žádostiva byla, a proto že nás k sobě dožádati dala, z ní jsme vyrozuměli. Aby tedy po smrti její mezi dětmi žádné roztržitosti nepovstaly a ona v zemi páně pokojně odpočívati mohla, tuto poslední vůli svou, podle které po smrti své pokračováno míti chce, nám následovně jest vyjevila.

Za prvé za dědice svého všelikého jmění a pozůstalosti ustanovuje všechny své děti, totiž Matěje, Jakuba, Alžbětu, Lidmilu, Apolonii, Kateřinu, Veroniku, a po neb[ohém] Vítovi synu pozůstalé a návstupem jeho vstupující sirotky, své respektive vnuky, kteřížto po smrti tělo její křesťan-katolickým obyčejem počestně pohřbíti dáti, na duši pak její s vroucnými pobožnými modlitbami a jinými dobrými skutkami pamatovati mají.

Za druhé dům tu v král[ovském] městě Písku, blíž Pražské brány situovaný, do kterého neb[ohý] její pan manžel a těchto ustanovených dědicův respektive pan otec znamenitě kvantum svých vlastních peněz jest vnesl, má tomu, jenž by za něj nejvíce dáti chtěl, prodán [býti]; tím způsobem i všechny pole, dle nynějšího valoru prošacované.

Z vypadající pak summy předně pasiv-dluhy, do Horažďevovic¹²⁸ panu Černíkovi 100R, panu Václavovi Jiršovi prae via liquidatione 200[R], paní Mařeně Vorlovej 100[R], Židu Markovi Kafkovi 100[R]. Za druhé fundaci do chrámu páně děkanského pod titulem Narození nejsvětější rodičky boží Panny Marie 150[R]. Za třetí do kláštera zdejšího na mše svaté ihned slouženou býti mající 25[R]. Za čtvrté Veronice dceři z ohledu jejího vždy volného a upřímného jí šetření a posluhování 175[R], a tak v summě 850R především jiným zapravené a vydané býti. O ostatek ale, co vybývati bude, jako i všeliké mobilia, oni ustanovení

katolické kostely, s. 28-38; TÝŽ – Jan SOMMER, *Kostel dominikánů v Písku, jeho gotické pozůstatky a barokní proměna*, Průzkumy památek 4, 1997, č. 1, s. 43-62; Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 415-417. Podle faze z roku 1749 mělo být v klášteře 6 kněží, 2 fráteri a 2 služebníci. Pavla BURDOVÁ a kol., *Tereziánský katastr III (Dominikál)*, Praha 1970, s. 375.

¹²⁸ Horažďovice (Horažďevovice), město v jihozápadních Čechách (Plzeňský kraj).

dědicové rovným dílem se rozdělití a s tím, obzvláště že mimo Veroniky každý mnoho napřed jest dostal, se spokojiti dáti povinni býti mají.

Za třetí ten vejš zmíněný odkaz per 150R na fundaci do chrámu páně děkanského má proti dostatečné hypotece pod ourok 5 per cento elocirován, z téhož pak ouroku za její, neb[ohého] pana manžela a celého Merklovského přátelstva duše 12te mší svatých každoročně slouženo, a přebytek z 7R 30kr ouroku, po odrážce na mše svatý ted' jmenovaný 6ti R, ostatní 1R 30kr na světlo a víno k týmž mšem svatým aplicirován býti.

Co se za čtvrté letošního zasetého obilí dotýče, z takového všeho Veronika dcera ostatním spolunápadníkům třetí mandel odvédsti povinna býti má a tuto ji paní máteř k tomu víže.

A tato jest její dobrovolná a dokonalá a po vyrozumění od nás jí několikráte opakovaná poslední vůle, kteroužto my, pro neomylnou jistotu, že ona paní Zuzana, ovdovělá Merklová, tuto svou poslední vůli před námi oustně jest vyjevila, a tak a nejináče po smrti své pokračováno míti chtěla, nejen tuto vysvědčujeme, ale i taky podpisy rukou našich vlastních vedle přitisknutí obyčejných sekrytův našich stvrzujeme, vše věrně a upřímně.

Actum v krá[lovském] krajském městě Písku dne 17. měsíce máje léta 1730.

Locus sigilli Mikoláš Si[gmund] Hávek, k kšaftu dožádaný

Locus sigilli Antonín Fr[antišek] Xav[er] Rotter, k tomuto oustnímu kšaftu dožádaný svědek

2.

Písecký měšťtín **Ondřej Toman** činí poslední pořízení. Za dědice ustanovuje svou manželku Rosalii a dceru Terezii. Z důvodu její nezletilosti jí jmenuje, vedle manželky své Rosalie, za spoluporučníka urozeného pána Karla Antonína Hanzlíka. Manželka má do své smrti zůstat plnomocnou hospodyní domu, poté má dům dědičně připadnout dceři Terezii. Přeje si být pohřben vedle svých předků na hřbitově u kostela Nejsvětější Trojice Boží¹²⁹. Na pobožné odkazy, pohřební útraty a úřední poplatky kšaftující vykazuje čtyřstrychové pole. Z výnosů uvedeného, u kostela svatého Václava¹³⁰ ležícího pole, má být každého roku v den svatého Václava jménem almužny rozdán chudým 1R.

Písek, 24. srpna 1731

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův černožlutá, inv. č. 38, sign. 38, fol. 43R-45R.

Ve jménu nejsvětější a nerozdílné Trojice, jednoho v podstatě a trojího v osobách Boha Otce, Syna i Ducha svatého, Amen.

Já Ondřej Toman, měšťtín tohoto krá[ovského] města Písku, vyznávám obecně přede všemi, že přemejšleje já na své mysli, kterak z přirození všechno, co zrozeno, poddáno jest smrti, a že člověk nic jistějšího před sebou nemá nežli smrt a nic nejistšího jako hodinu smrti.

Protož jsouce já z daru pána Boha všemohoucího ještě paměti dobré a rozumu zdravého až posavade požívaje a chtěje tomu, kdyby mne pán Bůh v nynější nemoci mé z tohoto světa povolati ráčil, aby strany statečku mého žádné roztržitosti ne[povstaly], nýbrž všeliká pořádnost učiněna a tudy mezi mně přináležejícíma svatý pokoj, dobrá vůle a svornost zachována byla, tuto o všem zboží a jakýmkoliv z požehnání božího majícím statečku mým,

¹²⁹ Kostel Nejsvětější Trojice Boží (rovněž kostel svaté Trojice) byl založen v roce 1756 na místě od děkanského kostela v roce 1549 přeloženého hřbitova. Johann TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung der Diözese Budweis*, České Budějovice 1862, s. 565n. V sedmdesátých letech 20. století byl upraven na koncertní síň.

¹³⁰ Kostel svatého Václava stojí na místě pravděpodobně nejstarší sakrální stavby na území dnešního města Písku, která vznikla nejpozději před polovinou 13. století. Z původní stavby zůstalo dodnes zachováno základové zdivo, její půdorys opakuje i současný kostel svatého Václava. Ve čtyřicátých letech 16. století byl starý kostel zbořen až na úroveň terénu a na původních základech byla vystavěna zcela nová svatyně v goticko-renesančním duchu. Mezi léty 1695 až 1697 byl pak kostel barokizován. V letech 1712 až 1714 došlo k drobným úpravám, při nichž byla rovněž zvýšena věž a těmito úpravami se stavební vývoj kostela v podstatě uzavřel. Jan ADÁMEK, *Písecké katolické kostely*, s. 39-47; TÝŽ – Jan SOMMER, *Neznámá renesanční stavební fáze kostela sv. Václava v Písku*, in: *Prácheňské muzeum v Písku. Zpráva o činnosti za rok 2000*, Písek 2001, s. 31-37.

jak se to podle řádu a práva tohoto království českého v nejlepší formě a mocnosti státi má a může, dispozici neb kšaft činím, působím a ustanovuji.

Tak že kteréhokoliv času pán Bůh všemohoucí z tohoto plačtivého oudolí mne by povolati ráčil, poroučím mou jmilou duši v ruce mého nejmilosrdnějšího Boha, Otce stvořitele a pána našeho Ježíše Krista vykupitele, též Ducha svatého utěšitele.

Potom pak jest moje žádost, aby mrtvé tělo mé vedle řádu křesťan-katolického na krchově nerozdílné Trojice svaté vedle předkův mých počestně pohřbeno a při pohřbu tolik mší svatých, kolik duchovních k dostání bude, celebrirováno bylo.

Záležejíce pak jednoho každého kšaftu grunt a podstata na ustanovení dědice, pročez všeho mého jmění a statku, jakýkoliv jest neb býti může, dceru mou Terezii a manželku Rosalii dle práva měst[ského] C. 48¹³¹ za dědice ustanovuji, tak že ony, po zapravení nížeji položených odkazův a jiných z pozůstalosti mé zapraviti patřících povinností, ostatní statek můj na rovné a stejné díly mezi sebe rozdělití mají.

S tímto však, co se domu mého dotýče, zřejmým a patrným vyměřením, že totižto manželka má Rosalie do její smrti v témž domě plnou hospodyní býti, jeho užívati, však ale nijakž alienirovati ne[má], nýbrž kdyby i ji pán Bůh z tohoto světa povolati ráčil, takový dům dceři mé Terezii (pokudž by ona máteř svou živobytím přečkala) plným právem dědičně připadnouti má.

Abych ale nyní dokonale ubezpečený byl, že ty nížeji následující odkazy po smrti mé skutečně zapravené budou, pročez k snadšímu, však neomylnému, jich zapravení fundum, totiž pole mé vlastní, pod Horami¹³² blíž kapličky Budějovské¹³³ z levé strany ležící, 4str násevku v sobě držící, k prodeji plus offerenti vykazují a ustanovují.

¹³¹ „Muž ženu svau v svém vlastním statku s dítkami svými kšaftem aneb zápisem může spolčiti a srovnati: a kterážby tak dílem rovným od manžela svého opatřena byla, na třetinu aneb veyše statku manžela svého potahovati se nemůže.“ Pavel KRISTIÁN Z KOLDÍNA (Josef Jireček ed.), *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich sumou*, Praha 1876, s. 106.

¹³² Písecké hory (Hory) tvoří členitý hřeben, táhnoucí se jihovýchodním směrem od města Písku až k údolí řeky Vltavy, a to v délce 25 kilometrů. Jsou pokryty smíšenými lesy, jejich nejvyšším vrcholem je Velký Mehelník (633 m). Pojmenování "hory" asi nepochází ze samotné výšky (350-632m.n.m.) této pahorkatiny, ale je zřejmě odvozeno od "hornické" činnosti. Středověkou těžbu zlata a stříbra připomínají názvy Havírka, Provozce apod. Po vyčerpání zásob zlata zájem panovníků o Hory upadal, až je nakonec v roce 1509 spolu i s píseckým hradem zakoupilo město Písek. Srov. <http://www.municipal.cz/turistika/piseckehory.htm> (4. listopadu 2006).

¹³³ Od Budějovické brány vedla směrem k Píseckým horám jedna z nejstarších píseckých komunikací, dnešní Budějovická ulice. U Budějovické kapličky se cesta dělila; jedna větev procházela dnešní Šobrovou ulicí a dále úvalem mezi Amerikou a Šobrovnou na Flekačky, druhá pokračovala přes Semice do Českých Budějovic.

Dědicové pak moji z peněz za ně utržených za prvé pohřební outraty, jak mnoho vynášeti budou, za druhé na okrasu obrazu Panny Marie v kostele děkanským zdejším, jakou by tak urozený pan inspektor záduší potřebnou býti uznal, jemužto taky v dispozici zanechávám, však aby skrze počet záduší vedené byly, kamžto do příjmu pojaté býti mají 30R, za třetí na okrasu oltáře s[vatéh]o Jana Nepomuckého v klášteře zdejším s[vatéh]o [Kříže] velebných pánův páterův dominikánův 20[R], za čtvrté item do kláštera s[vatéh]o [Kříže] ku pomoci způsobení nového oltáře velkého 20[R], s tou však klauzulou, aby se tenkrát vydaly, když se k této mé intenci jediné aplicirovati budou, za páté ku pomoci snadší a čerstvější reparaci chrámu páně Nejsvětější Trojice, když se tam zdi bílíti a dlažba kládsti začne 15[R], za šesté k záduší s[vatéh]o Václava, a sice na plech k pobití vížky nad novou kaplí s[vatéh]o Prokopa 10[R], za sedmé na mše svaté na tu intenci, jestli jsem v živobytí mém někomu v něčem ublížil, veleb[nému] panu děkanovi 1R 30kr a do kláštera zdejšího taky 1[R] 30kr, společně 3[R], za osmé chudým při pohřbu mém almužny na penězích 2[R], za deváté iura cancellaria a jiné se vyskytlé nevyhnutelné a k přivedení této mé pořádnosti k náležitému místu potřebné outraty zaplatiti a odvésti povinni býti mají.

Co ale po zapravení těchto specifikovaných odkazův outrat vybyde, peněz za to pole utržených vybyde, ty všechny odkazuji a zanechávám pro duši mou na mše svaté, tak aby dva díly z těch vybejvajících peněz do kláštera zdejšího, třetí pak díl velebnému pánu děkanovi odevzdán, ty ale mše svatý aby po pohřbu mém za duši mou, co nejdříve možno a jak se dělati dá, brzy odsloužené byly.

Posledně ale nařizuji a to míti chci, aby z užitků pole u s[vatéh]o Václava ležícího dědicové moji, na kteréhokoliv z nich díl připadne a jak dlouho z nadepsaných dvou dědicův držitel téhož pole při živobytí pozůstávati bude, na den s[vatéh]o Václava každoročně chudým tam přítomným, aby oni pánu Bohu za duši mou pobožně se modlili, 1R jménem almužny skutečně rozdali, jakž je dědice mé v tom dostatečně zavazují.

A poněvadž dcera moje Terezie až posavade nezletilá jest, z té příčiny k máteři její (tit[ulovaného]) pána Karla Ant[onína] Hanzlíka za spoluporučníka uctivě dožádaného jmenuji, a že on téhož sirotka mého v nastalé potřebě otcovsky chrániti a zastávati sobě oblíbí, k němu se důvěřuji.

Budějovická kaplička je doložena k roku 1735, touto závětí již k roku 1731. Kapli v dnešní podobě dala vystavět písecká měšťanka Antonie Merglová po úředním schválení z roku 1830. Lubor LUDVÍK – Jiří PRÁŠEK, *Písecké ulice. Náměstí, samoty a komunikace*, Písek 1998, s. 39-41.

I jsouce tu tak a nejináče, jak v slovích, tak i v smyslu poslední vůle má. Pročež J[eho] Mi[losti] Cí[sařsk]é Krá[lovské] pana purkmistra a pánův radních tohoto krá[lovského] města Písku, že nad touto poslední vůlí mou ruku ochrannou držeti, ji na právo, od kohož by přednešena byla, přijmouti, publicirovati a v knihy měst[sk]é vložití povoliti, přitom taky jakožto vdov a sirotkův nejvyšší poručníci pozůstalou manželku a dceru mou sobě mil[ostiv]ě poručenou míti ráčejí, poníženě žádám.

Na potvrzení toho všeho já svrchu psaný k tomuto listu poslední vůle mé mou vlastní rukou jsem se podepsal a k němu užívající sekryt přitisknouti dal, přitom taky níže položených pánův, by se vedle mne za kšaftovní oblíbené svědky na svědomí podepsali a tuto poslední vůli moji sekryty svými upevnili, uctivě se dožádal.

Jenž se stalo v král[ovském] městě Písku v domě mém dne 24. měsíce srpna léta páně 1731.

Locus sigilli Ondřej Toman

Locus sigilli Karel Antonín Hanzlík, k kšaftu dožádaný svědek

Locus sigilli Antonín Fr[antišek] Rotter, ku kšaftu dožádaný svědek

Locus sigilli Bartoloměj Piksa, k kšaftu dožádaný

3.

Písecká měštěninka **Kateřina Zejvoldová** činí poslední pořizení. Za dědice ustanovuje své strýce Jana a Víta Piksových a Annu Chvojkovou, Kateřinu Pitrovou a Johanu Novotnou, své tety. Svůj dům v hodnotě 400R odkazuje Matějovi Zádskovi, který má na něm odrazit jemu povinnovaných dlužných 70R, vzít na sebe fundaci k farnímu chrámu na mše svaté 100R a ostatních 230R složit v hotovosti dědicům. Za mše svaté za kšaftující a manžela duše má být dále vydáno k svaté Trojici 5R, ke klášteru svatého Kříže 15R, do Záhoří¹³⁴ a Čížové¹³⁵ po 5R. Kšaftující si přeje být pohřbena na hřbitově u svaté Trojice. Chudým má být při pohřbu jménem almužny rozdáno 5R.

Písek, 4. října 1732

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův černožlutá, inv. č. 38, sign. 38, fol. 46R-49.

Ve jméno Boha Otce, Boha Syna a Boha Ducha svatého, na věky požehnaného, Amen.

Já Kateřina ovdovělá Zejvoldová, měštěninka král[ovského] města Písku, považující sama při sobě, kterak tak jsouce věku již velmi sešlého a nedostatečností zdraví mého utrápená, takže podle toho dlouhého živobytí sobě připovídati nemohu, vlastně že jak mladému, tak starému jedenkrátě umřítí ustanoveno a smrt jistá, hodina smrti ale nejistá jest, v uvážení čehož umínila jsem sobě při zdravém ještě rozumu a paměti dobré (dříve nežli by mne pán Bůh všemohoucí těžší a snad smrteľnou nemocí navštíviti ráčil) o skrovném jmění mém (které jsem tak s předzemřelým manželem mým z milosti a požehnání božího nabyla) následující místnou pořádnost učiniti a o něm (k tomu cíli a konci, aby snad po smrti mé nějaké roztržitosti nepovstaly, anóbrž já v zemi pokoje užítí mohla) pořádně kšaftovati. A protož, jsouce z milosti boží rozumu ještě zdravého a paměti dokonalé, takto o témž skrovném statečku mém řídím, působím a kšaftuji.

¹³⁴ Záhoří, obec v Jihočeském kraji, býv. okres Písek. V obci se nachází kostel sv. Michala. Původní kaple byla v roce 1352 přestavěna na kostel a jeho správa byla svěřena křižovníkům s červenou hvězdou patřícím k Bechyni. V roce 1354 daroval Karel IV. tento kostel křižovníckému klášteru v Písku, k jehož založení však nedošlo. Za husitských válek byl kostel pobořen a po opravě roku 1638 znovu poničen. V roce 1639 jej dal Jan Vilém ze Švamberka nově postavit. Od dvacátých let 17. století až do roku 1664 příslušela farní správa píseckým dominikánům. Johann TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 580-581.

¹³⁵ Čížová, obec v Jihočeském kraji, býv. okr. Písek. V obci se nachází původně raně gotický kostel sv. Jakuba a kaple sv. Barbory, kterou nechala v roce 1759 postavit Antonie Josefa hraběnka Černínová z Chudenic jižně od hlavního vchodu do kostela sv. Jakuba. Jaromír BENEŠ, *Čížová 1741-1991*, b. m. 1991.

Předně duši mou milou, drahou krví Krista pána vykoupenou, zase v ruce a rány jeho svaté poroučím a odevzdávám. S tou poníženou modlitebnou prosbou, že ji skrze mocné orodování nejsvětější rodičky své [!] Marie Panny na milost přijíti a od hanby věčné vysvoboditi ráčí.

Potom pak za druhé jest žádost moje, aby tělo mé z prachu země pošle prostředkem počestného pohřbu dle způsobu křesťan-katolického na krchově svaté Trojice vedle manžela mého pohřbené bylo.

Záležejíce ale jednoho každého pořádného kšaftu grunt a podstata na ustanovení dědice, pročež za třetí za universalní dědice mé všeho jmění mého, jakékoliv jest a býti může, Jana a Víta, bratry Piksy, respek[tive] strejce mý, též Annu Chvojkovou, Kateřinu Pitrovou a Johanu Novotnou, tety mé, jmenuji, zřizují a ustanovují.

Dále pak za čtvrté nařizují a tomu dokonale míti chci, aby dům můj, na kterým obývám a který dle poslední vůle a nařízení neb[ohého] manžela mého z ohledu, že jsem já taky mého vlastního jmění a dědictví 235R k němu přinesla, na mne řádně připadl, po smrti mé p[anu] Matějovi Zádka, měšťaninu a na ten čas kantorovi zdejšímu, ve 400R (však na tento následující způsob propuštěn a bez jaké kohokoliv v tom činěné překážky k dědičně pokojnému jmění a držení odstoupen byl). Že on totižto předně těch nám manželům porozdílně půjčovaných a dle sečtení do dnešního dne v summě vynášejících 70R sobě napřed poraziti, pak tu, kterou (jakž doleji následovati bude) k chrámu páně zdejšímu děkanskému per 100R činím, fundaci na sebe vzíti, ostatních ale 230R hned po smrti mé (tak aby tudy jiné odkazy a vydání vybyté a zapravené býti mohly) v hotovosti složiti povinnen býti má.

Pokudž by ale tuto fundaci na domě pojistiti dovoleno býti nemělo, tehdy povinnen bude, po odražení vejš zmíněných zapůjčených 70ti R, ostatních 330R najednou složiti, což kdyby opáčený pan Matěj Zádka učiniti a týž dům v 400R ujmouti nechtěl, tehdy má jinému z prostředku měšťanstva, a aby tu summu jednímkráte v hotovosti položil, puštěn a odprodán býti.

Tím způsobem taky za páté pole mé pod 4str násevku a louka pod 2 vozy sena mezi polem p[ana] Václava Ant[onína] Jirše z jedné a loukou p[ana] Tomáše Záruby z strany druhé pod kapličkou budějovskou ležící, chci, aby tomu, kdo by za to oboje přinejmějším 320R v hotovosti složil, puštěné a odprodané bylo.

Tolikéž za šesté z vymlácených 10str ječmene, po zapravení 2str restirující kontribuce ječné, odprodati nařizují 8str po 1R 6kr, spolu za 8R 48kr.

It[em] vynachází se za sedmé jeden železný na barvení kloboukův potřebný kotel, ten, poněvadž dle vůle a nařízení neb[ohého] manžela mého Matějovi Slavíkovi odkázán jest, pročez se tuto do summy nepojímá, anóbrž témuž Slavíkovi in natura vydán býti má.

A tak vše tak počítané jmění mé (poněvadž strany ostatního skrovného mého domovního nábytku dolej zaopatřeno jest) vynáší v jedné summě 728R 48kr.

Z toho tehdy předně na věčnou nikdy neměnitelnou fundaci k chrámu páně zdejšímu děkanskému na mše s[va]té (tak, jakž na to k vyhotovení přicházející instrumentum foundationis světleji {3} vyjadřovati {4} bude {5to} intenci {1}mou {2}) odkazují 100R. Za druhé na způsobení nového pluviálu do téhož chrámu páně děkanského vydati nařizují 50R. Za třetí jistých, od neb[ohé] máteře mé Doroty Křížový témuž kostelu děkanskému na mše svatý za duši její odkázaných, však od neb[ohého] manžela mého zadržných a neodvedených, ihned po smrti mé veleb[nému] pánu děkanovi odvédsti poroučím 15R. Za čtvrté na mše svaté za mou a manžela mého duše u svatý Trojice slouženú býti mající vykazují 5R. Za páté do kláštera zdejšího svatého [Kříže] na mše svaté, aby ihned po mé smrti u oltáře Panny Marie Růženecké¹³⁶ a s[vatéh]o otce Dominika¹³⁷, tolikéž za mou a manžela mého duše, neodkladně odsloužené byly, 15R. Neméně za šesté do téhož kláštera s[vatéh]o Kříže na mše s[va]té za duše zemřelých dvou bratrův mých Jiřího a Matěje Kříže, až odsloužené budou, se vydá 10[R]. Též za sedmé do Záhoří a do Čížový na mše s[va]té za duše nás manželův sloužené pod 5R na každé místo, spolu odkazují 10[R]. Za osmé chudým, an by při pohřbu těla mého přítomní byli a za duši mou pánu Bohu horlivě se modlili, jménem almužny rozdati nařizují 5[R]. Za deváté přátelům mým Piksov-Zejvoldovským, totiž Janovi Piksovi 20R, bratru jeho

¹³⁶ Dnes je oltář, který byl původně zasvěcen Panně Marii Růženecké, zasvěcen Neposkrvněnému Srdci Panny Marie. Růženecký oltář by měl být založený asi kolem poloviny 18. století. V nice je dnes osazena socha Neposkrvněného Srdce Panny Marie, snad namísto původní barokní plastiky Panny Marie s Ježíškem. Na predelle stojí v rokokovém rámu kopie Panny Marie Klasové (Budějovické). Uprostřed oltářního nástavce je mariánský emblém. Jan ADÁMEK, *Písecké katolické kostely*, s. 33-35.

¹³⁷ Dnešní rokokový oltář zasvěcený Nejsvětějšímu Srdci Páně, pořízený kolem poloviny 18. století pravděpodobně z odkazu Jana Jiřího Kochana z Prachové, byl původně zasvěcen svatému Dominikovi, jehož obraz byl na oltáři umístěn. Někdy v první třetině 20. století bylo zasvěcení oltáře změněno a v prostoru za odstraněným obrazem byla do zdiva vyhloubena nika a do ní umístěna socha Nejsvětějšího Srdce Páně. Ve střední části oltářního retabula čteme písmena DCS se srdcem (vloženým mezi D a C), z něhož vyrůstá kříž. Litery jsou zkratkou latinského jména Dominicus, což mimo jiné dokládá původní patrocinium. Na predelle oltáře je umístěn v bohatě řezaném rokokovém rámu obraz papeže svatého Pia V., datovaný asi do první poloviny 18. století. TAMTÉŽ, s. 33.

Vítovi 20[R], Anně za Ant[onína] starš[ího] Chvojku vdané 20[R], Kateřině Pitrovej 20[R] a Johaně Novotnej tolikéz 20[R], společně všem odkazují 100[R].

A přitom můj domovní nábytek všecken, aby se o něj mezi sebou na rovné díly spravedlivě rozdělili.

Za desáté obližním sousedům mým, aby na duši mou modlitbou pamatovali, totiž p[anu] Václavovi Vojtovi 3[R] a p[anu] Jakubovi Chudobovi 2[R]. Za jedenácté Ondřejovi u Říhový sedlákový z Vítkova 5[R]. Za dvanácté paní Lidmile ovdovělé Piksovej 5[R]. Za třinácté Dorotce dceři p[ana] Ant[onína] Holuba, spoluradního zdejšího, na památku darují 5[R]. Za čtrnácté na vojně pozůstávajícím Matějovi a Ferd[inando]vi bratrům Zejvoldům, jednomu každému po 10ti R, spolu oboum odkazují 20R.

A poněvadž mí oblíbení páni svědkové, a respektive exekutorové kšaftu pořádáním tohoto kšaftu mého nemalou práci a zaneprázdnění míti budou, pročež za patnácté jim, totiž panu Václavovi Paulinovi, spoluradnímu zdejšímu, 10R a p[anu] Ferd[inandovi] Rotterovi, staršímu syndikovi, taky 10R, spolu oboum 20[R], z mé dobrolíbezný vůle dávám a odkazují. S tou přitom k nim vedenou snažnou žádostí, by oni to vše, co by tak za příčinou tohoto mého kšaftovního porřízení do pořádnosti uvedsti zapotřebí bylo, pořádati a k místu a konci přivédsti oblíbili.

A jakož přitom rozličných, zvlášť pořádně sečtených pasiv-dluhův v summě 303R 30kr se vynachází a mimo těch funerální a jiné poznamenané nevyhnutedlné outraty a vydání k zapravení přicházejí, pročež aby jak pasiv-dluhy, kterýma spravedlivě povinnována jsem, tak taky ostatní bezelstné vydání z tyto pozůstalosti mé skrze ruce mých oblíbených kšaftovních p[ánů] exekutorův pořádně zapravené byly, tomu míti chci. Pokudž by pak po zapravení všech pasiv-dluhův, funerálních a jiných potřebných expens a outrat z tyto hlavní summy pozůstalosti mé něco vybejvalo, to vše ostatní aby na mše s[va]té za mou a manžela mého, též z obojí strany přátelstva duše obráceno a do kláštera s[vatéh]o Kříže (poněvadž tam takové mše s[va]té co nejspíšeji odsloužené býti mohou) vydáno bylo, nařizují.

A to jest moje jediná a dokonalá poslední vůle, podle který tak a nejináče po mé smrti pokračováno býti má.

Doufaje přitom, že moji přátelé to, co jim tak tuto odkazují a zanechávám, netoliko s vděčností přijmou, ale taky na duši mou modlitbami pamatovati neuminou. Pokudž by ale (mimo nadálost) jeden neb druhý z přátel mých s tím, co jemu tak z mé svobodný a dobrý vůle tuto dávám, spokojen býti nechtěl a snad do nějaký soudní nesnáze se vpustiti mínil, ten aby odkazu svého zbaven. A takový [odkaz] mezi ostatní pokojné, nahoře jmenovaný přátele mé stejným dílem rozdělen byl, nařizují.

Ostatně pak vz[ácného] magistrátu tohoto krá[lovského] města Písku pokorně a slzavě prosím, by nad touto poslední vůlí mou ochrannou ruku držeti, ji v ničemž hemovati nedopouštěti, anóbrž po mé smrti ji tu, kde patří, vyhlásiti a následovně knihami měst[skými] potvrditi povoliti ráčil.

Na potvrzení a stálou pevnost kšaftu tohoto sama vlastní rukou jsem se podepsala, jako i níže podepsaných dvou p[ánů] svědkův, že jsou se i oni (jsouce oba v příbytku mém stejně pospolu) do téhož kšaftu mého (však jim a budoucím jejich beze škody) na svědomí podepsali a sekryty své obyčejné přitiskli, snažně jsem se dožádala.

Jenž se stalo v krá[lovském] městě Písku v domě mém dne 4. měsíce října léta páně 1732.

Kateřina Zejvoldová

Václav Pec, dožádaný svědek

Matěj Leo[pold] Zádka, svědek dožádaný

4.

Nemocná písecká měščenínka **Alžběta Vanětová** činí poslední pořízení. Za dědičku veškerého svého jmění ustanovuje Alžbětu Kratochvílovou. Žádá si být pohřbena vedle svého manžela na hřbitově svaté Trojice a při pohřbu má být slouženo šest mší svatých. Přítomným chudým má být rozdáno 5R. Na okrasu obrazu Panny Marie ve farním kostele odkazuje 40R, tamtéž na mše svaté 20R a na modlitby 10R za svou, manžela a rodičů z obojí strany duše, a na zhotovení jakéhokoli hudebního nástroje pro tamní kůr 10R. Do kláštera svatého Kříže na výrobu oltáře odkazuje 70R, na okrasu oltáře svaté Anny 25R, na mše svaté za tytéž duše 10R a Bratrstvu nejsvětějšího Růžence 5R. Do Bechyně františkánům¹³⁸ má být vydáno na mše svaté za tytéž duše 20R, do Záhoří a Radomyšle¹³⁹ po 5R. K svaté Trojici kšaftující odkazuje 5R na zhotovení růže nebo oblouku nad lampou.

Na závěr je k přítomné poslední vůli doplněn kodícil. V něm kšaftující Alžběta Vanětová odkazuje svému synovci Jiřímu Veverovi 100R.

Písek, 20. května 1733

kodícil: Písek, 18. května 1736

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův černožlutá, inv. č. 38, sign. 38, fol. 64R-67R.

Locus sigilli

Locus sigilli

Locus sigilli

Ve jménu nejsvětější a nerozdílné Trojice, jednoho v podstatě a trojího v osobách Boha, Otce, Syna i Ducha svatého, Amen.

¹³⁸ Bechyně, město v Jihočeském kraji, býv. okres Tábor. Nachází se zde klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie při bývalém konventu minoritů, posléze františkánů. K raně gotickému kostelu, stavěnému od roku 1281, byli asi v roce 1291 povoláni minorité. V čase husitských válek byl chrám pobořen. Na konci 15. století byl klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie nově založen, stavebníky byli Zdeslav a Ladislav ze Šternberka. Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 169-171.

¹³⁹ Radomyšl, město v Jihočeském kraji, býv. okres Strakonice. Nachází se zde původně gotický kostel sv. Martina. Duchovní správu zde až do roku 1848 vykonávali johanité. Nachází se zde také poutní (hřbitovní) kostel svatého Jana Křtitele na místě starších kaplí. Ty byly v roce 1733 zbořeny a nově byl vybudován větší chrám, aby mohl pojmut větší počet poutníků. Vysvěcen byl v roce 1738. Poutě směřovaly k zázračnému obrazu svatého Jana Křtitele. František KAŠIČKA – Bořivoj NECHVÁTAL, *Radomyšl. Proměny městečka*, Strakonice 1983; Johann TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 513.

Já Alžběta ovdovělá Vanětová, měštěninka tohoto král[ovského] města Písku, vyznávám obecně přede všemi, že pozorujíce já, kterak z přirození všechno, co zrozeno, poddáno jest smrti a že člověk nic jistějšího nemá nežli smrt a zase nic nejistšího jako hodinu smrti. I protož jsouce já z daru pána Boha všemohoucího ještě paměti dobré a rozumu zdravého až posavade požívaje a chtěje tomu, kdyby mne pán Bůh v nynější nemoci mé z tohoto světa povolati ráčil, aby strany mého z požehnání božího jediné nabytého, vedle kšaftu neb[ohého] manžela mého Františka Vaněty v létu 1722 dne 14. februárii učiněného a potvrzeného, mně samej spravedlivě patřícího skrovného statečku všeliká pořádnost učiněna a já při pokojné mysli, jak dlouho mne milosrdný Bůh živobytí ještě popřítí ráci, zachována byla, tuto podle řádu a práva tohoto království českého, jak se to v nejlepším způsobu a mocnosti státi má a může, kšaft aneb dispozici činím, působím a ustanovuji.

Tak že kteréhokoliv času pán Bůh všemohoucí z tohoto plačtivého oudolí mne by povolati ráčil, poroučím mou milou duši v ruce mého nejmilosrdnějšího Boha, Otce stvořitele a pána našeho Ježíše Krista vykupitele, též Ducha svatého (kterého při těchto [k] jeho cti svaté ustanovených slavnostech s nejpokornějším srdcem ctím, slavím a velebím) utěšitele.

Potom pak jest moje žádost, aby mrtvé tělo mé vedle řádu křesťan-katolického na krchově nerozdílné Trojice svaté vedle neb[ohého] manžela mého počestně pohřbeno a při pohřbu za duši mou 6 mší svatých celebrirováno bylo.

A poněvadž jednoho každého kšaftu grunt a podstata na ustanovení dědice záleží, i pročež všeho mého statečku za dědice paní Alžbětu Kratochvílovou, přítelkyni mou jmilou, ustanovuji. Kterážto však spolu s níže podepsanýma pány svědkami kšaftovními a k tomu schválně dožádanými exekutory nížeji postavené odkazy a jiné všeliké vydání úplně zapraviti a bez prodlužování odvésti povinna bude.

Abych ale nyní dokonale ubezpečena byla, že takové odkazy a povinnosti po smrti mé skutečně zapravené budou, i pročež prostředek zaplacení jich, dům můj vlastní, mezi domy paní Anny Zádkové a syna jejího z pravé a Matěje Hávků z strany levé, blíž brány Tejnský tu v městě ležící, se vším k němu od starodávna patřícím právem a příslušenstvím, v 500R jí paní Alžbětě Kratochvílovej, dědičce mej, zanechávám, vykazuji a ustanovuji.

Ona ale dědička na pány exekutory kšaftu mého za prvé pohřební outraty, jak mnoho vynášeti budou, za druhé na okrasu neb ozdoby obrazu Panny Marie v děkanském kostele 40R, na mše svaté za rodičův našich obóstranně, totiž Frantz Vanětov- a Lorentz Kopejtkovské, mou a manžela mého Františka duše v témž chrámu páně co nejdříve sloužené býti mající 20[R], na modlení za týž duše v témž chrámu páně 10[R] a na způsobení jednoho potřebného jakéhokoliv muzikálního instrumentu pro kůr chrámu páně děkanského 10[R],

za třetí do kláštera zdejšího s[vatéh]o Kříže ku pomoci způsobení a ozdobení velkého oltáře,¹⁴⁰ když se potřebovati budou 70[R], na ozdobení oltáře s[vaté] Anny ibidem 25[R], na mše svaté za vejš jmenované duše v témž klášteře 10[R], Bratrstvu nejsvětějšího Růžence 5[R], za čtvrté do Bechyně velebným p[ánům] páterům františkánům na mše s[va]té za ty nápodobně duše 20[R], za páté do Záhoří k s[vatém]u Michalu na mše s[va]té též za ty duše 5[R], za šesté do Radomyšle na mše s[va]tý taky za jmenované duše 5[R], za sedmé k svaté Trojici na růži neb oblouk nad lampu 5[R], za osmé chudým, jenž by se při funuse najíti dali a pobožně se modlili, k rozdání 5[R], za deváté panně Anně Urbanidesovej terciorátce ve špitále¹⁴¹ 10[R], za desáté Janovi Hromovi do Dačic¹⁴² dle kšaftu neb[ohého] manžela mého

¹⁴⁰ Tzv. hlavní oltář jako oltář tabernákového typu měl být vztyčen, v návaznosti na stavební úpravy v roce 1716, v západní části presbyteria někdy před rokem 1730. Nicméně v testamentu Lidmily Pfusterové z roku 1738 se můžeme dočíst, že „do kláštera zdejšího s[vatéh]o Kříže ještě odkazují ku pomoci a k snadšímu okrášlení nového již stojícího [podtrhl editor] velkého oltáře v témž kostele s[vatéh]o Kříže 20[R];“ tento testament je uveden v přítomné edici pod pořadovým číslem 10. Lze se tedy domnívat, že hlavní oltář byl na své místo vyzdvížen až v polovině let třicátých. „Pozadí k mohutnému svatostánku tvoří rozměrná, ze dřeva řezaná, hvězdami posetá drapérie, spadající z baldachýnu u paty kříže, kterou rozprostírají dva letící putti. V nikách na bocích svatostánku jsou umístěny plastiky apoštolských knížat svatých Petra a Pavla. Svatostánek je završen trojlaločnou stříškou, spočívající na zalamovaném kladí neseném čtyřmi tordovanými sloupky s korintskými hlavicemi. V návaznosti na hlavice člení stříšku čtveřice volutami zakončených žeber, na nichž spočívají v popředí dva okřídlení putti, v pozadí dva andělé adorující Beránka na knize se sedmi pečetěmi, který spočívá na vrcholu stříšky. Za Beránkem září Boží oko v trojúhelníku, z něhož vychází paprscitá zář s hlavičkami cherubů. Celý svatostánek je na bocích vzpírán dvojicí volut, na nichž sedí andělé s kadidelnicemi. Oltář vrcholí monumentálním Ukřížováním s postavami v životní velikosti. Tělo ukřížovaného Ježíše lemuje do tvaru srdce utvářená paprscitá zář; pod křížem vidíme (odleva) P. Marii se srdcem protknutým mečem bolesti, u paty kříže klečící sv. Marii Magdalenu a konečně svatého apoštola Jana. Celou poměrně expresivně komponovanou skladbu výzdoby oltáře doprovází čtveřice soch v životní velikosti, které upomínají na zasvěcení kostela. Představují hlavní protagonisty dějin relikvie Svatého Kříže. Vlevo od svatostánku je to císařovna sv. Helena, matka římského císaře Konstantina I. Velikého (vpravo od svatostánku)... Na vrcholu levé oltářní branky je socha byzantského císaře Herakleia I., který relikvie kříže znovu získal při válečném tažení... Na pravé oltářní brance pak stojí socha představující zřejmě vítěze nad seldžuckými Turky hraběte Godefroi z Bouillonu, zvoleného Ochránce Svatého hrobu, který dobytím Jeruzaléma roku 1099 znovu umožnil úctu relikvií Sv. Kříže. Je zajímavé, že se zde dostaly na oltář sochy osob (Herakleios, Godefroi z Bouillonu), které nikdy nebyly uctívány jako světci; také císař Konstantin Veliký je jako světec uctíván pouze v orthodoxní církvi.“ Jan ADÁMEK, *Písecké katolické kostely*, s. 31-32.

¹⁴¹ Podle fase z roku 1749 se v městě Písku nacházel špitál svaté Alžběty pro devět chudých. Pavla BURDOVÁ a kol., *Tereziánský katastr III (Dominikál)*, s. 375.

¹⁴² Dačice, město v Jihočeském kraji, býv. okres Jindřichův Hradec.

odkázaných 10[R], za jedenácté dvěma dětem po neb[ohé] Lidmile Procháskovej dle kšaftu téhož 10[R] a já jim přidávám 5R, spolu 15[R], za dvanácté dvěma dětem po neb[ohé] Evě Mlsovej tolikéž dle téhož kšaftu 10R a já jim taky přidávám 5R, spolu 15[R], přitom jim taky dávám ty otci jich půjčené 2R, za třinácté Janovi Křížovi odkazuji 5R, za čtrnácté Tomášovi Křížovi 5[R], za patnácté Evě Pletichovej sestře mé 5[R], za šestnácté Dorotě Veverovej tolikéž sestře 5R a synu jejímu Jiříkovi 5R, [spolu]10[R], za sedmnácté třem dětem po neb[ohém] Václavovi Lorencovi z Topělce¹⁴³ 6[R], za osmnácté Evě Veverovej, sloužící mej, za její věrné a upřímné mně vždy prokázané služby a opatrování 40[R], s[umm]u všelikých odkazův na penězích 381R konečně zaplatiti a odvédsti povinna bude.

Co ale po zapravení pohřebních a jiných outrat z domovní summy vybyde, to chci, aby na tři díly rozdělené, jeden díl do chrámu páně děkanského, druhý do kláštera zdejšího s[vatéh]o Kříže a třetí do Bechyně na mše svaté za duše již nahoře jmenované, neodkladně odvedeno bylo.

Více Evě Veverovej, sloužící mej, za její věrné posluhování odkazuji 5 kusů podušek, na kterých nyní v posteli ležím, z nich jedna je v 2 ½, druhá vrchní ve 3 poli a tři polštáře. Též k nim dvoje povlečení, it[em] truhlu černou s zámekem, rybní [?] kotel a moždíř, sukně dvě, krenrášovou [?] tmavou a druhou černou, k tomu černý kabátek, fěrtochy 2 a košil 6 a 1 v domě stojící almaru.

Kateřině Pletichovej jednu 7 loketní podušku, Mariáně Zemkovej, sestře Evy mé sloužící, jeden tří loketní polštář a deku strakatým plátnem pošítu.

Co ale více od šatův se vynajde, o to chci, aby se moje sestry stejně rozdělily.

Janovi a Tomášovi bratrům Křížům a dvěma dětem Šimona Procházky k rovnému rozdělení postel pod nebesy prázdnou, bílou almarku, spižírnu a mandl v domě zanechávám a k tomu jednomu každému jeden kus, spolu ale 3 kusy větší podušky přidávám, jedna z nich ale ve 4 lokte samé dceři téhož Procházky patřiti bude.

P[anu] Matějovi Slavíkovi, brannému, odkazův klejch a kotel železný k barvení.

Co se ale více od všelikého tuto nepostaveného nábytku neb mobilíí vynajde, to všechno mezi přátele mé rozdělené býti má.

¹⁴³ Topělec, obec v Jihočeském kraji, býv. okres Písek. Topělec (v Topělci, Topělák) se nachází asi 3km severně od Písku. Toto místní jméno vzniklo ze stejného osobního jména, a to z apelativa topělec – ten, kdo se topí nebo topil. Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny I*, Praha 1947, s. 138.

Pokudž by ale jeden neb druhý, kterému tuto z dobré vůle a podle libosti mé a ne z povinnosti nějaký odkaz činím, s ním spokojen býti nechtěl, tehdy takový nevděčný má téhož odkazu nakonec zbaven býti.

Ostatně ale ještě jednou mou ustanovenou dědičku v tom dostatečně zavazuji a pány dožádaný svědky a spoluezekutory kšaftu snažně žádám, aby oni společně všechny vejš položené obzvláště pobožný na mše odkazy bez průtahů a prodávání vyplnili, zapravili a tudy vůli mé poslední, nebo se k nim důvěřuji, za dosti učinili.

I jsouce tu tak a nejináče, jak v slovích, tak i v smyslu poslední vůle má, která aby omni quo potest meliori modo platila a při právé svůj průchod měla, chci a žádostiva jsem.

Pročež J[eh]o Cí[sařské] a Král[ovské] M[ilos]ti pana purkmistra a pánův radních tohoto král[ovského] města Písku, by nad touto poslední vůlí mou ruku ochrannou držeti, ji na právo, od kohož by přednešena byla, přijmouti, publicirovati a tu, kde patří, vložiti povoliti ráčili, poníženě žádám.

Na potvrzení toho, neumíce já sama psáti, dala jsem k tomuto listu mé skutečné a opravdové poslední vůle jméno a příjmení mé skrze dole jmenovaného pana svědka podepsati a sekrytem utvrditi, přitom jsem se taky mých oblíbených pánův svědkův kšaftovních k podobnému podpisu jich a přitisknutí sekrytův (jim však beze škody) snažně dožádala.

Čehož jest datum v král[ovském] městě Písku v domě mém dne 25. maí léta 1733.

Alžběta ovdovělá Vanětová, skrze mne Antonína Fr[antiška] Rottera k tomu schválně dožádaného podepsaná

Antonín Fr[antišek] Rotter, k kšaftu dožádaný svědek a spoluezekutor

Matěj Ant[onín] Otto, k kšaftu dožádaný svědek a spoluezekutor

Johann Ertl als Trüg

Codicillus

Já Alžběta ovdovělá Vanětová spatřujíce, kterak Jiří Vevera, sestry mé Doroty syn, o kterém jsem se při činění tohoto, v své dokonalé moci a platnosti zanechávajícího kšaftu mého, že by sem na Písek přišel nenadála, u veliké bídě a potřebě postavený jest, aby tehdy mou přátelskou lásku poznati a v své potřebě sobě pomoci mohl, mocí kodicilu tohoto, jejžto z podstaty kšaftu mého v dokonalé platnosti konfiscirovaný a zachovaný míti chci, mimo těch

v témž kšaftu mém jemu již odkázaných 5R, buď z ostatní vybejvající domovní summy neb z nejprv příští domovní várky, když bych ji nedočkala, odkazuji jemu 100R.

Jestli ale z domovní summy těchto 100R dostati mocti bude, tehdy chci, aby várky užitek na mše svaté, jak v kšaftu, vynaložený byl.

A poněvadž sestra moje Eva již předemřela, tehdy těch jí odkázaných 5R dětem její[m] odkazuji. O ostatní šaty, co se jich vynajde, chci, aby sestra moje Dorota s dcerou svou Evou stejným dílem se rozdělily.

A jakož jsem Janovi a Tomášovi bratrům Křížům a dvěma dětem Šimona Prochásky mimo těch v kšaftu jmenovaných svrškův i také 3 kusy podušek přidala, dle toho tehdy Jan Kříž 1nu pětiloketní, Tomáš Kříž 1 pětiloketní a Šimona Prochásky dcera Mára jednu 4 loketní podušku dostati má.

Co ale dříví k palivu v lese již nadělaného anebo v domě mém se vynachází, to všechno Jiřímu Veverovi odkazuji a zanechávám.

Chťice tomu konečně, aby tato kodícilární a podstatou slavnosti kšaftu mého utvrzená vůle má po smrti mé skutečně vyplněna byla.

Actum kodícilu tohoto v král[ovském] městě Písku v domě mém dne 18. máje 1736.

Tomu že tak a nejináče jest, my kšaftovní svědkové a exekutorové (kdežto ona, paní Alžběta ovdovělá Vanětová, před námi tuto svou kodícilární vůli při dobré paměti a zdravém rozumu vyjevila) k žádosti její kodícil tento vlastními rukami jsme podepsali a sekryty potvrdili. Actum ut supra.

Locus sigilli Matěj Anto[nín] Otto, na svědomí

Locus sigilli Antonín Fr[antišek] Rotter, na svědomí

5.

Nemocný písecký měšťenin a radní **Jan Vendelín Rublinger** činí ústní poslední pořízení. Za dědice veškeré své pozůstalosti ustanovuje svou manželku Alžbětu a děti, totiž Joachima, Antonína a Annu Horkovou. Manželka má do své smrti zůstat plnomocnou hospodyní celého hospodářství, poté má dům v hodnotě 600R přijít do vlastnictví nejmladšího syna Antonína. Ostatní pozůstalost má být rozdělena na tři rovné díly.

Kšaftující si přeje být pohřben na hřbitově u svaté Trojice. Na věčnou fundaci na mše svaté k farnímu chrámu odkazuje 100R, na okrasu milostného obrazu Panny Marie¹⁴⁴ tamtéž 10R, k svaté Trojici na „potřebu kostelní“ 10R a k růženeckému oltáři v dominikánském klášteře rovněž 10R.

Písek, 6. března 1734

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův černožlutá, inv. č. 38, sign. 38, fol. 52R-53R.

Jakož my níže podepsaní na vzkázání a žádost pana Jana Vend[elína] Rublingera, bývalého měšťenína a radního zdejšího, dne 6. tohoto měsíce března do příbytku jeho přijdouce, jeho sice na loži sedícího, nemocí obklíčeného, však ale při zdravém rozumu a dobré paměti jsme vynalezli. A že by nějaké pořízení učiniti a vůli svou poslední před námi vyjeviti žádostiv byl, a proto že nás k sobě dožádati dal, z něho jsme vyrozuměli. Aby tehdy po smrti jeho mezi dětmi žádné roztržitosti nepovstaly a on v zemi páně pokojně odpočívati mohl, tuto poslední vůli svou, podle které po smrti své pokračováno míti chce, nám následovně jest vyjevil.

Předně za dědice svého všelikého jmění a pozůstalosti ustanovuje pozůstalou p[aní] manželku svou Alžbětu a děti své vlastní, totiž p[ana] pátera Joachima, Antonína a p[aní] Annu vdanou Horkovou. Kteřížto po smrti tělo jeho křesťan-katolickým obyčejem na hřbitově Nejsvětější Trojice Boží počestně pohřbíti dáti a ostatně na duši jeho s vroucnými modlitbami a jinými dobrými skutkami pamatovati mají.

Za druhé že tomu chce a v tom jeho dokonalá vůle jest, aby p[aní] manželka jeho, která se s ním upřímně starati a živiti napomáhala, jak dům do smrti své pokojně držela, tak

¹⁴⁴ Na dřevě malovaný milostný obraz Panny Marie s Dítětem je obrazem Madony svatovítského typu a pochází snad již z osmdesátých let 14. století. Vznikl pravděpodobně v pražské malířské dílně. Do Písku se dostal z emauzského kláštera prostřednictvím Ondřeje Františka Causalía, který jej jako student podle legendistického podání našel zazděný v klášterní zahradní zdi. Ke konci svého života (před rokem 1687) obraz věnoval děkanskému kostelu. V noci z 2. na 3. prosince roku 1975 byl z oltáře Panny Marie Písecké (Vítězné) odcizen a od té doby je nezvěstný. Jan ADÁMEK, *Písecké katolické kostely*, s. 20.

taky všeho ostatního hospodářství plnomocnou paní a držitelkyní byla. Pokudž by ale sama ve všem hospodařiti nechtěla aneb pro svůj nápodobně již sešlý a zpracovaný věk s hospodářstvím se obírat nemohla, tehdy při její vůli pozůstávati má, jak by strany polí disponirovati a kterému z dětí svých dle potřeby zatímco [?] odstoupiti chtěla, s čímž že oni děti z lásky k máteři své nesoucí spokojeny budou a ji v posesu, dokavade by celé hospodářství sama držeti chtěla, tarbirovati nebudou, k nim se docela otcovsky důvěřuje.

Když pak tento jeho statek a pozůstalost po smrti držitelkyně p[aní] manželky jeho k dokonalému rozdělení přijde, tehdy aby při takovém pozůstalosti dělení na právo městské F. 54¹⁴⁵ a v něm obsažené vyměření reflektirováno a podle toho nejmladšímu synu jeho Antonínovi především jinším dům v 600R propuštěn a za dědičný připsán byl, dvůr pak Cimonovský [?] a ostatní pole, též nábytek a mobilia domovní, neméně dobytek mezi všechny tři děti jeho na rovné díly (však per via difalcationis neb s odražením toho, co již který z nich, obzvláště pan páter Joachim, na kterého při vstoupení do řádu řeholního et succesive přes 400R skutečně naložil, napřed přijal) rozdělené byly, nařídil.

Přitom však za třetí je dědice své v tom že zavazuje a tomu konečně míti chce a nařizuje, aby hned po smrti jeho z pozůstalosti této k chrámu páně zdejšímu děkanskému na věčnou fundaci 100R pod 5 per cento vypadající ourok vydáno [bylo] a takový kapitál pod dostatečnou realní hypotekou bezpečně elocirovaný [byl]. A následovně intenci a pobožný oumysl, na který tuto věčnou fundaci způsobuje, prostředkem instrumentu foundationis vejslovně vyjádřený, pak podle též intence jeho in online [?] tyto věčný fundaci úplně pokračováno bylo.

K tomu dále za čtvrté do nadepsaného kostela děkanského ku potřebě a na okrasu milostného obrazu Marie Panny 10R, za páté k chrámu páně Nejsvětější Trojice Boží tu na předměstí k potřebě kostelní 10R, za šesté k oltáři růženeckému v kostele velebných p[ánů] páterův dominikánův zdejších k okrase téhož oltáře tolikéž 10R, spolu v summě 30R po smrti své, podle možnosti pozůstalý p[aní] manželky, vydati a odvédsti, jako i pasiv-dluhy, v inventáři pozůstalosti jeho vystavené, zapraviti nařídil.

¹⁴⁵ „Kdyžby děti o všecko dědictví po dědu, po otcí aneb po matce jim náležijící, aneb také nápadníci o ten statek, kterýžby nápadem a poslaupní spravedlivostí na ně připadl, poděliti se chtěli, tak aby jedenkaždý, vezma díl svůj, mohl s ním učiniti, cožby chtěl: tehdy při takovém podílu má všecken ten statek dědičný (rozuměj po splacení spravedlivých dluhův a závad na ten statek prvé uvedených) od nejstaršího bratra aneb sestry na podíly kladen býti. A kteřížby bratří aneb sestry z nich mladší byli: ti, počnauce od nejmladšího po pořádu, mají sobě díly, aneb na místě jich přátelé a poručníci jich, voliti. A takové potom podíly mají kněhami městskými sobě dáti stvrditi.“ Pavel KRISTIÁN Z KOLDÍNA (Josef Jireček ed.), *Práva městská*, s. 196.

A tato jest jeho dobrovolná a dokonalá poslední vůle, kterouž jest před námi oustně vyjevil, a aby po smrti jeho podle ní tak a nejináče pokračováno bylo, nařídil.

Čemuž že tak vpravdě jest, nejen tuto vysvědčujeme, ale i taky podpisy rukou našich vlastních a přitisknutýma sekryty našimi stvrzujeme.

Actum v král[ovském] městě Písku dne 6. měsíce března léta páně 1734.

Locus sigilli Martin J[osef] D[ismas] Urbanides, ku kšaftu dožádaný

Locus sigilli Ferd[inand] Ign[ác] Rotter, ku kšaftu dožádaný

6.

Nemocná písecká měštěninka **Regina Vodičková** činí poslední pořízení. Za dědice své pozůstalosti jmenuje svého strýce Josefa Vodičku, kterého zavazuje, aby jejímu bratru Tomášovi Jitšovi poskytl až do jeho smrti ubytování v odkázaném domě. Za spoluexecutory kšaftu ustanovuje urozeného pána Karla Antonína Hanzlíka a Ferdinanda Ignáce Rottera.

Přeje si být pochována vedle svého manžela na hřbitově u svaté Trojice. Na věčnou fundaci k farnímu chrámu, aby tam každoročně bylo slouženo osm mší svatých za duši kšaftující, manžela a přátelstva z Jitšovského a Vodičkovského rodu, odkazuje 100R. Na mše svaté, sloužené ihned po její smrti, má být vydáno místnímu panu děkanovi 50R a do kláštera svatého Kříže 40R.

Písek, 26. května 1735

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův černožlutá, inv. č. 38, sign. 38, fol. 54R-58.

Kšaft aneb poslední vůle paní Reginy, ovdovělé Vodičkové, měštěninky král[ovskéh]o města Písku.

Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice, jednoho pána Boha všemohoucího na věky požehnaného. Amen.

Já Regina ovdovělá Vodičková, měštěninka král[ovského] města Písku, jsouce od pána Boha nemocí navštívená a věda dobře, že z přirození všichni lidé poddáni jsme smrti a každý člověk nic nejistšího před sebou nemá jako hodinu smrti, protož já, ještě z daru pána Boha všemohoucího paměti dobré a rozumu dokonale zdravého požívaje a nechtěje tomu, aby po mé smrti jací zmatkové, nesnáze neb soudové o stateček můj, který jsem řádně nabyla, povstati měly, anóbrž aby mé mrtvé tělo v zemi pokoje užití mohlo, toto o všem zboží a statečku mém, mně z daru a požehnání božího propůjčeném, poručenství řídím, působím a ustanovuji mocí tohoto mého kšaftu, jak se to podle řádu, statut, svobod a obyčejův království tohoto i jináče dle vyměření práv nejpodstatněji státi má a může.

Tak že kteréhokoliv času pán Bůh všemohoucí z tohoto plačtivého oudolí mne by povolati ráčil, poroučím mou jmilou duši v ruce Boha Otce a pána našeho Ježíše Krista, mého jediného vykupitele a spasitele, a jeho nejblahoslavenější matky Marie Panny.

Potom pak jest moje žádost, aby mrtvé tělo mé vedle řádu církevního na hřbitově svaté Trojice tu, kde neb[ohý] nejmilejší manžel můj odpočívá, do země páně počestně pohřbeno a pochováno bylo.

A poněvadž při působení jednoho každého pořádného kšaftu grunt a podstata téhož na ustanovení dědice nejředněji záleží, pročež za universalního dědice statečku mého ustanovuji

strejce mého Josefa Vodičku, měštěnána tohoto král[ovského] města Písku, kterýžto mou poslední vůli vyplniti a odkazy níže následující vydati a zapraviti, v tom pak ve všem s oblíbenými pány svědky kšaftovními, a respektive ode mne dožádanými exekutory, níže podepsanými se řídit, bez nich a rady jejich nic nečiniti, anóbrž s nimi vše s náležitou pořádností k místu a konci védsti povinnen bude a se víže.

A sice předně co se domu mého, na kterým přebývám a který jsme s neb[ohým] manželem mým (jakž zápis domovní poukazuje) společně vyhandlovali a následovně kšaftem jeho plným právem na mne jest připadl, tak že já s ním svobodně řídit a disponirovati mohu, dotýče, takový dům můj vlastní nezavadný nadzminěnému oblíbenému dědici mému Josefovi Vodičkovi z obzvláštní přátelské náklonnosti ve 400R kšaftuji, propouštím a k dědičnému jmění a držení odevzdávám. S tou však zřejmou výhradou a závazkem, že on (mimo vyplnění níže postavených odkazův) povinnen bude (jakož jeho taky tuto dostatečně zavazují) letitěho již bratra mého Tomáše Jitše k sobě přichrániti, a dokud k těžení řemesla soukenického způsobný bude, při sobě v díle chovati, když by pak k práci již více dostatečný nebyl, v témž domě mém jemu do smrti místečko a schráňku přát, z kteréhožto ohledu taky týž dům můj v levnější ceně, než by sice prodán býti mohl, jemu dědici mému propouštím.

Potom pak jest vůle a nařízení mé, aby tyto následující odkazy z tý 400R domovní summy po smrti mé bez odkladu zapravené a vyplněné byly.

A sice za prvé na věčnou, nikdy neumírající fundaci k chrámu páně zdejšímu děkanskému na tu intenci, aby každoročně v témž chrámu páně podle pohodlného v času a příležitosti velebného pána děkana za mou, neb[ohého] manžela mého a přátel, jak z rodu Vodičkovského, tak taky Jitšovského pocházejících duše osum mší svatých slouženo bylo, odkazují 100R. Z kterýchžto 100R veleb[nému] panu děkanovi za tak odsloužených 8 mší svatých 4R a na světlo a víno k nim potřebné 1R od hypotekanta jménem ročního ouroku vždy pořádně odváděno býti má.

K tomu pak za druhé velebnému panu děkanovi a parte na mše svaté, by po smrti mé, a sice co nejdřív možno, odsloužené byly, vydati nařizují 50R.

Za třetí na světlo neb svíčky, aby při zpívané mši svaté pokaždý v den neděl[ní] a sváteční, na těch u velkého oltáře v děkanském kostele stojících, v nově způsobených velkých svícnech, od pozdvihování těla božího až do a bluti hořely, dávám a vykazují 5R.

Za čtvrté do chrámu páně s[vatéh]o Kříže tu v král[ovském] městě Písku tolikéž na mše svaté, aby od veleb[ných] pánův duchovních řádu kazatelského ihned po smrti mé na vejš oznámenou intenci sloužené byly, kšaftují 40R.

Za páté do Klatov¹⁴⁶ k zázračnému obrazu Panny Marie¹⁴⁷ 2R, na Svatou Horu¹⁴⁸ 2[R], do Skočic¹⁴⁹ 2[R], do Bechyně veleb[ným] p[ánům] p[áterům] františkánům 2[R], do Radomyšle 2[R], spolu v summě na mše s[va]té v ty místa nařizují 10[R].

Za šesté pak na vydláždění cesty k s[va]té Trojici se vydá 5[R].

Za sedmé bratru mému Tomášovi Jitšovi 50[R] a třem sirotkům, po druhým bratru mým Zachariášovi pozůstalým, z prvního manželstva pocházejícím tolikéž 50[R]; spolu odkazují a vydati nařizují 100[R].

Za osmé Antonínovi Rublingerovi na památku, aby na duši mou modlitbami začastý pamatoval, poroučím 20[R].

¹⁴⁶ Klatovy, býv. okresní město v Plzeňském kraji.

¹⁴⁷ Z pohledu nejen dějin zbožnosti je důležité vědět, že kopie zázračného obrazu Panny Marie Klatovské se nacházela či nachází v kapli Proměnění Páně v Písku či v ambitech poutního kostela ve Skočicích (tamtéž kromě jiných i Panna Maria Sušická). Martin GAŽI, *Dějiny umění jako historie kulturní a kultovní*, Souvislosti. Revue pro křesťanství a kulturu, 1999, č. 3-4 (41-42), s. 272-277.

¹⁴⁸ Svatá Hora, poutní místo u Příbrami, Středočeský kraj. Nachází se zde kostel Panny Marie Bolestné. V kostele na hlavním oltáři je dřevěná soška, kterou podle legendy vyřezal sám první pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic a umístil ji ve své domácí kapli v Příbrami. Po zboření příbramského zámku v roce 1574 ji u sebe uschoval příbramský měšťan Pavel Kloboučník. Po roce 1620 přešla soška do rukou svatohorských jezuitů a záhy došlo k rozšíření pověsti o její zázračné moci. Ze zbožných darů a odkazů byl poté vystavěn barokní chrám a při něm jezuitská rezidence. Po jejím zrušení v roce 1773 přešel kostel do rukou světských kněží a roku 1860 byl odevzdán redemptoristům. V roce 1732 se poprvé odehrála slavnost korunování zázračného mariánského obrazu, od té doby každoročně opakovaná. Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 610-614.

¹⁴⁹ Skočice, obec v Jihočeském kraji, býv. okres Strakonice. Nachází se zde poutní kostel Navštívení Panny Marie, založený roku 1677. V jeho kapli byl umístěn milostný obraz Panny Marie Pomocné, k němuž od té doby byly konány hojné poutě. Po připojení skočického zboží k Protivínu, roku 1700, byla při kapli zřízena duchovní správa a v roce 1859 také fara. S milostným obrazem skočické Panny Marie Pomocné je spojeno tradiční legendistické topos tzv. zachránění z ohně. Jan ROYT, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 1999, s. 87. Z německých a rakouských thaumaturg se v Čechách největší pozornosti těšil právě obraz Panny Marie Pomocné, asi nejpůvodnější milostný obraz barokních Čech. V Čechách neslo zasvěcení Panně Marii Pomocné na 60 kaplí a kostelů. Frekvence výskytu obrazu se zvyšuje v letech 1680 – 1700, tedy v letech zvýšeného ohrožení morovým a tureckým nebezpečím. TAMTÉŽ, s. 246. K tomu srov. Zdeněk HOJDA, *Výtvarná díla v domech staroměstských měšťanů v letech 1627 – 1740. Příspěvek k dějinám kultury barokní Prahy I*, Pražský sborník historický 25, 1993, s. 38-102; TÝŽ, *Kulturní investice staroměstských měšťanů v letech 1627 – 1740. Příspěvek k dějinám kultury barokní Prahy II*, Pražský sborník historický 27, 1994, s. 47-100; Helena KOUTECKÁ, *Stručný místopis mariánské úcty v Čechách a na Moravě*, Praha 1992.

Za deváté chudým, aby se při pohřbení těla mého za duši mou pánu Bohu horlivě modlili, vydati nařizují 2[R].

Za desáté Anně, sloužící u mne děvečce, za její věrné, mně po všechny časy prokazované služby a opatrování odkazují 10R. A k tomu dva kusy podušek i s povlečením, item rohatou čepici, jednostranný prostíradlo, všední grukový [?] kožich, košili jednu, grukovou [?] sukni hřebíčkové barvy a černou šněrovačku.

A jakož člověk mimo dobrých a zlých skutkův nic jiného na onen svět s sebou nebere, aby hříšná duše moje skrze mocné orodování nejbлаhoslavenější Panny Marie Růženecký šťastné věčnosti tím dřív dojít mohla, pročež za jedenácté ku pomoci a k snadšímu způsobení tý novy statue Růženecký Panny Marie do Bratrstva zdejšího s[vatéh]o Růžence vydá dědic můj 10R. Dále pak, pokudž po funerálních outratách a jiných, do této kšaftovní pořádnosti vbíhajících bezelstných vydání, jak z této domovní summy, tak taky [z] jiných, na funus hodlajících, před rukami jsoucích peněz nětco vybyde, tehdy za dvanácté chci a nařizují, aby čtyrem nezletilým, z druhého manželstva pocházejícím Frantz- Vodičkovským sirotkům, Anně, Boženě, Zuzaně a Dominikovi, jednomu každému po 5R, spolu 20R z též vybejvající summy vydáno, ostatní ale, co by ještě zbejvalo, to vše na mše svaté tu, kde by nejdříve odsloužené býti mohly, obráceno bylo.

Mimo toliko že za třinácté mým oblíbeným dvoum páňům exekutorům za tu jejich práci a starost, kterou s pořádáním tohoto pořízení mého míti budou, z dobrolíbezné vůle mé k oblíbenému přijmutí, k stejnému rozdělení obětovaných 10[R], z toho na mše svaté hodlaného residuo ještě odraženo a jim páňům exekutorům vydáno míti chci.

Co se pak cínu mého a mobilií domovních dotýče, o něm za čtrnácté takto disponují: paní Anně Horkovej, rozené Rublingerovej, odkazují dvě cínovy flaše s rejsovanými kvrtvy, id est 2 kusy. Ostatní cín ale, co se ho koliv vynajde, chci, aby mezi paní Alžbětou Rublingerovou, paní Lidmilu Ondřej Gruntnerovou, Josefa Gruntnera a po neb[ohém] Viktorinovi Vodičkovi pozůstalé sirotky na rovné díly rozdělen, a přitom Anně a Bětušce, dvoum dcerám Viktorin Vodičkovským větší a menší, spolu dva kusy peřin, neméně též Bětušce almara na šaty, paní Alžbětě Rublingerovej můj černej dlouhej soukenej, s liškama podšitej kožich, paní Veronice Pavel Vodičkovej, vdově, 1 kus podušek, třem dcerám neb[ohého] pana Frantze Vodičky ale postel pod nebesy, na kterej líhám, s zelenými fuhrhánky¹⁵⁰ a přitom dva kusy peřin, totiž jedna velká příkrývací a jedna podhlavnička, pak

¹⁵⁰ Firhaněk, firhank, lidově záclona.

dceři neb[ohého] bratra mého Zachariáše, z druhého manželstva pošlej, jedna krenrášová, vlasový barvy sukneč, s jednou podobný barvy krátkou kamizolou vydáno bylo.

Ostatní domovní nábytek ale všečen, spolu s tím velkým, na plátně malovaným s[vatéh]o Josefa¹⁵¹ obrazem, též s kastlem a v něm za sklem stojícím s[vatým] Janem Nepomuckým¹⁵² při domě zůstati má.

A to jest moje jediná, dokonalá a neměnitelná poslední vůle, podle který aby po smrti mé tak a nejináče pokračováno bylo, tomu úplně míti chci a nařizuji. Jestliže by pak mimo nadálost vždy předce někdo z těch, jimžto z mého vlastního skrovného statečku buď málo neb mnoho (řídíce se právy měst[skými] E. 21, 24 a G. 37,¹⁵³ že jeden každý s svou vlastní věcí dle své nejlepší vůle disponovati a komu se nejlépe líbí darovati může) tuto odkazují, na tom přestati nechtěl a hned toto mé poslední pořizení rušiti usiloval, ten aby toho, co mu tak koliv

¹⁵¹ Svatý Josef měl být manželem Panny Marie a pěstounem Ježíšovým. Měl provázet Marii do Betléma, s ní a s Ježíšem utéct před Herodem do Egypta a následně se vrátit do Nazareta, kde se pak měl dále věnovat svému tesařskému řemeslu. Zmiňují se o něm evangelisté Matouš a Lukáš při líčení Ježíšova dětství, ostatní zprávy jsou apokryfní. Jeho svátek se začal slavit nejprve na východě (asi v 9. století), od 10. století se objevuje v kalendářích na Západě. V Římě se slaví od roku 1479 a v roce 1621 byl zaveden v celé latinské církvi. Roku 1654 byl připočten k českým patronům. V čase baroka byl také uctíván jako patron dobré smrti. Jeho památka se slaví 19. března. Vera SCHAUBER - Hans Michael SCHINDLER, *Rok se svatými*, Kostelní Vydří 1997, s. 110-111.

¹⁵² Svatý Jan Nepomucký patřil v čase pozdního baroka téměř v celé katolické střední Evropě k nejznámějším a nejoblíbenějším světcům. Jednání o jeho kanonizaci bylo zahájeno v roce 1675 a mělo dosti dlouhý průběh. Dne 15. dubna 1719 byl otevřen za přítomnosti vyšetřovací komise Janův hrob a v něm byla nalezena velmi zachovalá kostra a v její lebce tzv. neporušený jazyk. V zázračném uchování tzv. jazyka bylo spatřováno potvrzení legendární tradice, podle níž byl svatý Jan Nepomucký mučedníkem zpovědního tajemství. V roce 1721 byl prohlášen za blahoslaveného a již o několik let později, dne 19. března 1729 za svatého. Den výroční památky nového světce byl položen k 16. květnu. Srov. Vít VLNAS, *Jan Nepomucký. Česká legenda*, Praha 1993; Emanuel VLČEK, *Jan z Pomuku (Sv. Jan Nepomucký). Jeho život, umučení a slavné působení ve světle současné historie a antropologie*, Praha 1993; TÝŽ, *Osudy českých patronů*, Praha 1995, s. 261-297.

¹⁵³ E. 21 – „Kšaftem pokudž by dětem od otce aneb vnukům od děda vyměřeno bylo, při tom tak a nejinák se zachovati povinni budau. Neb jedenkaždý může o statku svém svobodněm a nezavadněm kšaftovati. Ale o statku, prvě kšaftem zřízeném, jinák řídití nemůže, ale povinnen jest toho při předešlém zřízení zachovati.“

E. 24 – „Jakž mužské pohlaví, tak i ženské může o svém svobodněm statku řídití a kšaftovati, a jej tomu, komuž se mu dobře líbí, odkázati, podle toho práva: Každý statku svého jest pánem, s kterýmž učiniti může to, což se mu líbí.“

G. 37 – „Všelikteraké věci, kteréž cí vlastní jsou a někomu by vlastně náležely, mohou se prodávati, dávati i odkazovati od těch, kteříž páni a vladařové těch věcí jsou.“ Pavel KRISTIÁN Z KOLDÍNA (Josef Jireček ed.), *Práva městská*, s. 148-150, 238.

tuto ode mne kšaftováno jest, zbaven a takový odkaz nápodobně na mše svaté tu, kde by nejdříve odsloužené býti mohly, obrácen byl. Aby ale tyto předepsaný, jak pobožný, tak jiný ode mne činící odkazy skutečně vyplněné a tato celá moje pozůstalost v náležitou a konečnou pořádnost uvedena býti mohla, k tomu cíli a konci dědicovi mému za pomocníky, a respektive exekutory kšaftu tohoto urozený pány Karla Ant[onína] Hanzlíka, primátora (titul[ovaného]), též Ferdinanda Ig[náce] Rottera, spoluradního tohoto král[ovského] města Písku, přidávám. Žádajíce snažně, by ten nahoře zmíněný, dobrým míněním mým za práci jim učiněný skrovný odkaz netoliko příjemně za vděk přijmouti, ale i taky po smrti mé nad tímto pořízením a poslední vůlí mou pevnou ruku držeti a ji pro hojnější odplatu boží všeliko-mocně k brzkému spořádání přivedsti nápomocni býti ráčili. Ostatně vzáct[ného] magistrátu, aby jakožto sirých vdov a sirotkův po pánu Bohu nejpřednější ochránce nad tímto mým kšaftem nápodobně ochrannou ruku míti, na žádost dědice a oblíbených pánův exekutorův kšaftovních po vyjití právního termínu, když by k svému stvrzení přišel, do kněh měst[ských] tu, kde patří, jej vložit a vepsati povolit, a to vše otcovsky poručené míti ráčil, slzavýma očima co nejponíženěj žádám.

Na potvrzení pak a pevnou stálost kšaftu tohoto (neumíce sama psáti) urozeného pána primátora, by jméno i příjmení mé tuto podepsati ráčil, jako i mých oblíbených pánův exekutorův kšaftu, že jsou i oni (jsouce oba v jednu chvíli pospolu) do něho (jim však a budoucím jejich beze škody) na svědomí se podepsali a sekryty svými potvrdili, snažně a uctivě jsem se dožádala.

Jenž se stalo v král[ovském] městě Písku v domě mém dne 26. měsíce máje léta páně 1735.

Locus sigilli Regina ovdovělá Vodičková, měštěnínka král[ovského] města Písku, skrze mne Karla Ant[onína] Hanzlíka dožádaně podepsaná

Locus sigilli Karel Ant[onín] Hanzlík, na svědomí ku kšaftu dožádaný

Locus sigilli Ferd[inand] Ig[nác] Rotter, ku kšaftu dožádaný

7.

Písecká měštníka **Lidmila Gruntnerová** činí poslední pořízení. Za dědice ustanovuje svého manžela Ondřeje Gruntnera a Máří Magdalénu, Václava a Leopolda, své děti z prvního manželství. Přeje si být pohřbena na hřbitově u svaté Trojice. Na věčnou fundaci na mše svaté za svou, manželů Martina a Jana, rodičů, bratrů a sester duše odkazuje k farnímu chrámu 50R, na mše svaté za tytéž duše do kláštera svatého Kříže 20R, k svaté Trojici 10R a Bratrstvu nejsvětějšího Růžence 10R.

Písek, 8. října 1736

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův černožlutá, inv. č. 38, sign. 38, fol. 75-77.

Locus sigilli

Locus sigilli

Locus sigilli

Ve jménu nejsvětější a nerozdílné Trojice, Boha Otce, Syna i Ducha svatého, Amen.

Já Lidmila Gruntnerová, měštníka tohoto král[ovského] města Písku, vyznávám obecně přede všemi, že pozorující já, kterak člověk nic jistějšího nemá nežli smrt a zase nic nejistšího jako hodinu smrti. Protož jsouce já z daru božího ještě paměti dobré a rozumu zdravého požívaje a chtěje tomu, aby po smrti mé, kdykoliv se pánu Bohu líbiti bude, mezi nápadníky mými žádné roztržitosti a nedorozumění nebyly, tuto podle řádu a práva kšaft neb dispozici činím, aby předně mrtvé tělo mé vedle řádu křesťan-katolického na krchově Nejsvětější Trojice počestně pohřbeno bylo.

Za druhé za dědice statečku mého děti mé vlastní z prvního manželstva pocházející, totiž Máří Magdalénu, Václava a Leopolda, též manžela mého Ondřeje Gruntnera ustanovuji a tomu míti chci, aby dům, na kterém přebývám, v 400R šacovaný Václavovi nejmladšímu synu mému patřil.

A majíce já v řemesle, k čemuž i várka nynější, dobytek i obilí se pojímá, 500R, což s summou domovní 1200R vynáší, k tomu taky dvůr s zahradou na předměstí, Leopoldovi synu knihami měst[skými] zapsaný, za 400R, pročež z té summy Václavovi synu 400R (které on sobě na domě porazí), Mařence dceři, která již s těma jí spolu odevzdanýma dukáty 100R užila, ještě 300R, Leopoldovi synu dvůr s zahradou za 400[R], pak manželé mému Ondřejovi Gruntnerovi 400[R], z ohledu jeho upřímného se mnou zacházení a k živnosti napomáhání, patřiti má. Z vybejvajících 100R ale chci, aby na věčnou fundaci do chrámu páně děkanského 50R (které Václav syn hypotecirovati a z nich ourok per 2R 30kr na 4 mše svaté za mé rodiče,

bratry, sestry, manžele Martina a Jana, též duši mou, každoročně sloužené být mající, též na víno 30kr k těm 4 mšem svatým odváděti povinnen bude), do kláštera zdejšího na mše svaté za týž duše 20R, k svaté Trojici nápodobně na mše svaté 10R, Bratrstvu nejsvětějšího Růžence 10R, pak do Chrudimě¹⁵⁴ dvěma dětem po neb[ohé] sestře neb[ohého] manžela mého Jana Vocala 10[R] vydáno bylo.

Aby ale nápadníci moji, co se cínu vynachází, věděli, pročez takový tuto specifikují. A sice vynachází se cínu, jak v inventáři pozůstalosti neb[ohého] manžela mého a jich otce položeno jest, mimo že z velký konvice 4 talíře přelity jsou, více talíře 3.

Po neb[ohém] J[eh]o Mil[osti] pánu bratru mým talířův 9, konvice velký 2, mísy 3, umývadlo 1 a svícny mosazný 2.

Po neb[ohé] Regině Vodičkovej talíře 2. O který cín nápadníci stejným dílem se rozdělití mají. It[em] vynachází se 12 talířův, ty ale manželi mému Ondřejovi Gruntnerovi patřejí a jeho vlastní jsou.

Mandl nový má Mařence patřiti, druhý ale manžela mého v domě zatím zůstati. Kdyby ale budoucně jej mítí chtěl, tehdy Vencl jej od něho, manžela, koupiti může. Více patří manželi mému spížirna s zámkem a truhla, které obojí sobě z Plzně přivezl.

Podušek se vynachází 7 kusů, z nich manželi mému Ondřejovi Gruntnerovi, po mém J[eh]o M[ilos]ti pánu bratru, 2 kusy a podhlavničku 1, Mařence vrchní podušku 1 a podhlavničku 2, Lidmile Vodičkovej 1 a Alžbětě, nevěstám mým, 1, spolu 2.

Koryto pekařské chci, aby Venclovi při domě zůstalo.

A jakož jsem po neb[ohém] J[eh]o M[ilos]ti pánu bratru mém 2 koflíčky stříbrný pozlacený, it[em] šáleček a lžičku na kafe¹⁵⁵, vše stříbrný dostala, pročez pro povědomost mých nápadníkův oznamuji, že jsem koflíčky, aby bez užitku neležely, Židu prodala, šáleček ale a lžičku velebnému pánu děkanovi, aby s modlitbami na mne pamatoval, darovala.

A poněvadž taky manžel můj Ondřej Gruntner ke mně vždycky upřímně se choval a k živnosti mně věrně napomáhal, pročez aby po smrti mé taky volně živ býti mohl, Václava syna v tom mateřsky a dostatečně zavazují, aby on otčímovi svému v domě v hořejší světnici přebývání do libosti téhož otčíma, aby on řemeslo své taky provozovati mohl, beze vší odporosti a překážky práti povinnen byl. V čemž i nádobí k řemeslu patřící rozuměno býti má.

¹⁵⁴ Chrudim, býv. okresní město v Pardubickém kraji.

¹⁵⁵ V originálním textu psáno *caffee*.

Co se ale kotle na pálení a klobouku, též trub dotýče, takový v 4R Vencel užití a ostatním díly jich splatiti [má]. O ostatní nábytek ale stejným dílem se poděliti mají, mimo 2 nových moučnic a jedné staré, kterou manžel můj koupil, kterému taky zůstatí mají.

Pole k Dobešicům¹⁵⁶ ležící šacuji za 60R, které Mařence v té summě patřiti a především pohřební outraty z té summy zapravené býti, o vybejvající kvantum ale se společně rozdělití mají.

Pokudž by ale jeden neb druhý z nápadníkův mých proti této mé poslední vůli se stavěti chtěl aneb s tím, co jemu tuto zanechávám, spokojen nebyl, tehdy chci, aby toho všeho, jakožto nevděčný rušitel mé poslední vůle, dle které já s mýma věcma dle libosti disponovati mohu, zbaven byl a ostatní aby toho stejným dílem užili.

A jsouce tu tak a nejináče poslední vůle má, která aby omni quo potest meliori modo platila a při právě svůj průchod měla, chci a žádostiva jsem. Pročež J[eh]o Cí[sařské] a Král[ovské] M[ilos]ti pana purkmistra a pánův radních tohoto král[ovského] města Písku, by nad touto poslední vůlí mou ruku ochrannou držeti ráčili, poníženě žádám.

A na potvrzení toho pořízení toto podpisem vlastního jména a příjmení mého, též přitisknutím užívajícího sekrytu stvrditi sem dala. Přitom taky níže jmenovaných, k tomu schválně dožádaných pánův svědkův k podobnému kšaftu tohoto na svědomí utvrzení uctivě se dožádala.

Čehož jest datum v král[ovském] městě Písku dne 8. oktobris 1736.

Lidmila Gruntnerová, skrze mne Antonína Fr[antiška] Rottera k tomu dožádaného podepsaná

Václav Jireš, kšaftu dožádaný

Matěj Anto[nín] Otto, ku kšaftu dožádaný svědek

Antonín Fr[antišek] Rotter, ku kšaftu dožádaný svědek a confirmati

¹⁵⁶ Dobešice, obec v Jihočeském kraji, býv. okres Písek.

8.

Nemocná **Alžběta Kapustová** činí poslední pořízení. Hodnotu celého jmění stanovuje na 1600R. Mezi její tři děti Augustina, Annu Kuřakovou a Barboru má přijít k rozdělení 950R, každému dítěti 316R 40k. Nárožní dům na Kozím břesku¹⁵⁷ má přejít do vlastnictví syna Augustina. Na mše svaté za její, manžela a přátelstva z obojí strany duše odkazuje 100R.

Písek, 24. července 1737

SOkA Písek, AM Písek, Kniha kšaftův černožlutá, inv. č. 38, sign. 38, fol. 78-79R.

Jakož jest paní Alžběta ovdovělá Kapustová, jsouce od pána Boha těžkou nemocí navštívená, nás níže podepsaný k sobě požádati dala, k tomu cíli, aby mezi dětmi jejími pokoj a svornost zachována byla, že pořádnost a podělení mezi nimi učiniti chce. Byvše tehdy děti její k tomu předvolány, následující dispozici mezi nimi jest učinila. A sice dům nárožní na Kozím trhu neb Břesku, podle domu pana Matěje mladšího Ledeckýho ležící, šacuje a odevzdává synu svému Augustinovi Kapustovi za 700R, domek na předměstí s zahradou blíž dvora klášterského¹⁵⁸ ležící za 300R, pole V Pahorcích pod 8str násevku za 150[R], pole Na Psinci vedle Průhonu¹⁵⁹ pod 3str násevku za 200[R], it[em] v témž místě pole pod 1 ½str násevku za 150[R]. A poněvadž pravený syn Augustin 100R napřed již jest užil, pročez ad masam pozůstalosti se zase konferiruje 100[R], s[umm]a 1600R.

Že ale tento nárožní dům za vlastní paní máteře dům s p[anem] Matějem Skalickým zhandlovaný jest, následovně ona paní máteř substancí svou do tohoto domu jest vnesla, z té příčiny taky též své illatum na domovní summě sobě odráží 500R, dluh k záduší s[vatéh]o Václava k odrazení přichází 50[R], pak p[aní] Máří Magdaléně Vorlovej dluh 100[R], [summa] 650R. Zůstává tehdy k rozdělení 950R, z nichžto paní máteř jednomu každému z dětí svých vyměřuje po 316R 40kr, a to nejmladší dceři Barboře pole Na Psinci pod 3str v 200R, na poli V pahorcích pod 8str za 150R šacovaným ji vykazuje 116R 40kr, [summa]

¹⁵⁷ Dnešní Havlíčkovo náměstí bylo v 16. století považováno za součást Malého rynku, od 17. století se nazývalo Kozí břesk (či vřesk). Po umístění sochy svatého Floriána v roce 1735 se objevuje název Floriánský plácek nebo Floriánský rynek či ryneček. Svatý Florián byl podle legendy římským důstojníkem a správcem provincie, v roce 304 umučený pro křesťanskou víru. Byl patronem hasičů, zedníků a kominíků. Lubor LUDVÍK – Jiří PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 19.

¹⁵⁸ Ve fasi z roku 1749 je zván písecký dvůr dominikánského kláštera, ležící na předměstí u Týnské brány, Převorka. Pavla BURDOVÁ a kol., *Tereziánský katastr III (Dominikál)*, s. 375.

¹⁵⁹ Průhony (Průhon), vrch v Píseckých horách, 509m nadm. výšky.

316R 40kr. Že však ale na tomto poli 33R 20kr vybejvá, tehdy takové ostatním dětem k vykázání přijdou. Zatím ale paní máteř tento Barušky díl sama užívati sobě zanechává.

Augustinovi Kapustovi na domě, který se jemu tuto dědičně připisuje, míti bude 200R, napřed již dostal 100[R], z pole V pahorcích za sestrou svou Barborou míti bude 16[R] 40kr, [summa] 316R 40kr.

Anně vdanej Kuřakovej domek na předměstí s zahradou za 300[R], z pole V pahorcích za sestrou Barborou se jí vykazuje 16[R] 40kr, [summa] 316R 40kr.

A jakož paní máteř illatum své per 500R na tomto domě sobě zanechává, zatím pak praevie z nich na mše svaté v děkanským kostele za její, neb[ohého] manžela a obojího přátelstva duše sloužené býti mající 20R, na světlo a víno k témž mšem s[vatý]m potřebné 10R (s tím však doložením, aby to, co na světlo a víno z těchto 10R nevyjde, nýbrž vybyde, k zaopatření nějaké ozdoby kostelní vynaloženo bylo), do kláštera zdejšího na mše s[va]té za jmenované duše 20R, na světlo a víno teď klausulirovaným způsobem 10[R], k svaté Trojici nápodobně na mše s[va]té 20[R], pak na světlo a víno podobným způsobem 10[R] a do Bechyně p[ánům] p[áterům] františkánům na mše svaté 10[R] odkazuje.

Tak taky ostatních 400R k své svobodné dispozici ještě dále v moci své sobě zanechává, s tou další vejhradou, že první na tento dům přicházející várka jí samej (jakž ona taky sama náklad na ni povede), budoucně ale každé domovní várky polovice, nápodobně proti jejímu polovičnímu nákladu patřiti má. Přičemž taky ona náklad na reparaci domovní do první várky se vyskytnout mohoucí sama na sebe bere. Kdyby prej ale té první várky živobytím dočekati neměla, tehdy Augustin, syn její, ostatním dvěma spolunápadnicím po 1 sudu piva z týž várky gratis vydati a na reparaci domu sám nakládati povinnen býti má.

Co se ale mobilii dotýče, o takové po smrti její oni nápadníci stejným dílem se rozdělití mají.

Na zaplacení dluhu k záduší s[vatéh]o Václava povinného per 50R, pak p[aní] Vorlovej 100[R] vykazuje pole Na Psinci pod 1 ½ str, které Augustin syn ujímá a bude povinnen tyto dluhy sám zaplatiti.

Vedle toho tehdy ona paní Alžběta Kapustová ve všem pokračováno míti chce, jakž to taky děti její tu přítomné vděčně jsou akceptirovaly, však ale naproti tomu povinny jsou jí, paní máteři svej, všechnu povinnou čest a uctivost prokazovati, pak v její nemoci podle možnosti jí šetřiti a k ní ve všem synovsky a jak [se] na zvedené děti sluší, až do smrti její se chovati. Neméně Augustin, syn její, volný a pokojný byt v tomto domě až do smrti její přáti a zanechati, též jí ani sám od sebe, ani skrze své přináležející žádné příkoří nepůsobiti.

Jest tehdy její v tom vůle a společně jich poslušná žádost, by vz[ácný] mag[istrá]t tuto dispozici na společný náklad knihami měst[skými] stvrditi povoliti ráčil.

Na potvrzení toho vedle nás k tomu dožádaných, jak paní máteř, tak i oni nápadníci vlastněručně se podepsali a užívající sekryty přitiskli.

Jenž se stalo v král[ovském] městě Písku dne 24. julií 1737.

Locus sigilli Alžběta Kapustová

Locus sigilli Jan Christoph Nehr, komisař

Locus sigilli Augustin Kapusta

Locus sigilli Franc Kuřak, na místě Anny manželky

Locus sigilli Barbora Kapustová

Locus sigilli Antonín Fr[antišek] Rotter sen[ior] synd[icus]

9.

Nemocná **Alžběta Lusková** činí ústní poslední pořízení. Za dědičku veškeré své pozůstalosti ustanovuje svou matku.

Písek, 9. května 1738

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův černožlutá, inv. č. 38, sign. 38, fol. 80R-81.

Oustní kšaft Alžběty Luskové.

Dnešního dne, to jest 9. máje léta přítomného 1738, byl jsem já níže podepsaný dožádaný s panem Tomášem Hynkem od Alžběty Luskové, vlastní dcery po neb[ohém], dobré paměti panu Vojtěchovi Luskovi, bývalému měšťáninu zdejšímu pozůstalého sirotka, do dvora Kotnourovského přijíti, kdež přijdouce, v těžkej nemoci na loži ležeti [jí] jsme natrefili. Kterážto nás uctivě přivítala, sednouti poručila a svou poslední vůli vyjeviti žádostiva byla. A dále po mnohém s ní okolostojícím jednání a přitom, že svoje právní léta a dobrý rozum má vyšetřený, vyjevila, jakž následuje.

A sice předně že je žádostiva, aby jí paní máma J[eho] M[ilost] pána pátera, že je nebezpečná [nemoc] a okolo srdce velkou bolest má, opatřila a přitom, pokudž by jí pán Bůh z tohoto světa povolati ráčil, že všechno svoje dědictví nejmilejší paní mámě, která jí od dětinství všechno dobré činila a posavade činí, pan strejček pak jeden ani druhej jak živ, že jí nic dobrého neudělal, odkazuje, poroučí a jí za dědičku všeho svého, co jí koliv patří, činí.

My pak vidouce, že tu žádného dalšího zaopatření, poněvadž jeden každý s svou vlastní věcí podle libosti své činiti, v ní poroučeti a kšaftovati může, potřeba není, obzvláště že by to vše odjinud bez ohledu jejího odkazování na paní máteř připadlo, po horlivém jí, aby se v této těžké nemoci pánu Bohu poručila, vůli svou s božskou vůlí srovnala a všecko to, cokoliv na ní pán Bůh dopouštěti ráčí, mile přijímala, jsme odešli.

A to jest její poslední vůle, kterou jsme my z jejích vlastních úst vyslechli, vlastníma rukama podepsali a obyčejnýma sekryty potvrdili.

V král[ovské]m městě Písku léta a dne po vrchu psaného.

Locus sigilli Mikoláš Si[gmund] Hávek, k tomuto kšaftu dožádaný

Locus sigilli Tomáš Jos[ef] Hynek, na svědomí kšaftu dožádaný

10.

Písecká měštěninka **Lidmila Pfusterová** činí poslední pořízení. Za dědice a současně za exekutory svého kšaftu ustanovuje své strýce, a to Ferdinanda Ignáce Rottera a Jana staršího Šafářovic. Přeje si být pohřbena vedle svého manžela na hřbitově u svaté Trojice. Chudým, při pohřbu přítomným, má být jménem almužny rozdáno 3R. Na mše svaté za svou a manžela duše odkazuje 215R, špitálníkům k rozdělení 10R.

Ke kšaftu je připojen kodicil, v němž kšaftující zmocňuje exekutory přítomné poslední vůle rozhodnout o případném snížení odkazovaných částek, pokud by odprodejem nemovitých statků nebylo dosaženo požadovaných 700R.

Písek, 16. dubna 1738

kodicil: Písek, 17. září 1738

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův černožlutá, inv. č. 38, sign. 38, fol. 82-88R.

Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice, jednoho pána Boha všemohoucího, na věky požehnaného, Amen.

Já Lidmila ovdovělá Pfusterová, měštěninka král[ovskéh]o města Písku, vyznávám obecně přede všemi, že znaje a na své myslí často přemejšleje, kterak z přirození všickni lidé poddáni jsme smrti a každý člověk nic jistšího před sebou nemá nežli smrt a nic nejistšího jako hodinu smrti. Pročež jsa ještě z daru pána Boha paměti dobré a rozumu dokonale zdravého požívaje a nechtěje tomu, kdyby mne všemohoucnost božská smrteľnou nemocí navštívití ráčila, abych jakými světskými a pomíjejícími věcmi se zaneprazdňovati měla, ale abych beze všech překážek a starostí o spasení duše mé usilovati a v ruce spasitele mého duši mou spokojenou myslí poroučeti mohla, toto o všem zboží, jmění a statečku mém (který jsme tak z daru a požehnání božího s předzemřelým jmilým manželem mým nabyli a z společného nadělání posedirovali, následovně ale mocí onoho, v létu 1728 dne 26. měsíce srpna způsobeného, knihami městskými zápisními variorum contractuum rozinové barvy folium 249 potvrzeného manželského zadání na mne, jeho živobytím přečkající, plným právem připadl) poručenství činím a o něm, jak se to podle řádu a práva tohoto království českého v nejlepší formě a mocnosti státi má a může, následovně pořizuji a kšaftuji.

A sice především duši mou, předrahou krví spasitele mého Krista Ježíše vykoupenou, v jeho nejsvětějších pět ran poručím a odevzdávám. S tou nejponíženější vroucnou a horlivou modlitbou, aby se nad ní podle svého nesmírného milosrdenství smilovati a slávou věčného blahoslavenství obdariti ráčil.

Za druhé jest žádost moje, aby tělo mé, když se s duší rozdělí, dle způsobu křesťan-katolického při zpívané mši svaté a jiných de requiem za duši mou ctěných na hřbitově u s[va]tý Trojice vedle neb[ohého] manžela mého počestně pohřbeno bylo. A tu hned chudým, an by se při pohřbu těla mého za duši mou a neb[ohého] manžela mého vroucně a pobožně modlili, almužny buďto jednímkráte aneb v nedostatku při funuse tolik chudých, následovně porozdílně se rozdalo 3R.

A poněvadž za třetí jednoho každého pořádného kšaftu grunt a podstata na ustanovení dědice záležití, pročež z obzvláštní přátelské náklonnosti a důvěrnosti za dědice jmění mého a spolu za exekutory kšaftu tohoto ustanovuji a zřizuji pana Ferdinanda Ign[áce] Rottera, spoluradního, a pana Jana staršího Šafářovic, měštěniný zdejší, mé respektive nejmilejší pány strejce. Kterížto páni dědicové a executores kšaftovní podle mé, k nim vedený snažný žádosti a taky svého mně učiněného se zakázání oblíbějí, a sice povinni budou tento stateček a pozůstalost mou v své věrné opatrování vzíti a s ní podle mého, jim již ouplněji vyjeveného mínění a intenci upřímně pokračovati, a sice zejména následující jak pobožné, tak taky jiné odkazy náležitě vyplniti.

A sice předně tomu chci a nařizuji, aby pole mé, Romonkovna tak řečené, u řeky pod Istr 3v násevku ležící, ihned po smrti mé, zač by podle jdoucí ceny spravedlivě stálo, skrze pány exekutory mé odprodané a ty za ně utržené trhové peníze na věčnou fundaci k chrámu páně zdejšímu děkanskému obrácené a v tom dále tak, jakž tenor a obsazitedlnost toho k vyhotovení přicházejícího instrumentu foundationis (o čemž již páni dědicové, a respektive executores moji dokonale zpraveni jsou) v sobě obsahovati bude, ouplně pokračováno bylo.

Co se za druhé pole mého pod Boriky¹⁶⁰ pod Istr 2v ležícího dotýče, to sice mocí onoho, v létu 1731 dne 17. měsíce prosince konficiovaného instrumentu traditionis velebnému konventu s[vatéh]o Kříže řádu kazatelského tu v král[ovském] městě Písku pod těmi tam klausulirovanýma kondicima, že totižto pravený velebný konvent týž grunt orní do nás obou manželův smrti v pokojném užívání držeti, assum fructum z něho percipiovati, po smrti ale nás manželův zase do rukou měštěniných plus offerenti odprodán a pretium neb za něj utržené peníze velebnému konventu odevzdané, oni pak velební páni duchovní na věčné časy 4 mše svaté za duše naše každoročně sloužiti povinni býti mají, již hned tenkrátě témuž velebnému konventu k užívání postoupený jest. Nyní ale po smrti mé vigore téhož

¹⁶⁰ Boriky, geomorfologicky část Píseckých hor, severně od Semic, dnes Boriky i Semice části města Písku. Toto místní jméno je v češtině již od 15. století v plurálu. Původně opravdu znamenalo borové lesíky nebo lesíky vůbec. Antonín PROFOUS, *Místní jména I*, s. 138.

instrumentu vzdání na tom, aby týž grunt orní ihned zase relnirován [?], do rukou měštěninských odprodán, trhové peníze opět pravenému veleb[nému] konventu s[vatéh]o Kříže extradirované byly, podstatně záležeti bude. Nad čímž taky aby moji oblíbení páni exekutorové, by toto neprodleně v skutečnost svou uvedené bylo, obzvláštní zřetel a péči nésti oblíbili, jich šetrně žádám.

Dále ale za třetí pole mé Chvojkovské řečené, Na Vysoké¹⁶¹ hoře pod 4str násevku ležící, neméně za čtvrté stavení neb obydlí mé se vším k němu patřícím příslušenstvím, to vše po smrti mé, zač by nejdrážeji mohlo, do měštěninských rukou odprodati a z těch trhových peněz tyto následující odkazy vyplniti nařizují.

A sice na mše svaté, aby takové za mou a neb[ohého] manžela mého duše co nejdřív možné odsloužené byly. Totiž za prvé Bolestnej Panně Marii v chrámu páně zdejším děkanským, aby při témž oltáři¹⁶² do roka pořad zběhlého vedle dispositi a vyšetření velebného pana děkana 40 mší svatých odslouženo bylo, dávám 20R. Za druhé k s[vatě] Trojici, kde těla naše odpočívati budou 90[R], za třetí do Putimě k svatému Vavřinci¹⁶³ tolikéž na mše s[va]té (které však v kterémkoliv chrámě zdejším vedle dispositi velebného pana děkana, pokudž by se v Putimi příhodlně státi nemohlo, ke cti tohoto s[vatéh]o mučedlníka božího odsloužené býti mohou) odkazují 10R.

Aby ale tyto předjmenované tři záduší skrze dávání světla a vína při týchž mšech svatých potřebného žádnou škodu netrpěly, pročez na světlo a víno k těm tuto vysazeným mšem s[va]tým potřebné dávám a vykazují následovně: k záduší kostela děkanského na 40 mší svatých 3[R], svaté Trojici [na] 180 [mší svatých] 10[R] a s[vatéh]o Vavřince [na] 20 [mší svatých] 2[R]; do kláštera pak zdejšího s[vatě]ho Kříže též na mše svaté 60[R], též do

¹⁶¹ Na Vysoké, vrch jižně od Písku, 414m nadm. výšky.

¹⁶² Oltář Panny Marie Bolestné v píseckém farním chrámu Narození Panny Marie stojí od roku 2003 v západním zakončení jižní lodi. Původ oltáře uvedeného zasvěcení není příliš jasný. Nejstarší zpráva o něm sice hovoří již v roce 1692, ale z tohoto staršího oltáře se zřejmě nic nedochovalo. Za zakladatele současného oltáře je považován Václav František Stuchlík, který byl v jeho blízkosti dne 5. března 1707 také pohřben. Oltář původně stával pod severní věží kostela. Socha Piety vznikla sice již někdy před rokem 1710, ale do farního chrámu měla být přenesena z píseckého kostela Nejsvětější Trojice Boží až kolem roku 1820. Jan ADÁMEK, *Písecké katolické kostely*, s. 21-22.

¹⁶³ Putim, obec v Jihočeském kraji, býv. okres Písek. Nachází se zde původně raně gotický kostel svatého Vavřince. Johann TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 570-571. Svatý Vavřinec je jedním z nejoblíbenějších katolických světců, je patronem proti nebezpečí ohně a proti mukám očištění. Srov. Vera SCHAUBER – Hans Michael SCHINDLER, *Rok se svatými*, s. 413-415.

Bechyně velebným pánům františkánům 20[R]. Činí na mše s[vat]é, světlo a víno v summě 215R.

Dále vydati nařizují do kostela zdejšího děkanského na okrasu milostného obrazu Panny Marie za sklem a ozdobení oltáře jejího 20R, item ku pomoci způsobení nového pluvíálu do téhož kostela děkanského 20[R].

Do kláštera zdejšího s[vatéh]o Kříže ještě odkazují ku pomoci a k snadšímu okrášení nového, již stojícího velkého oltáře v témž kostele s[vatéh]o Kříže 20[R], item na zaopatření nového mešního vornátu 30[R], více k oltáři s[vatéh]o otce Dominika na světlo, aby při mšech svatých při témž oltáři sloužených [svíce] do vystačení hořely, dávám 12[R].

Pak do Bratrstva nejsvětějšího Růžence zdejšího 30[R], dále na prosby po kázání obyčejné[m], do roka pořád zběhlého za duše naše trvati mající, vykazují nahoru do kostela děkanského 2[R] a do kláštera s[vatéh]o Kříže 2[R]. Špitálníkům pak zdejším k tomu cíli a konci, aby se za duše naše pánu Bohu vroucně modlili, na rovné díly odkazují a vydati poroučím všem společně 10R.

A jakož chudým a potřebným přátelům dobře činiti spasitelné jest, vedle toho tehdy šesti nezletilým mateřským sirotkům švagra mého Františka Pfustera, jednomu každému odkazují na památku po 10R. Šimonovi ale bratru jejich 12R. Však přitom, aby jim samým do vzrostu a k vlastním potřebám jejich dochované byly, nařizují; id est 72[R]. Otcí pak jejich Františkovi Pfusterovi tolikéž odkazují 10[R].

Prokopovi, synu Eliáše Hayndla, se vydá 15[R]. Fráterovi Dominikovi Šafářovic řádu kazatelského k jeho vlastní dispozici dávám 12[R]. Pokudž by ale on dříve nežli já dle vůle boží zemřítí měl, tehdy tomu míti chci, aby tento odkaz na mše svaté za jeho a spolu nás obou manželův duše obrácen byl.

Dále paní Máří Magdaléně Rotterovej, tetě mej, 10[R] a panně dceři její Anně 5[R], pánům exekutorům kšaftu tohoto za jejich práci, kterou pořádáním tohoto mého pořízení míti budou, z dobrolíbezné vůle mé odkazují, a to sice panu Ferdinandovi Hynkovi [!]¹⁶⁴ Rotterovi 15[R] a panu Janovi staršímu Šafářovic 10[R].

Dále ještě na vyhotovení po vrchu zmíněného instrumentu foundationis, zaplacení taxy konzistořské, vkladu téhož instrumentu do kněh měst[ských] a na jiné v to vbíhající bezelstné outraty vykazují 7[R].

Posledně pak na funerální outraty k pohřbení těla mého potřebné zanechávám 30[R].

¹⁶⁴ Zmíněný Ferdinand Rotter byl druhým jménem Ignác, nicméně ani další jméno (jména) nelze vyloučit.

Co se pak cínu mého, který jsem já po neb[ohé] sestře mej Anně posléz Veselej v dědictví dostala, dotýče, ten jsem již všečen za živobyті mého do kláštera zdejšího s[vatéh]o Kříže darovala a odevzdala.

Ten ale se vynacházející velkej měděnej kotel vejš připomenutému Šimonovi Pfusterovi vydati nařizují.

Ostatní mobilia a nábytek domovní ale, o který[m] bych tak ještě za živobyті mého vejslovně nedisponirovala, chci, aby co lepšího vynalezeno bude, odprodáno a peníze buďto na nějaké bezelstné, vyskytnouti se mohoucí vydání aneb v nepotřebnosti téhož na mše svatý za duše naše obrácené. Špatnější pak nepořízené věci mezi chudé rozdané a oni za duše, mou a předzemřelého manžela mého, se modliti povinni byli.

A to jest celá, dokonalá a neměnitelná vůle a kšaft, podle kterého po smrti mé tak a nejináče pokračováno a vše úplně vyplněno míti chci. Doufajíce, že jeden každý s tím, co mu tak z dobrý a svobodný vůle mé buďto málo nebo mnoho odkazují, spokojen bude. Pak-li by mimo nadálost vždy předce někdo na tom přestati nechtěl a snad tento kšaft můj rušiti usiloval, tehdy ten tím samým toho, co jsem mu tak kšaftovala, zbaven a takový jemu učiněný odkaz immediate ad pias causas obrácen býti má.

A z té příčiny taky vz[ácnéh]o mag[istrá]tu tohoto král[ovskéh]o města Písku poslušně a snažně žádám, že tento kšaft můj ku knihám městským přijíti, nad ním ochrannou ruku držeti a žádnému, an by se snad (obzvláště z přátel mých, na který já pro jejich neupřímné a nevlídné ke mně se chování nějakou dobročinností pamatovati se zavázanou býti neuznávám) proti němu postaviti mínil, svývolně rušiti nedopouštěti, anobř po vyjití právního času jej tu, kde patří, ingrosirovati dáti povoliti ráčí. K nadepsaným mým oblíbeným pánům exekutorům ale se docela důvěřují, že oni tuto z mý přátelský důvěrnosti na ně vloženou práci na sebe přijmouti, toto pořizení mé pro odplatu boží náležitě vyplniti a skoncovati sobě neztížejí.

Na potvrzení a neměnitelnou pevnost kšaftu tohoto (neumíce sama psáti) k podepsání jména a příjmení mého, též přitisknutí sekrytu mého neb[ohého] manžela, spoluměštěnína zdejšího, pana Josefa Holuba a přitom, by sebe vedle mne na svědomí taky podepsal a pečeť svou přitiskl, jak téhož p[ana] Josefa Holuba, tak taky k podobnému utvrzení mých oblíbených pánův svědkův, a respektive exekutorův kšaftovních (jim však a budoucím jejich beze škody) snažně a uctivě jsem se dožádala.

Actum tohoto mého pořizení v král[ovském] městě Písku v obydlí mém dne 16. měsíce dubna léta páně 1738.

Locus sigilli Lidmila Pfusterová, skrze mne Josefa Holuba dožádaně podepsaná

Locus sigilli Ferd[inand] Ig[nác] Rotter, dožádaný kšaftovní svědek, a respe[ktive]
exekutor

Locus sigilli Jan Šafářovitz, kšaftovní svědek a exekutor

Locus sigilli Josef Jáchym Holub, kšaftovní svědek

[Kodicil]

Jako jsem já poslýz po vyhotovení tohoto kšaftu mého v své povážení vzala, pokudž by totižto příbytek můj ve čtyrech stech zlat[ých] a pole na Vysokej hoře ležící ve 300R šacované po smrti mé na tu cenu vyvedené býti nemohly, že by taky odkazy v tomto kšaftu mém obsazené ouplně k vyplnění přijíti nemohly, pročez v uvážení toho, v tej případnosti toto mé celé a neměnitelné mínění jest, což taky tuto in vim codicilli ku kšaftu mému anektiruji, že totižto, pokudž by in eventum za dům a nadepsané pole ta ode mne vystavená summa per 700R při odprodeji se dostati nemohla, tolik a tak mnoho z odkazův v tomto kšaftu vysazených odraženo býti má. Co by se na 700[R] calenlirovanou [?] trhovou summu nedostávalo, s čímž že taky jeden každý odkazovník spokojen, páni exekutorové moji ale v tej a takovej případnosti prozřetedlně pokračovati, a jak by se komu pro rata co odraziti dalo, spravedlivě vyšetřiti neuminou, k nim se docela důvěřuji. Tato pak klausula a vyhrazení aby tak jako sám kšaft tento platnost nesla a pozorována byla, tomu dokonale míti chci, a proto taky k dokonalému toho důvěření sem jak sebe, tak taky mý oblíbený pány svědky tuto vědomě podepsati a sekryty přitisknouti dala.

Jenž se stalo v příbytku mém dne 17. měsíce září léta páně 1738.

Locus sigilli Ferd[inand] Ig[nác] Rotter, kšaftovní svědek in fidem

Locus sigilli Jan Šafářovic, kšaftovní svědek

Locus sigilli Lidmila Pfusterová, skrze mne Josefa Holuba dožádaně podepsaná

Locus sigilli Josef Jáchym Holub, kšaftovní svědek

11.

Nemocná písecká měštníka **Róza Bečvářová** činí poslední pořízení. Za dědice ustanovuje manžela Jana Bečváře. Přeje si být pohřbena na hřbitově u svaté Trojice. Na mše svaté odkazuje k farnímu chrámu 5R, na okrasu oltáře Panny Marie¹⁶⁵ tamtéž 10R, na okrasu kostela svaté Trojice 5R a kostela svatého Václava také 5R.

Písek, 16. ledna 1740

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův černožlutá, inv. č. 38, sign.38, fol. 89R-91.

Locus sigilli

Locus sigilli

Locus sigilli

Ve jméno nejsvětější a nerozdílné Trojice, jednoho v podstatě a trojího v osobách Boha, Otce, Syna i Ducha svatého, Amen.

Já Róza Bečvářová, měštníka tohoto král[ovského] města Písku, vyznávám obecně přede všemi, že pozorující já, kterak z přirození všechno, co zrozeno, poddáno jest smrti a že člověk nic jistějšího nemá nežli smrt a zase nic nejistšího jako hodinu smrti. Protož jsouce já z daru pána Boha všemohoucího ještě paměti dobré a rozumu zdravého a chtěje tomu, kdyby mne pán Bůh v nynější těžké nemoci mé z tohoto světa povolati ráčil, aby strany mého skrovného statečku pořádnost učiněna a já při pokojné mysli, jak dlouho mne milosrdný Bůh živobyťi ještě popřítí ráčí, zachována byla, tuto podle řádu a práva tohoto království českého, jak se to v nejlepším způsobu a mocnosti státi má a může, kšaft neb dispozici činím, působím a ustanovuji.

Takže kteréhokoliv času pán Bůh všemohoucí z tohoto plačtivého oudolí mne by povolati ráčil, tehdy za prvé poroučím mou jmilou duši v ruce mého nejmilosrdnějšího Boha, Otce stvořitele a pána Ježíše Krista vykupitele, též Ducha svatého utěšitele.

Potom pak jest moje žádost, aby mrtvé tělo mé vedle řádu křesťan-katolického na křehově Nejsvětější Trojice při počestném průvodu pohřbeno bylo.

¹⁶⁵ Kšaftující má pravděpodobně na mysli oltář Panny Marie Písecké (Vítězné), umístěný ve východním závěru jižní boční lodi. Oltář uvedeného zasvěcení stál na tomto místě nejpozději od druhé poloviny 17. století. Dnešní oltář pochází z roku 1888. Z někdejšího barokního oltáře zůstala zachována plechová rokoková ozdoba rámu a snad i dřevěný reliéf veduty Písku od severu s Píseckou Madonou jako ochránkyní města. Jan ADÁMEK, *Písecké katolické kostely*, s. 20.

A poněvadž jednoho každého kšaftu grunt a podstata na ustanovení dědice záleží, pročez za druhé všeho mého statečku za universalního dědice manžela mého jmilého Jana Bečváře ustanovuji. Který povinnen bude pole mé, Skalka řečené, a s dílem od Josefa Jandy koupeném, 3str vejsevku v sobě držící, tomu, kdo by za ně víceji dal, odprodati a následující pasiv-dluhy, totiž tit[ulovanému] pánu Václavovi Jiršovi 140R, p[anu] Filip Max[miliánovi] Lintnerovi 50[R], Markytě Mrázovej 10[R], Mariáně Paulinovej, která u nás v domě dlouhý časy bez činže pozůstává, toliko 5[R], pak Dorotě Mrázovej, sloužící děveče, 5ti letou mzdu její per 25[R], v summě 230R z trhové summy téhož odprodaného pole Skalky, jak daleko vystačí, zaplatiti.

Co se ale za třetí dílu vnukův mé neb[ohé] paní máteře, po neb[ohém] p[anu] Antonínovi Hávkovi, capellae magistru v Bonnu, pozůstalých, per 88R 45kr dotýče, takový, jsouce knihami měst[skými] variatum obligationum et hypothecarum červeně kropenatými folium 187 na domě mém pojištěný, on manžel, ustanovený dědic můj, z téhož jemu tuto kšaftujícího domu, jako i to, co by se na doplacení vejš položených dluhův na poli Skalce nedostávalo, splatiti a mimo toho na pobožné odkazy, totiž na mše svaté v děkanským kostele po smrti mé tím dříve odsloužené býti mající 5R, na okrasu oltáře Panny Marie v témž děkanským kostele 10R, na okrasu kostela nejsvětější Trojice 5[R], pak na okrasu kostela s[vatéh]o Václava 5[R] vydati a zapraviti neumine. Jakž já tomu taky dokonale míti chci a k němu manželé <a dědici> mému nakonec se důvěřuji.

I jsouce tu tak a nejináče poslední vůle má, která aby omni quo potest meliori modo platila a při právě svůj průchod měla, chci a žádostiva jsem.

Pročez J[eho] Mil[osti] Cí[sařské] Král[ovské] pana purkmistra a pánův radních tohoto král[ovskéh]o města Písku, by nad touto poslední vůlí mou ruku ochrannou držeti, ji na právo přijmouti, publicirovati a následovně tu, kde patří, vložiti povoliti ráčili, poníženě žádám.

Na potvrzení toho, neumíce já sama psáti, dala jsem vlastní jméno a příjmení mé skrze níže jmenovaného pana svědka podepsati a sekryt přitisknouti, přitom jsem se taky mých oblíbených pánův svědkův kšaftovních k podobnému podpisu a přitisknutí sekrytův (jim však beze škody) uctivě dožádala.

Stalo se v král[ovském] městě Písku v domě mém d[ne] 16. januárií 1740.

Róza Bečvářová, skrze mne Josefa Vodičku k tomu schválně dožádaného podepsaná

Antonín Fr[antišek] Rotter, ku kšaftu dožádaný svědek

Josef Jáchym Holub, ku kšaftu dožádaný svědek

12.

Nemocná **Rozina Františka Zvěřinová** činí poslední pořízení. Za své dědice ustanovuje své děti z předešlého manželství s Františkem Procháskou, apatykářem a radním v Klatovech, a to syny Františka, Jana, Josefa, Tomáše, Ignácia a dceru Františku Rozinu. Přeje si být pohřbena v píseckém farním chrámu Narození Panny Marie. Na mše svaté odkazuje 50R, na almužnu pro chudé v Písku a v Klatovech po 10R.

Písek, 20. března 1780

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův liber testamentorum, inv. č. 39, sign. 39, fol. 73R-75R.

Ve jménu nejsvětější Trojice, Boha Otce, Syna i Ducha svatého, Amen.

Já Rozina Františka prv ovdovělá Prochásková, nyní vdaná za p[ana] Vojtěcha Zvěřinu, měšťénina a spoluradního král[ovského] města Písku, jsouce v nemoci postavená, umínila jsem sobě při dobrém rozumu, aby někdy po mé smrti nějaké roztržitosti strany mého [j]mění nepovstaly, mou poslední kšaftovní vůli a dispozici učiniti a tímto vyjevití.

Předně duši mou do nejsvětějších ran spasitele našeho Ježíše Krista poručím, tělo pak ze země pošle zase zemi odevzdávám, aby způsobem křesťan[ským] katolickým počestně v chrámu páně děkanském pohřbeno bylo. Přitom na mše svatý za mou duši padesát zlatých odkazuji, a to sice p[ánům] p[áterům] dominikánům v Klatovech¹⁶⁶ 10R, chrámu páně děkanskému v tomto král[ovském] městě Písku 10R, p[ánům] p[áterům] exjezuitům zde 5R, p[ánům] p[áterům] dominikánům v Písku 5R, p[ánům] p[áterům] paulánům v Praze¹⁶⁷ 10R, pak p[ánům] p[áterům] karmelitánům u s[vatého] Havla v Praze¹⁶⁸, pak kostelu exjezuitskému v Klatovech¹⁶⁹ po 5R, neméně na almužnu mezi chudý zde 10R, pak v Klatovech 10R.

¹⁶⁶ Kazatelský řád svatého Dominika působil v Klatovech při kostele svatého Vavřince. Konvent s kostelem byly postaveny ve 14. století, ale po vyplenění v roce 1419 klášter zanikl a obnoven byl až po třicetileté válce. Znovu však vyhořel roku 1689, a tak až do let 1694 – 1707 se datuje poslední výrazná barokní stavební úprava. V roce 1785 byl tamní dominikánský klášter zrušen. V roce 1796 zakoupilo kostel a klášterní budovy město Klatovy, které kostel pronajalo jako skladiště a konvent zapůjčilo pražským benediktinům z Emauz, vyučujícím od roku 1812 na klatovském gymnáziu. Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 302-303.

¹⁶⁷ Konvent paulánů (pavlánů) u kostela svatého Salvátora v Praze na Starém Městě vznikl ve dvacátých letech 16. století. Nejmenší bratři svatého Františka z Pauly získali zabavenou rozestavěnou evangelickou školu s téměř dostavěným kostelem. V roce 1784 byl klášter zrušen a konventní budovy s kostelem přešly do správy mincovního úřadu (1796). V roce 1863 koupili kostel čeští evangelíci. TAMTÉŽ, s. 40-543.

¹⁶⁸ Konvent obutých karmelitánů u kostela svatého Havla v Praze na Starém Městě rovněž vznikl ve dvacátých letech 17. století. Samotný kostel má prastarou historii, nelze u něj vyloučit již románské založení. Dnešní chrám vznikl až v první polovině 14. století a v letech 1380 -1390 v něm byl plebánem Jan z Pomuku. Nejpozději do

A poněvadž za druhé základ a podstata kšaftu jest dědice ustanoviti, pročež za universalní dědice mého celého [j]mění ustanovuji a jmenuji mé milé syny a dceru z předešlého manželstva po nebo[hém] manželé Františkovi Procháskovi, bývalým apatykáři a radním v král[ovském] městě Klatovech, pocházející, totiž Františka, Jana, Josefa, Tomáše, Ignáciusa a dceru Františku Rozinu, aby oni o mou pozůstalost, po srážce a zaplacení vejš a níže poznamenaných legátův a dluhův, na stejné díly se rozdělili.

Za třetí jakož nadjmenované mé děti po neb[ohém] mém p[anu] otci Antonínu Khunovi vedle kšaftu 17. februárií 1761 z mého [j]mění 3000R k stejnému rozdělení k pohledávání mají, pročež jedno každé z takových 3000R stejný díl, totiž 500R bráti bude.

Za čtvrté mejm třem nejmladším dítkám, totiž Tomášovi, Ignáciusovi a Františce (z ohledu že na ty tři starší již mnohem větší náklad vynaložen byl a ty menší, než k stavu přijdou, ještě mnoho potřebovati budou) napřed legiruji jednomu každému tisíc zlatých, podobně synovi Janovi Procháskovi, poněvadž on tolik jako jeho bratři František a Josef mně až posavade nekoštoval, dvě stě zlatých napřed odkazují.

Za páté mému nejmilejšímu manželé Vojtěchovi Zvěřinovi vedle instrumentu smlouv svatebních 500R odkazují. Naproti tomu on žádný díl s dětmi pohledávati mocti nebude. Neméně mému p[an]u strejci Mikolášovi Hofmannovi v Praze odkazují 15R, aby on svým dítkám něco na památku koupil.

Za šesté, tejkaje se mobilií a šactva, mé dceři Františce zlatý řetěz, perle, granáty a ostatní ženské věci a šactvo, též obraz P[anny] Marie Klatovské bez porážky na její podíl odevzdávám. Podobně dva mladší synové Tomáš a Ignácius dva stříbrný kordy napřed bráti budou, neb nejstarší syn František již stříbrný kord jest obdržel. Neméně třem nejmladším, totiž Tomášovi, Ignáciusovi a Františce, poněvadž oni povlaky a košile nemají, potřebné povlaky a košile vyhotoviti se nechají, jakož i také synovi Ignáciusovi obrazy, krucifix

roku 1729 byla před průčelí přistěvěna pozoruhodná zvlněná kulisa ve stylu radikálního baroka. V říjnu 1738 byl chrám nově vysvěcen. Přítomen byl i auxiliární (světící) biskup pražský Jan Rudolf Sporck. Po zrušení se kostel opět stal kostelem farním a majetek kláštera byl převzat náboženským fondem (1786). TAMTÉŽ, s. 543-546.

¹⁶⁹ Jezuité přišli do Klatov v roce 1636 a v roce 1656 položili základy k novému chrámu, zasvěcenému Neposkvrněnému Početí Panny Marie a řádovému světcí sv. Ignáci. Staviteli kostela byli Domenico Orsi a Carlo Lurago. Na spáleništi 12 domů pod Černou věží byla v letech 1675 až 1679 a 1689 až 1717 postavena jezuitská kolej. Působil zde např. Bohuslav Balbín. Po zrušení řádu v roce 1773 byla kolej přeměněna na kasárna. TAMTÉŽ, s. 303-307.

a s[vatého] Josefa, Tomášovi obraz P[anny] Marie Brněnské¹⁷⁰ a mé p[an]í sestře Novodvorské obraz P[anny] Marie v mém domě v Klatovech se vynacházející odevzdávám.

Více pro dceru Františku mé klekátko, též damaškový tři velký ubrusy a 18 servitů, totiž 6 velkých a 12 menších, se zanechají, naproti tomu však ostatní děti pro vyrovnání nějaké mobilie bráti budou, respektu toho klekátka, ubrusů a servitů. A jakož tři starší synové již stříbrné hodinky jsou dostali, pročež zlaté hodinky některý z menších synův, totiž Tomáš neb Ignácius v 60R ujme. Zlatý prsten svatební Panně Marii Klatovské odevzdávám.

O ostatní mobilie, jakož cín, bílé šactvo a jiné věci, jenž zde v Písku i v Klatovech se vynacházejí, které zde již jmenované nejsou, mé děti v Bohu milé [v] rovnosti se rozdělají.

Za sedmé jsem neopomenula mé skrovné [j]mění tuto poznamenati, totiž na aktiv kapitálích, na které obligace se vynachází: u mé p[an]í sestry Zuzany Novodvorské 4000R, interese od Hromic 1780, u p[an]í Jablonky v Klatovech 4000R, interese od s[svatého] Havla 1779, u smě[lého] pána Frant[iška] Adama, nyní pana barona Janovského z Janovic 2000R, interese za celý rok od s[svatého] Jiří 1779, u p[an]í Kateřiny Stichrový v Klatovech 2000R, interese od s[svatého] Havla 1779, u p[ana] Frant[tiška] Vrabce v Klatovech 150R, interese od s[svatého] Havla 1779, u p[ana] Jana Fleisnera v Klatovech 150R, interese od Hromic 1780. Na apatyku zapláceno 900R, dům v Klatovech koupený za 2150R, s nákladem za 2300R, kterýžto dům, pokudž by někdo z dětí jej ujmouti nemohl, odprodán býti může.

Na nejistých dluzích u p[ana] Jana Cupače v Sušici¹⁷¹ 250R, u veleb[né] kanonie s červeným srdcem v Starém Městě pražském¹⁷² 500R, které, pokudž k dostání budou, na stejné díly se rozdělají.

Naproti tomu pasiv p[anu] Františkovi Reindlovi v Klatovech 400R, interese od s[svatého] Havla 1779, p[anu] Velenovskému papírníkovi 500R, interese od s[svatého] Havla

¹⁷⁰ Pravděpodobně je obrazem Panny Marie Brněnské myšlen svatolukášský obraz v kostele svatého Tomáše v Brně, nicméně může jít i o obraz Panny Marie Sněžné z brněnského jezuitského kostela. Srov. Jan ROYT, *Obraz a kult*, s. 30, 225.

¹⁷¹ Sušice, město v Plzeňském kraji, býv. okres Klatovy.

¹⁷² Řád Křižovníků s červeným srdcem (tzv. bílých křižovníků) na Starém Městě pražském působil od roku 1256 při kostele svatého Kříže Většího. Tento kostel později proslul jako první krátkodobé pohřebiště svatého Jana Nepomuckého. V čase husitských válek staroměstský křižovnícký konvent zanikl, mezi lety 1437 až 1470 byl krátce obnoven řeholníky z Řezna, poté pak až skrze cyriaky z Krakova v roce 1628. V roce 1749 byla uprostřed ambitu postavena kaple Božího hrobu. Po zrušení v roce 1783 byly konventní budovy nakrátko půjčeny pavlánům od svatého Salvátora (do roku 1785) a poté rozprodány do soukromého vlastnictví. Zeela zanikly v devadesátých letech 19. století, kdy na jejich místě byla postavena nová neorenesanční škola. Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 532-533.

1779, p[aní] Barboře Wizinkrovej v Klatovech 500R, interese od s[svatého] Havla [1]779, p[anu] Leopoldovi Merglovi 150R, interese od 4. februárii 1780.

Za osmé poručníky mých nezletilých dětí ustanovuji a žádám mého p[ana] strejce Antonína Stefana [?] a mého nejmilejšího manžela p[ana] Vojtěcha Zvěřinu, kterýžto z přátelské a otcovské lásky tuto starost na sebe oblíbějí.

A jakkoliv za deváté můj nejstarší syn František sice již zletilý jest, nic však méně žádám a moje vůle jest, by jeho vypadající podíl bezpečně na kapitál uložen a vedle možnosti, až by on k svému stavu přišel, zachován byl.

Posledně slav[ného] magistrátu král[ovského]města Písku poslušně žádám, by tuto mou poslední vůli, která, pokudž ne in vim testamenti, alespoň in vim kodicilu platiti má, ku právu přijmouti, publicirovati nechati, do kněh městských vložiti a nad ní ochrannou ruku držeti ráčil. Na potvrzení toho jsem se vlastní rukou podepsala a užívající sekryt přitiskla. Též níže psaných pánův svědkův k podobnému, jim však neškodnému, kšaftu tohoto na svědomí utvrzení a kontestirování před vzác[ným] magistrátem král[ovského] města Písku uctivě se dožádala.

Jenž se stalo v král[ovském] městě Písku dne 20. martíi 1780.

Locus sigilli František Xav[er] Jireš in fidem

Locus sigilli Já Rozina Zvěřinová

Locus sigilli Jan Kerl, kšaftovní svědek

13.

Písecký měšténín **František Šmíd** činí poslední pořízení. Za své dědice ustanovuje syna Jakuba Šmída a dceru Helenu Merglovou. Přeje si být pohřben na hřbitově u svaté Trojice, při pohřbu má jeho mrtvé tělo doprovázet Bratrstvo nejsvětějšího Růžence. Rovněž při pohřbu má být sloužena jedna mše svatá za všechny tam pochované a další tři mše svaté za kšaftujícího, manželky, rodičů a přátel duše. V závěru svého testamentu František Šmíd vysvětluje, proč by mohl obejít dědické nároky své manželky Anežky.

Písek, 29. února 1781

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův liber testamentorum, inv. č. 39, sign. 39, fol. 100R-102R.

Ve jménu nejsvětější a nerozdílné Trojice, Boha Otce i Syna i Ducha svatého, Amen.

Já František Šmíd, měšténín tohoto král[ovského] města Písku, rozvažující se sobě ten nepřekročitedlný ortel božský, nimžto ustanoveno jest všem lidem jednou umřítí, nevědouce ale počtu dnův svých, umínil sem sobě, pro zachování Bohu milé svornosti a k vyvarování všeho vyskytnout se mohoucího nedorozumnění, nad mým skrovným s pomocí boží a mým přičiněním nabytým jměním mou poslední vůli vyjeviti, kterou také následujícím způsobem vyjevují.

Za prvé duši mou, předrahou krví spasitele mého vykoupenou, Bohu mému, jakožto dobrotivému její[mu] stvořiteli v důvěrné poníženosti odevzdávám, aby ji skrze spojení neskončených zásluh syna svého jednorozeného, skrze mateřskou přímlovu Marie Panny a všech božích svatých na milost přijmouti a v počet vyvolených přijíti [?] ráčil.

Za druhé tělo moje, které ze země pošlo, zase zemi odevzdávám, aby takové dle křesťanského katolického způsobu na obecné místo nejsvětější Trojice s bratrstvem růženeckým doprovázený bylo. Při kterémžto pohřbu jednu mši svatou za ty všechny věrné duše, který při témž chrámu páně odpočívají a ostatní ještě 3 mše svatý za mý nebožky manželky a mou duši, též všech v pán[u] zesnulých mých rodičů a přátel dědici moji s růžencem modlení čísti nechají. A [na] týž pohřeb 50R a na vzdělání železného kříže na hrob 10R dáti a vynaložiti nařizuju. Co by pak po funusu z těch 50R přebejvalo, mezi chudé rozdělití chci.

A jakož za třetí základ a podstata jednoho každého kšaftu na ustanovení dědiců záleží, pročez mé milé vlastní děti Jakuba Šmída a Helenu Merglovou za opravdové dědice jmenuji a ustanovují.

Na ten a takový způsob, že Jakubovi, synu mému, stavení s zahradou a stodolu sub n[umero] 64 dle jemu na něm patřícího práva v šesti stech zlatých, tak jak sem to sám koupil, odevzdávám. Aby on dostatečně, již při živobytí mém 1075R dostanouce, dle Bohu milé spravedlnosti sestře svej Heleně Merglovej, na také již za živobytí mého ode mne obdržených 630R, ještě 445R vyplatil a následovně se stejným dílem se s ní vyrovnal, ostatních ale 155R do mázy dědičné odvedl. Pokudž by ale nadjmenovaný stavení časem svým na prodej přijíti mělo, k takovému přední právo Heleně Merglovej neb dědicům jejím se odevzdává. S tou však vejminkou, pokudž oni Jakubovi synu mému neb dědicům jeho vše to, co on v tom pustém stavení k nadlepšení vynaložil, vynahraditi povinni budou.

Pole v Brdložicích¹⁷³ pod 4 strychy 120R, detto nad Vodákem¹⁷⁴ s lukou pod 4str 100R, item nad Šarlac [?]¹⁷⁵ 2str 1 ½v 90R, louka pod Borcky 50R, kapitál za Martinem Měcherou v Slaníku¹⁷⁶ 300R, interese za 6 let 72R, 1 kráva 10R, 2 prasata 3R, summa latus activi 900R.

Pasiva: na funus a kříž jak praveno 60R, synu mému Jakubovi na doplacení mateřského dílu 88R 53kr, item jemu co mně na vyplacení posterních dcer mých a na alimentaci manželky mé a macochy jeho, též na regalia v hotovosti zapůjčil 111R 26kr, [summa] 200R 19kr.

P[anu] Vác[lavovi] Červenkovi dle pořádnosti 52R 8 ¾kr, podruhyni Mrkvičkovej 2R, summa 314R 27[kr] 4 ½[d], následovně čistého zůstává activi 585R 32kr 1 ½d.

Tejkaje se pak za čtvrté, že jednoho každého manžela povinnost jest na svou upřímnou manželku pamatovati a jí za její věrnou službu a ušetření se odsloužiti a zaopatřiti. Poněvadž pak manželka moje Anýžka ke mně ničehož nepřinesla, ani dokavad u mne v začátku byla, hospodařit pomoct mně nechtěla. Ano, jak vůbec povědomo jest, se mnou neupřímně jednala a ode mne bez podstatných příčin se odstranila, mezi lidma v ošklivost a lehkost mne uvedla,

¹⁷³ Brložnice (Brdložice), místopisný název, část města Písku.

¹⁷⁴ Stavení čp. 176 bylo obydlím městského vodáka, který měl zabezpečovat pravidelný tok vody z lesních rybníků do městských kašen. Vodovod je doložen již v konfiskačním protokolu z roku 1547, vodák v roce 1694, kdy vodák Matěj Pokazník žádal o vyšší plat za vyvrtání a položení dřevěných trub. Před rokem 1793 město chalupu prodalo. U Vodáka je pomístní název i jméno písecké ulice. Lubor LUDVÍK – Jiří PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 108.

¹⁷⁵ Pravděpodobně území, kde je dnes Šarlatský rybník, část města Písku. Označení je odvozeno od starého pomístního názvu polí (1646) a pozdějšího rybníka (1730) Šarlaty a konečně Šarlatského. Slovo šarlat znamená purpurovou barvu, případně látku téže barvy. TAMTÉŽ, s. 113. Ve fasi z roku 1749 ovšem ještě rybník toho jména zmiňován není. Pavla BURDOVÁ a kol., *Tereziánský katastr III (Dominikál)*, s. 375.

¹⁷⁶ Slaník, obec v Jihočeském kraji, býv. okres Strakonice.

svývolně k zkáze mé a mých dětí do procesu přivedla a o jmění mé spravedlivé připravila, mne v mé staré šedivíně vlasy z hlavy vytrhala, které na důkaz tehdejšímu panu král[ovskému] purkmistrovi i k p[anu] p[áteru] vikariusovi do Blatný¹⁷⁷ v chumáčích na důkaz [jsem] donesl. A více fackání od ní traktirovaný býval a jakož svýho starýho otčima Jana Prykla na mne starýho přivedla, který mne stloukl a zkrvavil, když tehdejší král[ovský] p[an] pulmister Fran[tišek] Xav[er] Jireš mne okrvavenýho a stlučenýho očitě viděl. A mne v nemoci mé opustila a mému zdraví skrze najevo danou manželskou podedřevou [?] nevěrnost škodila, následovně dle práv měst[ských] C. 46¹⁷⁸ mého skrovnýho dědictví se nehodnou učinila a ode všeho odmrštěna býti jest zasloužila.

Já ale z lásky pro Boha a aby ona manželka má tím spíše své proti mně provinění poznala aneb svého svědomí přehlídla, po všem dokazlivém mých vlastních dětí za živobyť mého vzrovnání, to jest po vyrovnání dcery mé Heleny s synem Jakubem, po vyplacení synu mému Jakubovi dluhu (co mně na zaplacení postorních dcer, na alimentaci manželky mé, na regalia a jemu nedoplačeného dílu mateřského zapůjčil a nedostal), jakož i po odkazu vnukům mým Františkovi Šmídovi a Josefovi Merglovi, též i postorním dcerám do rovnýho dílu s vlastními dětmi Jakubem a Helenou, a to vnuku mému Františkovi Šmídovi 50R, detto Josefovi Merglovi 50R, postorním dcerám Anně Stříkovej ve Stříbře 10R, Terezii Merglovej 10R, Kateřině Šatalíkovej 10[R], s tím však doložením, aby se za mne pomodlili a s tím odkazem mým dobrovolným docela spokojeni byli a nikdy po smrti mé na dětech mých vlastních žádného dalšího pohledávání nečinili, a manželce mej Anežce 101R 50[kr] 4 ½d,

¹⁷⁷ Blatná, město v Jihočeském kraji, býv. okres Strakonice.

¹⁷⁸ „Také jestli žeby některá manželka pro hněv a nevoli manžela svého na chvíli aneb krátký toliko čas od manžela svého bytem se vzdálila, aneb toliko za tau příčinou, žeby mezi manžely některá nevole povstala a hněv mezi nima trval, a tak manželka od manžela svého by odešla, a však poctivě by se chovala: tehdy tím odjitím a od manžela svého vzdálením práva svého nepotratí.“ K tomu srov. článek C. 44. „Slušné pak opatření manželky věrné jest: aby jí manžel její, kdyžby žádných dětí nebylo, a po jeho smrti živých nepozůstalo, menším dílem pod třetinu z statku svého nevybýval. Lečby ty příčiny manželu od manželky dány byly, žeby jimi slušné opatření potratiti mohla, a jsau tyto: Předkem, kdyby manželka od manžela svého bez hodných příčin přeč odešla, a jsauci od manžela nepomenuta, zase se k němu navrátiti a s ním v manželství trvati nechtěla. Druhé, žeby nemocného a v nedostatku jeho opatrovati nechtěla. Třetí, kdyby o svém manželu na lehkost a na potupu jeho řeči nepravé k vyprázdnění dobré jeho pověsti mluvila a za pravé je jistila. Čtvrté, kdyby při rodičích a přátelích krevních svého manžela ošklivila a na jeho dobré cti nařikala. Páté, kdyby táž manželka nepoctivě živa byla, neřádných a zlých lidí se přidržela, a s nimi přebývala. Šesté, jestli žeby manželka s jinými, proti vůli muže svého, kvasila a hodovala, a jinde nežli u muže svého noclehovala.“ Pavel KRISTIÁN Z KOLDÍNA, *Práva městská*, s. 104-105.

Heleně dceři vdanej Merglovej 151R 50[kr] 4 ½[d], synu Jakobovi Šmídovi 151R 50[kr] 4 ½[d], facit 585R 32[kr] 1 ½ [d].

Tejkaje se ale ostatních mobilií neb od dřeva věcí a takové, poněvadž bez toho v mírné skrovnosti se vynacházejí, moji dva vlastní dědicové, totiž syn Jakub a Helena dcera rovným dílem upřímně se rozdělují.

A abych pak ale konečně a za páté ubezpečen byl, že tato má poslední vůle ve všem opodstatněna bude, mej nepokojnej manželce napomenutí dávám a pod ztížení jejího svědomí a před Bohem těžkého odpovídání ji zavazuju, aby ona, aniž kdokoliv z dědiců neb nevlastních dcer, nižádným způsobem proti této mé poslední vůli neválčil, aniž jakýmkoliv předsevzetím neb nabádáním ji rušiti, protestirovati neb odporovati se snažil.

A to jest moje poslední vůle, dle které slavn[ý] magist[rát] král[ovského] města Písku ponížně žádám, by nad takovou ruku ochrannou držeti a ve svej platnosti zachrániti ráčil. Která když snad z jakýchkoliv nedostatkův jako pořádný kšaft obstáti [by] [ne]mohla, tehdy tomu chci, aby jako codicillus aneb donatio mortis causa platná a pozorovaná byla. Na potvrzení jsem se vlastní rukou podepsal a petschet [!] přitiskl a níže podepsaných pánův svědkův k bezeškodlivému spolustvrzení se snažně dožádal.

Jenž se stalo v král[ovském] starém městě Písku dne 29. februarií 1781.

Locus sigilli František Šmíd

Locus sigilli Dominik Trubka, na svědomí

Locus sigilli Venc Červenka, dožádaný svědek

14.

Nemocný urozený pán a primátor města Písku **Václav Michal Svoboda** činí ústní poslední pořízení. Za své dědice ustanovuje manželku Alžbětu a děti Josefu, Marii Annu, Vojtěcha, Jana a Alžbětu.

Písek, 15. března 1783

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův liber testamentorum, inv. č. 39, sign. 39, fol. 86R-87.

Tak jakož urozený pán Vác[lav] Michal Svoboda, tohoto králov[ského] města Písku primátor, jsouc skrze dávný čas nemocný, k předešlému zdraví navrácen býti naděje neviděje, nás níže podepsaný, abychom jej navštívili, se jest dožádal. Přijdouce my do domu a příbytku nadjmenovaného tit[ulovaného] pána Václava Svobody, jej ovšem nemocí obtíženého a na loži ležícího, však ale z štědrosti božské dobrého rozumu požívajícího jsme natrefili. Před námi následovně svou vůli jest vyjevil, jižto po smrti své vyplněnou míti chce a poroučí.

Předně duši svou, předrahou krví pána a spasitele našeho Ježíše Krista vykoupenu, do jeho nejsvětějších ran poroučí a odevzdává. Tělo pak ze země pošlé zase zemi odevzdává, aby způsobem křesťan-katolickým počestně pohřbeno bylo.

Jsouce pak za druhé jednoho každého kšaftu grund a základ dědice jmenovati a ustanoviti, i pročež svýho celého jmění mo- i nemohovitého, které z požehnání božího jest nabyt, svý děti, jmenovitě Josefu, Marii Annu, pana Vojtěcha magistra církevního, Jana, Alžbětu, pak svou milou paní manželku Alžbětu za dědice jmenuje a ustanovuje. Tak aby ona paní manželka jeho do její smrti plnomocnou hospodyní jeho statku zůstala.

Kterážto opáčená pana Václava Svobody poslední vůle, že nám tak, jak nadepsáno, vyjevená, to my k tomu kšaftovnímu pořízení dožádaní podpisy rukou našich vlastních a přitisknutými užívajícími sekryty tuto vysvědčujeme. S tou [k] vzáct[nému] magistrátu tohoto králov[ského] města Písku vedenou uctivou žádostí, by takovou na právo přijmouti a publikovati, následovně nad ní ochrannou ruku držeti a kde patří, do kněch měst[ských] ingrosirovati povoliti ráčil.

D[ne] 15. martií 1783.

Locus sigilli Tomáš Karel Paulin, dožádaný kšaftovní svědek

Locus sigilli František Antonín Máder, dožádaný kšaftovní svědek

15.

Písecká měštníka **Magdaléna Alšová** činí poslední pořizení. Za své dědice ustanovuje svého manžela Jana Alše a své děti, tj. Tomáše Alše, Dominika Lišku, Barboru Řídkou a Alžbětu Kroupovou, mezi něž má být movitý i nemovitý majetek rozdělen na rovné díly. Na mše svaté odkazuje 50R.

Písek, 24. října 1783

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův liber testamentorum, inv. č. 39, sign. 39, fol. 88-90.

Ve jménu nejsvětější a nerozdílné Trojice Boží, Boha Otce, Syna a Ducha svatého, Amen.

Já Magdaléna Alšová, rozená Jiršová, měštníka tohoto král[ovského] města Písku, považující nestálost tohoto bídného světa a můj již sešlý věk, též trvající neduživost v zpětohledu, by po mém z tohoto světa vykročení, mezi mýma společně jednorodě jmilýma dítkama, žádné nedorozumění nevznikly, o můj od Boha nejvyššího mně požehnaný statek veškerý, následující poslední vůli, před těmi ku konci podepsanými, snažně dožadánými a dnešního dne najednou přítomnými pány svědky kšaftovními, vyjeviti za dobré jsem uznala. Dle čehož předně mou, s předrahou krví pána a spasitele mého Krista Ježíše vykoupenou, duši opět v jeho nejsvětější srdce poroučím a odevzdávám, by on svým svrchovaným milosrdenstvím nad ní se smilovati a do počtu vyvolených pojmuti ráčil. Tělo pak ze země poslé by opět do země páně dle obyčeje křesťansko-katolického vpravené a počestně pohřbené bylo, mý dědice snažně žádám. Kteří taky ihned po mém úmrtí padesáte zlatých rejn[ských] na hned odčtení mší svatých za duši mou odvésti povinni budou.

Za druhé, byvše základ jednoho každého kšaftu [v] ustanovení universalního dědice, pročez já za takový jmenuji a ustanovuji mé vlastní děti, totiž Tomáše Alše, Dominika Lišku, paní Barboru vdanou za tit[ulovaného] pána Matěje Řídkého, radního tohoto král[ovského] města Písku, Alžbětu vdanou Karel Kroupovou a manžela mého Jana Alše, kteří ve všem statku jednorodě dílem se v pokoji a v svornosti rozdělejí; mimo co tak dole jménem odkazův a per legátův na jiná místa napřed se vykazuje.

Aby pak ale mezi mýma jmilýma dítky a dědicma po mé smrti žádné různice nepovstaly, pročez za třetí vyjevují že a) můj syn Tomáš, poněvadž on nejmínějc jakožto nejmladší z dětí užil a dosavade zaopatřený nejní, jménem per legati a vejpravy před jeho podílem obdržeti má sídlo [s] stodolou a zahradou, též políčkem přikoupeným Nezerovským.

Pak b) domek s verkštatem a zahradou k němu patřící, též přikoupenou, v Rybářské ulici,¹⁷⁹ kde nyní zůstávám, odkazuji v šesti stech synovi mému Dominikovi Liškovi a conto vyrovnání dědičného podílu, díl však zahrady u téhož domku vlevo (jdouce do příbytku) poroučím, aby se Tomášovi Alšovi, synu mému, k jeho potřebě v řemesle v penězích propustil.

C) dům v městě propouštím do podílu manželovi mému Janovi Alšovi v třinácti stech, by on takový do své smrti za vlastní požíval. Po svej smrti ale zase buď Tomášovi synovi mému (kterému první právo ohrazuji) aneb, kdyby on jej užívati nemohl, druhým nápadníkům mým Liškovským po rodu ve 1300R opět popustiti a zanechati povinnen byl.

D) pole Nad Skalama¹⁸⁰ dceři mej Alžbětě ve dvou stech zlatých, id est 200R, již odevzdané, poněvadž tuze draze šacováno jest, ve 150R zanechati poroučím. Kterej taky její, u mne pozůstávající, z lidí vyplacené fanty pro její děti z domu nominae per legati napřed z pozůstalosti se vydati mají.

E) zahradu dolejší s chalupou obdrží dcera má Barbora Řídká a conto podílu ve dvou stech a padesáti zlatých.

F) louka Pod Spravedlností¹⁸¹ případne k jednostejnému rozdělení dceři Barboře a synovi Tomášovi na vyrovnání jejich dědičných podílů.

O ostatní, v čemkoliv jak na gruntech, kožích (jichžto asi za 12 neb 1300R býti může) a na svrškách pozůstávající, mou mohovitost všichni dědicové jednostejně přátelsky se podělejí, především však ale následující legáta na patřící místa odvédsti neopominou.

Totíž za čtvrté panu magistrovi Vojtěchovi Svobodovi 20R, Ludmile postorní dceři mé 50R, ostatním dětem Liškovským z prvního lože po 10R.

¹⁷⁹ Rybářská ulice je jedním z nejstarších označení v Písku, pravděpodobně již z počátků města. V roce 1654 byli v Písku doloženi jen tři rybáři (Jan Řežábek, Václav Kuděra a Anna Hrdličková). V ulici žili především koželuzi, barvíři a hrnčíři. Jméno ulice bylo úředně potvrzeno 21. října 1785, objevuje se na plánu Písku z roku 1837 a přestálo i velkou změnu názvů v roce 1900. Od roku 1966 je bývalá Rybářská ulice součástí Nábřeží 1. máje. Lubor LUDVÍK – Jiří PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 69-71.

¹⁸⁰ Pravděpodobně písecké pomístní jméno vztahující se k nejbližšímu okolí. Nicméně cca 10km jihovýchodně od města Strakonice se nachází ves Skály (lidově v Skalách, do Skal, skalskej). Antonín PROFOUS, *Místní jména III*, Praha 1951, s. 71.

¹⁸¹ K louce Pod Spravedlností pravděpodobně vedla jedna ze starých píseckých komunikací, někdejší polní cesta, dnešní Jeronýmova ulice, která začínala v nynější Prokopově ulici u křížku a vedla mezi poli píseckých měšťanů až k cestě do Záhoří. Šibenice (spravedlnost) zřejmě stála u skalnatého výběžku, zakresleném ještě na mapě Písku z roku 1837 (tv. Stabílní katastr). Lubor LUDVÍK – Jiří PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 57.

Totož jest moje spravedlivá poslední vůle, nad kterou by vzáctný magistrát milostivou ruku držeti a takovou v ničemž rušiti nedopouštěti ráčil, oupěnlivě pro Boha žádám a spolu prosím, by tento kšaft po mé smrti řádně publikovaný, konfirmovaný a do kněch městských zdejších vtělený byl.

Na potvrzení toho všeho nejenom jsem se s třema křížkami podepsala a pečeť přitiskla, ale taky dvou pánův svědkův k bezeškodlivému podpisu se snažně dožádala.

Jenž se stalo v královském krajském místě Písku na den památný svaté Sabiny panny, to jest den 24. měsíce října roku 1783.

Locus sigilli [tři křížky] Magdaléna Alšová, kšaftující, podepsal requisitus František Zvěřina

Locus sigilli František Xav[er] Zvěřina, dožádaný kšaftovní svědek

Locus sigilli Václav Skalitzký, dožádaný kšaftovní svědek

16.

Nemocný písecký měšténin **Jan Růžička** činí ústní poslední pořízení. Za své dědice jmenuje manželku Kateřinu a své děti, totiž syny Dominika a Matěje a dceru Marii ovdovělou Schöttnerovou. Manželka Kateřina má zůstat do své smrti plnomocnou hospodyní veškerého odkazovaného jmění. Kšaftující si přeje být pohřben na hřbitově u svatě Trojice. Ke kšaftu je připojeno stručné notandum, obsahující nařízení ohledně šatů z holandského sukna a ustanovení, podle něhož smí manželka Kateřina měnit a příp. i rušit dědické podíly společných dětí, pokud jí ony nebudou prokazovat povinnou úctu.

Písek, 6. června 1784

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův liber testamentorum, inv. č. 39, sign. 39, fol. 93-94.

Oustní kšaft neb poslední vůle pana Jana Růžičky, měšténína v král[ovském] městě Písku.

Tak jakož pan Jan Růžička, měšténín tohoto král[ovského] města Písku, jsouce v těžké nemoci postavený a užívající ještě z boží milosti dobrého rozumu, nás níž jmenovaný schválně a šetrně jest [se] dožádal, abychom jeho poslední vůli neb kšaft oustní vyslyšeli, na papír postavili a tu, kde patří, k vyplnění odevzdali.

Totížto předně duši svou, předrahou krví pána a spasitele našeho Ježíše Krista vykoupenu, zase do jeho nejsvětějších 5 ran jest odevzdal. Tělo pak, jenž z trupele země pošlo, zase týž zemi a na krchově chrámu páně nejsvětější a nerozdílné Trojice Boží, dle řádu křesťan-katolického, pohřbené míti poroučel.

A poněvadž za druhé jednoho každého kšaftujícího grunt a základ jest svého s pomocí boží nashromážděného statečku dědice jmenovati a ustanoviti, následovně všeho svého, v čemkoliv pozůstávajícího mo- i nemohovitého jmění, svou milou paní manželku Kateřinu rozenou Kochanovou a s ní zplozené 3 děti, jmenovitě dceru paní Marii ovdovělou Schöttnerovou a syny pana Dominika a pana Matěje tím způsobem ustanovil a zřídil, aby totižto ona paní manželka Kateřina do smrti své plnomocnou paní hospodyní a držitelkyní nadpraveného všeho jmění zůstala. A potom teprva všechno to, po srážce pasiv dluhův, kdyby nějaké důkazlivé byly, na 3 stejný díly rozdělené bylo a ona dříve ne žádnýmu dítěti, mimo samo dobrovolně do živnosti, však na srážku praetensii vydati, nucena nebyla.

A poněvadž za třetí paní dcera ovdovělá Schöttnerová pánům rodičům svým k potřebě jejich 712R jest zapůjčila, takové jí s patřícím intereselem proto před druhými spoludědici, jí na její praetensii [?], napřed vyplacena býti má.

Za čtvrté čtyřem dcerám sestry pana kšaftujícího p[aní] Kateřiny, vdově [po] Leopoldu Jelínkovi, jmenovitě Veronice, Terezii, Barboře a Marieně, jedné každé po 10R, však ale až při rozdělení druhých dědicův k vyplacení odkázal.

Za páté zeťu svému postornímu Michal Pixovi tu za něho po několikrát z těch jemu, dle s ním učiněné na patřící jeho manželce Terezii rozené Adam Prchocové [?] podíl otcovský pořádnosti, postoupených polích placenou kontribuci dobrotivě odpustil, nic však méně oněch jemu do řemesla zapůjčených 50R bez intersa k zaplacení do mázy dědičný vykázal<i>.

Za šesté dům svůj na Velkém rynku,¹⁸² vedle domu pana Jakuba Šmída a pana Leopolda Jelínka situovaný, panu synu Dominikovi proti uznatej trhovej summě jak paní manželky, tak ostatních spolu pánův dědicův jest odkázal.

Posledně a za sedmé svou milou paní manželku a dítka, z ohledu toho jim zanechaného odkazu, na jeho duši mšema svatýma a modlitbami páně pamětníky býti jest zavázal.

Že tato poslední vůle tak a nejináč, jak ji pan kšaftující vyplněnou míti chtěl, od nás na papír postavená, to my níže jmenovaní vlastnoručně podpisem stvrzujem. Slav[ného] magistrátu tohoto král[ovského] města Písku povinně žádajíc, by ji ku právu přijmouti a nad ní milostivou ruku ochrannou držeti ráčil.

Jenž se stalo v král[ovském] městě Písku d[ne] 6. junií 1784.

Notandum: před podpisem tohoto oustního kšaftu pan kšaftující následovně nařídil.

A to za první panu synu Matějovi jedny šaty z holandského sukna, od neb[ohého] p[ana] Jana Veselého koupený, napřed odkázal, o ostatní ale s panem bratrem Dominikem přátelsky se rozdělití nařídil.

Za druhé ale poroučel, aby všechny děti paní mámu svou až do smrti její uctivě a povinně předcházely a ctily, an sice při nestání toho ona kterékoliv takové neposlušné dítě z dědictví vyobcovati anebo dle své vlastní libosti podělití moc a právo míti má.

Jakub Vác[lav] Šmít, dožádaný svědek

Matěj Šveska, na svědomí

¹⁸² Dnešní Velké náměstí bylo po celá staletí označováno jako Velký rynek nebo Rynek. Lubor LUDVÍK – Jiří PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 35.

17.

Nemocný písecký radní a urozený pán **František Karel Ekl** činí ústní poslední pořízení. Za dědice ustanovuje dceru Karolínu Svobodovou, syna Vojtěcha Ekla a z prvního manželství dcery Veroniku Helmanovou a Ludmilu Zárubovou. Děti po zemřelé dceři Anně Mlíčkové mají dostat dle dohody k doplacení 150R a více dědit nemají. Syn Eugenius Ekl OP má dostat svůj dědičný díl jen v případě nuceného přestupu do kněžského světského stavu. Na mše svaté odkazuje 25R. Synu Eugenius Eklovi odkazuje 20R na padesát mší svatých, sloužených za kšaftujícího a jeho dvou manželek duše.

Písek, 12. června 1785

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův liber testamentorum, inv. č. 39, sign. 39, fol. 104R-105R.

Tak jakož my níže podepsaní kšaftovní svědkové k neb[ohému] panu Františkovi Karlovi Eklovi, bývalému dobře zasloužilému radnímu zdejšího kr[álovské]ho města Písku, v jeho poslední nemoci dožádaně požádaní jsme byli a od něho, zdravého rozumu požívajícího a sobě přítomného, následující jeho vlastní nám vyjevenou poslední vůli jsme doslechli. Podle jeho zřetelného nás dožádání povinnou relaci aneb testamentum nuncupatorium sl[avnému] magistrátu skládáme.

Totíž za prvé jmenoval týž urozený pán Ekl za své pravé a universalní dědice veškerého jeho vlastního statku své jmilé vlastní děti, jmenovitě paní Karolínu, vdanou za p[an]a Jana Svobodu důchodního zdejšího, syna p[an]a Vojtěcha Ekla, pak z prvního manželstva dvě dcery, Veroniku vdanou Jan Helmanovou a Ludmilu ovdovělou Zárubovou. S tím přísazením, že representantes jeho předemřelé dcery Anny vdané František Mlíčkový, podle s touc Annou Mlíčkovou za živobyetí stalé transacti dobrovolné a právní, víc než oněch ještě jim k vyplacení příjdoucích jedno sto padesáte zlatých rejn[ských] k pohledávání nemají. P[á]ter Eugenius Ekel řádu s[vaté]ho Dominika ale dle pozůstávajících C[ísařsko] K[rálovských] generálí jakožto profesus, ani konvent jeho skrze patenty amortisationis nic děditi nemůže.

Naproti tomu ale za druhé má onen díl, jenž by na p[átera] Eugenia Ekla připadnouti měl, qua praelegatum paní Karolíně Svobodové a p[anu] Vojtěchovi Eklovi vykázán býti, kteří, kdyby onen řeholní spoludědic podle příkladův jiných řádův do světského kněžského stavu skrze zdvižení dominikánské řehole přestoupiti měl, jemu opět dle jim daného oustního poručení se vydati a oni se jak zachovati věděti budou.

Dále vyjevil testátor za třetí, že od své neb[ohé] paní manželky Anny Eklový se vydlužil plus minus čtyry sta zlatých rejn[ských] dle vystavených písebností, které zase z jeho pozůstalosti do mázy Anna Eklovské k vyplacení přijíti mají.

Neméně nám vyjevil za čtvrté, že pan Vojtěch Ekl na tu od něho ujmoutou barevnu již jeden tisíc a padesáte zlatých uplatil, následovně toliko z ostatní trhové ceny práv býti má.

Co se pak podílův mateřských dětí z prvního manželstva dotýče, v té úhodě [?] že za páté Veronika Helmanová a Ludmila Zárubová z těch jim dle inventáře Rundovského k rozdělení patřících jedno sto zlatých na jejich per 20R vypadající podíly již po 14R obdržely a p[an] p[áter] Eugenius Ekel a conto jemu k doplacení mateřského, před jeho profesí jemu připadlého podílu per 520R, a respektive na pozůstalý rest per 41R již 11R obdržel, jak to vše jeho domovní registra v sobě obsahují, na které se zřetedlně odvolal.

Konečně za šesté na mše svatý odkázal svému panu synovi, p[áter] Eugenis Ekel, dvacet pět zlatých rejn[ských] na 50 mší, které jemu napřed z mázy vydané býti mají, aby on za duši svých zemřelých pánův rodičův a paní macochy předrahou obět' Bohu všemohoucímu vykonal.

K podstatě toho všeho a že to vše, co vejšě psáno jest, z úst uroz[eného] pana Františka Ekla, nyní již v pánu odpočívajícího, jsme doslechli a vyrozumněli, podpisy vlastnoručníma stvrzujeme.

Jenž se stalo v král[ovském] městě Písku dne 12. junií 1785.

Locus sigilli František Xav[er] Jireš, dožádaný kšaftovní svědek

Locus sigilli Fran[tišek] Xav[er] Zvěřina, dožádaný kšaftovní svědek

18.

Nemocný písecký měšťánin **Jan Sádlo** činí ústní poslední pořízení. Za své dědice jmenuje bratra Františka Sádlo a Kateřinu Piksovou. Pro domácí chudé sousedstvo nařídil vydat 50R a vedle toho ke kase chudých ještě dalších 50R. Na hned k čtení příjducí mše svaté určil celkově 100R, a to po 20R do píseckého farního chrámu, tamního dominikánského kláštera, kapucínům do Sušice¹⁸³ a františkánům do Bechyně, po 10R do Skočic a do Záhoří.

Písek, 8. května 1786

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův liber testamentorum, inv. č. 39, sign. 39, fol. 108R-110.

Tak jakož v pánu již odpočívající pan Jan Sádlo, bývalý měšťánin, starší obecní a obecního hospodářství konsulent při zdejším král[ovsk]ým krajským městě Písku, nás ku konci vlastnoručně podepsaný zdvořile se jest dožádal, by sme my jeho poslední vůli, neboližto oustní kšaft vyslechnouce, takovou po jeho smrti tu, kde patří, pořádně vyjevili, dle toho přítomně slav[nému] magistrátu poslušně relaciorujeme, kterak tak nadzminěný kšaftující, v nemoci sice již postavený, však ale požívaje dobré paměti a zdravého rozumu, předně za universalního dědice své celé, v čemkoliv pozůstávající moho i nemohovitosti, jmenoval a ustanovil svého jmilého bratra Františka Sádlo, měšťánina volyňského, pak Kateřinu rozenou František Sádlovou, nyní Piksovou, do stejného podílu.

Který [!] však podle nařízení zřetelného testátora povinni býti mají, za druhé, jménem almužny padesáte zlatých hotových dle možnosti co nejdřív shledati a ku právu složit, by takové mezi domácí chudé sousedstvo zdejší po 2R neb 3R od slavného magistrátu skrze dědice jeho rozdělené a rozdané býti mohly. Mimo toho ke kase instituti chudých pod ourok na almužnu vykázal též padesáte zlatých.

Více za třetí jmenovaný dědice zavázal na hned k čtení příjducí mše svaté jedno sto zlatých rejn[ských], a to do zdejšího farního chrámu páně 20R, do kláštera zdejšího s[vaté]ho Kříže 20[R], do Sušice p[ánům] p[áterům] kapucínům 20[R], do Bechyně p[ánům] p[áterům]

¹⁸³ Konvent kapucínů u kostela svatého Felixe z Cantalice v Sušici vznikl na základě císařské zakládací listiny v roce 1654. V roce 1682 byl z podnětu kapucínů stavěn poutní kostel Anděla Strážce na vrchu Stráž nad městem Sušicí, vysvěcený již následujícího roku. Samotný klášterní kostel byl rovněž cílem hojně navštěvovaných poutí, které směřovaly především k zázračnému obrazu Panny Marie Bolestné, který budoucímu kapucínskému konventu daroval Jindřich Michal Hýzrle z Chodů již roku 1649. Pavel VLČEK – Petr SOMMER - Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 650-652.

františkánům 20[R], do Skočic 10[R], do Záhoří 10[R], agit 100R, co nejdříve se státi bude mocti, vyplatiti.

Neméně odkazy následující v právním čase na svá místa odvedsti, a to dětem po neb[ohé] Anně Portovej v Českých Budějovicích 200R, Kateřině Lejlovcevej, sestře kšaftujícího, do Třeboně¹⁸⁴ 100[R], dceři po neb[ohé] Barboře Sádlovej, jmenovitě Anně provdanej Šmídovej v Tejně¹⁸⁵ 50[R], [summa] 350R, pak Johaně Ledeckej 10[R] a Johaně Perklovej 10[R], agit 370R.

Mimo toho dále vyjevil, že za páté ten samej mimo zádušních kapitálův tři sta zlatých rejn[ských] a odkazův po neb[ohé] své manželce Rosalii Sádlovej do Bechyně p[ánům] p[áterům] františkánům na mše svaté dvacet pět zlatých rejn[ských] a do Sušice kapucínům eodem titulo 30R, ostatně žádnému v ničem dlužníkem nepozůstává i také, že přátelé jeho manželky jak s odkazem, tak s tím, co v cestě narovnání jim dáti přislíbil, docela vyplaceni jsou.

Pak za šesté mimo nemohovitého statku jmenoval následující activa, totiž a) za panem Antonínem Slavíkem 100R, za p[anem] Dominikem Javůrkem 65R, za p[anem] Františkem Zukrem 200[R], za p[anem] Bartoloměj Pokorným 40[R], za jistou dědicům povědomou osobou 50R, opět v místě jednom dědicům svěřeným 60[R], agit 415R.

Za sedmé k přednešení nám svěřil, že jakož on Kateřině Piksovej louku nazvanou Jelínkovskou před 10 lety již prodal a ona trhovou cenu per 130R jemu vyplatila, dosavade ale sobě zápis nezaopatřila, pročež jí v připsání takového gruntu žádná překážka dělána býti nemá.

Na důvěření toho a že tato jest spravedlivá poslední vůle neb[ohého] pana Jana Sádlo, to my níže jmenovaní kšaftovní svědkové pod na sobě nesoucíma přísahami stvrzujeme a vlastnoručně podpisem naším kontestirujeme.

Jenž se stalo v králov[ském] krajském městě Písku d[ne] 8. máje 1786.

Jan Nep[omuk] Andrýs, primas, dožádaný svědek kšaftovní

Fra[ntišek] Xav[er] Zvěřina, dožádaný kšaftovní svědek

¹⁸⁴ Třeboň, město v Jihočeském kraji, býv. okres České Budějovice.

¹⁸⁵ Týn nad Vltavou, město v Jihočeském kraji, býv. okres České Budějovice.

19.

Nemocný písecký měštěnin a radní **Matěj Řídký** činí poslední pořízení. Za své dědice ustanovuje svou manželku Barboru a své děti Petronilu, Eleonoru, Kateřinu, Marii Annu a Otýlii, ty mají být vyrovnány na stejné podíly. Právovárečný dům č. p. 2 na Velkém rynku má doživotně přejít do vlastnictví manželky Barbory, a to v případě že svůj vlastnický díl ve třech polnostech v úhrnné hodnotě 1530R převede do pozůstalosti manžela k rozdělení mezi společné děti. Po její smrti má dům připadnout v ceně 2500R dceři Eleonoře. Dcera Petronila má získat dvůr na předměstí v hodnotě 800R. Masný krám má přejít do vlastnictví dcery Kateřiny v ceně 50R. Matěj Řídký udává, že bývalému místnímu dominikánskému klášteru 500R dlužen pozůstává. Při pohřbu chce mít kšaftující slouženo tolik mší svatých, kolik bude moci být přítomných duchovních. K tomu odkazuje páterovi Antonínovi Řídkému 10R, aby za ně ihned po kšaftujícího smrti odčetl odpovídající počet mší svatých.

Písek, 9. října 1787

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův liber testamentorum, in. č. 39, sign. 39, fol. 113R-117.

Ve jméno Boha Otce, Boha Ducha svatého, Amen.

Já Matěj Řídký, radní tohoto král[ovské]ho města Písku, byvše těžkou nemocí obtížený, požívající však zdravého rozumu, následovní mou poslední vůli činím a zavírám. A sice kdyby mne p[án] Bůh z této časnosti na věčnost povolati ráčil, tehdy tomu míti chci, by tělo mé způsobem křesťan katolickým počestně pohřbeno bylo a aby při funusu mém tolik mší svatých, jak moc duchovenstva zdeť dostati se moci bude, čteno bylo. Přitom ještě velebnému panu p[áterovi] Antonínovi Řídký 10R odkazuju, by za takový hned po mé smrti pořad mše svatý za mou duši, kterou v ruce nejvyššího stvořitele odevzdávám, odčetl.

Jakož pak jednoho každého kšaftu podstata v ustanovení universalního dědice pozůstává, pročez tehdy za universalní dědice mou milou manželku Barboru a společné dítky mé vlastní, jmenovitě Petronilu, Eleonoru, Kateřinu, Marii Annu a Otýlii přítomně jmenuju.

Tak sice, že mej hned pravenej manželce Barboře Řídký dům můj právovárečný, v Velkém rynku pod n[umero] cons[cripto] 2 stojící, s vším příslušenstvím (kterýžto spolu s maštalmi znamenitě zlepšený jest) za vlastní patřiti má. Však s tímto obmezeným způsobem, že předně naproti tomu ona moje manželka z ohledu téhož obdrženého domu zase ty tři kusy polí, který jsme spolu za 1530R s knihami městskými přikoupili, v celosti do mé pozůstalosti k rozdělení mezi dítky mé zanechatí má. A poněvadž týž dům můj přítomně za dva tisíce pět set zlatých rej[nských] šacuju, na kterýmž, na nás oba manžele s knihami městskými připsaným, jí, manželce mej, jednu polovici per jeden tisíc dvě stě padesáte zlatých rejn[ských]

za její vlastnost extra zanechávám. Tehdy na druhý polovici per 1250R ceny té jí polovičku per sedum set šedesáte pět zlatých rejn[ských] (jenž z hořejších 1530R za společně přikoupené tři grunty orní jí patří []) přítomně nahrazuju, tak sice, že to sama ona 765R z mé druhé hořejší domovní polovice per 1250R sobě sraziti, následovně do mé pozůstalosti toliko 485R vyplatiti povin[n]a bude.

Za druhé pak tomu míti chci, by řečená manželka moje dům ten toliko do její smrti držeti a užívati mohla. Po její pak smrti ten samý dům na mou Eleonoru, a kdyby ona jej zaplatiti nemohla, na nejbliž její starší sestru, a kdyby i ta jej ujmouti nemohla, zase na druhou po ní starší sestru a tak dál víc od mladší k starší sestře v té samé ceně per dva tisíce pět set zlatých připadnouti má. A to rovněž státi se má tenkrát, kdyby moje manželka ještě za jejího živobytí dům ten z jakékoliv příčiny prodati měla, neb v té úhodě podobně dům ten za ty 2500R mej dceři Lenoře, a kdyby jej vyplatiti nemohla, druhej starší po ní a tak dále, jak vejš podotknuto, připadnouti a postoupen býti musí.

Dvůr v předměstí s příslušenstvím a zahradou odkazuju mej nejmenší dceři Petronile za vlastní v osmi stech zlatých rejn[ských], která když k svému stavu při[j]de, bude z těch 800R každej spolusestře svej stejný díl vyplatiti povinna. Tak sice, že jí Petronile rovněž z těch 800R stejný díl připatřiti bude. Kdyby ale se přitrefilo, čehož Bůh zachovej, že by dvůr ten, dříve než by ona k svému zaopatření přišla, buďto zcela neb dílem shořeti měl, tehdy ztráty té každé mé dítě stejný podíl ponese. Ostatně pak moje manželka, tak i vše dítky jejich sklizené obilí a zelenou píci v dvoře tom zdarma až do zaopatření Petronily ukládati mocti, naproti tomu ale náklad na správu stodoly a skrejše pro zelenou píci stejně nésti povinny budou.

Mastný krám patřiti bude na srážku podílu dceři Kateřině s sklenutým v něm lochem za jedno padesáte zlat[ých] rejn[ských]. Kdyby ale jej dítě to podržeti nemělo a do jiných rukou mimo mých dětí přišel, tehdy z krámu toho dveře do dvora domovního zadělati se musejí, by týž jiný držitel s domem žádnou společnost neměl.

Pole nad s[vatým] Václavem u třech hrušek pod 4str násevku odkazuju mej manželce Barboře. Však s tou vejminou, by na mé dítky ohled a péči, též lásku a upřímnost mateřskou měla, jich k dobrému vedla a jim neubližovala, ant sice v protivném příbychu [?] pole to mým společným dětem na stejný díly by připatřiti muselo.

Půl pole za s[vatou] Trojicí pod 5str a pole pod Horama pod 2str, pak louku Pod Soucí [?] pod vůz, a sice první za 400R, druhé za 130R a třetí za 130R zadávám dceři mej nejmladší Petronile.

Druhý kus neb polovici pole za s[vatou] Trojicí per 400R, pole v dvouh kusech Na Vohradech pod 3 ½ str za 250R a půl louky u Semic¹⁸⁶ pod strouhou za 100R odevzdávám dceři mej Eleonoře.

Pole u cesty jdouc k s[vatému] Václavu pod 2 ½str za 250R, pole za s[vatým] Václavem, vedle onoho u 3 hrušek situovaný pod 1 ½ str, a vejš pole od Františka Neuhausra pod 3str za 350R, dále pole u Semic a půl louky vedle toho pole za 250R odkazuju dceři mej Kateřině.

Pole Hlinovský vedle s[vatého] Václava pod 6str za 500R, pak poličko pod 3str s loukou pod 1 vůz sena Na Vohradech per 130R dceři mej Otýlii, pak pole Na Jehličkách pod 8str a louku za Švanhlovským dvorem, a sice prvnější za 800R a poslednější za 130R zapisuju dceři mej Marii Anně, kterýžto nadstojící grunty mezi mé děti tak rozdělju, by k vyrovnání stejných podílův jedno dítě to, co by nad přibralo, druhému spolu nápadníkovi vyplatiti povinno bylo. Mej manželce ale mimo toho, co jí vejslovně zadávám, ostatně díl stejný s mýma dětmi více připadnouti nebude a nemá. Poněvadž mimo toho, s čímž na ni upřímně pamatuju, ještě jsem jí v zahradě chalupu vystavil a ten náklad na 200R se vztahující jí rovněž daruju.

Dobytka ovčího jest 76 kusův, který se mej manželce odevzdává, by každému dítěti, kdyby k stavu přišlo, buďto 10 bahnic aneb dvacet zlat[ých] vydati zavázána byla. Ostatní 26 kusův ale jí za vlastní zanechávám. Krav po srážce dvou mé manželky zůstává pět kusův, následovně pro každý dítě jeden kus. Jalovýho dobytka jest 7 kusův, z kterých tři menší zanechávám mej manželce za její třetí krávu, ostatní pak starší dvouletý kusy mezi mé starší děti čtyry se rozděljej. Petronile ale patřiti bude prasnice aneb 6R v hotovosti na místě jalovice. Čtyry půlletní [!] prasátka se dají nejmladším čtyrem dcerám. Ostatní jeden pár statných koňův a vše vozy, též jakkoliv jméno míti mohoucí poplužní náradí i saně, odkazuju mej manželce v ceně per jedno sto padesáte zlatých rejn[ských], které ona do mé pozůstalosti odvedsti míti bude.

Týkající se stříbra, z nich deset lžic každý dítě jednu a manželka moje ostatní míti má, též také jí jeden pár stříbrných nožův a ostatní tři páry nejmladším třem dítkám, stříbrný hodinky dceři Marii Anně, kord stříbrný Otýlii, přesky u střevíc Kateřině, od spodků Lenoře a šanhelku s knoflíkem stříbrným Petronile odkazuju. Ostatní pak mobilie [mezi] ty moje dítky v stejnosti rozdělené býti mají. Ostatně za příčinou obilí sklizeného, žito pro dům na chléb, pak ječmen na pivovar pro nejbližší domovní várku, která do mázy patřiti bude, se

¹⁸⁶ Semice, místní část města Písku.

zanechává. Ostatní ale pšenice a ječmen do mázy se zpeněží, hrách pak k setbě a pro dům a voves pro koně mej manželce, spolu také slámu a seno, též votavu pro dobytek zanechávám.

Posledně přiznání činím, že bývalému zdejšímu klášteru 500R dlužen jsem, ostatně ale žádný dluhy nejsou.

A ta jest moje poslední vůle, kterou pod ochranu s[lavné]ho magistrátu zavírám.

Jenž dokonáno jest v k[rálovském] městě Písku dne 9. oktobris 1787.

Locus sigilli Matěj Joseph Řídký, kšaftující

Locus sigilli Josef Neker, dožádaný kšaftovní svědek

Bartoloměj Cirgr, dožádaný svědek

20.

Nemocný písecký měšténín **Ignác Jůn** činí poslední pořízení. Za své dědice ustanovuje svou manželku Marii Annu a své děti Václava, Jakuba, Marii Annu a Johanu. Manželka má zůstat do své smrti plnomocnou hospodyní domu č. p. 37. Přeje si být pochován na hřbitově u svatě Trojice.

Písek, 25. července 1787

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův liber testamentorum, inv. č. 39, sign. 39, fol. 117R-118R.

Ve jménu nejsvětější a nerozdílné Trojice Boží, Boha Otce, Boha Syna, Boha Ducha svatého, Amen.

Tak jakož jednomu každému smrt jistá, hodina ale její nejistá, následovně všechno, co zrozeno jest, umřítí musí, vedle čehož já Ignác Jůn, měšténín v král[ovském] městě Písku, užívaje v nemoci mé ještě z boží milosti dobrého a zdravého rozumu, mou poslední vůli činíce, takovou kdyby mne Bůh všemohoucí v mé nemoci neuchovati ráčil, po mé smrti vyplněnou míti chci.

Totížto za prvé duši mou, předrahou krví pána a spasitele mého Krista Ježíše vykoupenu, do jeho nejsvětějších 5ti ran poroučím, aby [ji] skrze orodování a zásluhy nejsvětější Marie Panny a všech svatých božích na milost přijmouti [ráčil] a [aby] věčného blahoslavenství oučastna byla. Tělo pak mé, jenž ze země pošlo, zase týž zemi odevzdávám a dle způsobu křesťan[ského] katolického na krchově nejsvětější Trojice Boží pochované míti žádám.

Poněvadž ale za druhé, poněvadž ale [!] jednoho každého kšaftu grund a základ jest dědice jmenovati, pročež všeho mého skrovného, s pomocí boží majícího statečku mou milou manželku Maria Annu a děti mé Václava a Jakuba, syny, pak dcery Maria Annu a Johanu tuto za dědice jmenuju a ustanovuju. Tím způsobem, aby totižto jmenovaná manželka moje domku mého na předměstí zdejš[ím] sub n[umero] cons[cripto] 37 situirovanýho plnomocnou paní a hospodyní, též všeho ostatního nábytku byla. Kterýžto domek s vším v něm se vynacházejícím nábytkem ve třech stech zlatých rejn[ských] tuto vystavuju, aby napotom ten, který by z jmenovaných mých dědicův takový někdy ujmul, jednomu každému [z] druhých svých spoludědicův z řečené summy per 300R v hotovosti po 60R vyplatil.

Slavného magistrátu král[ovského] města Písku povinně žádaje, by nad touto mou poslední vůlí milostivou ochranu držeti a kšaft tento do kněh městských tu, kde patří, na společný dědicův náklad vložiti povoliti ráčil. Na potvrzení toho jsem se vlastnoručně

podepsal a níže jmenovaných pánův svědkův k nápodobnému, však neškodnému spolupodpisu šetrně se dožádal.

Jenž se stalo v král[ovském] městě Písku dne 25. julií 1787.

Locus sigilli Johan Křížek, na svědectví

Locus sigilli Kašpar Kazar, na svědectví

21.

Nemocná písecká měštěninka **Kateřina Pavlíková** činí poslední pořízení. Za svého dědice jmenuje svého manžela Vojtěcha Pavlíka. Přeje si být pochována na hřbitově u svatého Václava. Na pohřební náklady a na mše svaté odkazuje 15R.

Písek, 6. srpna 1789

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův liber testamentorum, inv. č. 39, sign. 39, fol. 131R-133R.

Já Kateřina Vojtěch Pavlíková, měštěninka král[ovského] města Písku, poznávaje v starosti a churavosti mé mou snad beztoho brzkou smrt, umínila jsem sobě, za mého ještě z milosti boží požívajícího zdravého a dobrého rozumu, mou tuto poslední vůli s mým skrovným, z milosti boží ochráněným statečkem učiniti.

Následovně za prvé duši mou, s předrahou krví pána a spasitele mého Ježíše Krista vykoupenu, když mne Bůh z tohoto světa na věčnost povolati ráčí, do jeho nejsvětějších pěti ran, aby skrze přímluvu nejblahoslavenější Marie Panny a zásluhy všech božích svatých na milost přijata byla, poroučím.

Tělo pak mé, jenž ze země pošlo, zase týž zemi odevzdávám a na krchově svatého Václava dle způsobu křesťan[ského] katolického počestně pohřbené míti chci.

Poněvadž ale za druhé jednoho každého kšaftujícího grund a základ jest dědice jmenovati, pročez mého manžele milého Vojtěcha Pavlíka tuto za universalního mého dědice ustanovuju. Následovně jemu z uvážení se mnou skrze 16 let držícího věrného manželstva, obzvláštního v hospodářství přičinění a tím způsobem jeho v dobrém stavu zachování, mou vlastní, mně od mého nebo[hého] prvnějšího manžela Matěje Duška, mocí v knihách měst[ských] var[iorum] contractum tmavokropenaté barvy folio 10 dne 5. februárií 1761 vtěleného obdarlivého mortis causa instrumentu, odevzdanou chalupu, spolu [s] při ní ležící zahradou, tak jakož on jmenovanej milý manžel můj takovou, nápodobně dle jemu ode mne v týž knihách městských bílo modře kropenaté barvy folio 363 pag[ina] versa slovo do slova dne 3. novembris 1774 vtěleného obdarlivého upsání, postoupenou má, opáčenou mocí přítomného kšaftu nejenom, ale i vše ostatní mé, v čemkoliv pozůstávající, jmění a mohovitost odevzdávám. A tím způsobem za mého jediného pravého dědice všeho toho přítomně zřizuju a ustanovuju.

Přítom ale ustanovuju, aby za třetí týž manžel můj Vojtěch Pavlík z ohledu toho jemu postoupeného dědictví následující mé pasiva dluhy a odkazy, jmenovitě [k] záduší chrámu

páně s[vatě]ho Václava kapitál po již uplacených 20R ještě jsoucích 70R, vojákoví od Wolffbüttl¹⁸⁷ Jan Stěmatov[ský] dluh 65[R], v jednom tehdy 135R vyplatil.

A co po mé smrti Dorotě ovdovělej Josef Ledeckej, respektive švagrověj mej, jménem ode mne odkazu 2R, synu jejímu Eustachu Ledeckýmu nápodobně 2[R], pak po neb[ohém] Jakub Duškovi, nápodobně švagra mým, pozůstalým dětem, a to Anně, vdanej Jana Macnerový 2[R], Alžbětě Duškovej ještě svobodnej 2[R] a do kasy chudých taky 2[R], v jedné summě 10R odvedl.

Tejkaje se ale za čtvrté mého budoucího počestného pohřbu, na takovej moje vlastní, od pánův Vojtěcha [a] Máří Magd[alény] Ottovských manželův dle kontraktu d[ne] 4. oktobris 1762 roku koupené, [u] Vondřichova¹⁸⁸ Na Stržích ležící a pod 1str násevku držící pole odkazuju a na týž funus a mše svaté 15R zřizuju.

Konečně a za páté, poněvadž ale často řečený manžel můj Vojtěch Pavlík v roce 1772 dne 8. junií pole nápodobně u Vondřichova Na Stržích pod 1str za svých vlastní[ch] 15R jest koupil, takové pole ale od pana Titusa Neuhausera z příčiny, že on manžel můj tehdaž ještě měštěním nejsouce, ne na něho, ale na mne připsané jest bylo, pročez pole to, tak jako pole od pánů Josef a Rosalia Zachorovských manželův v roce 1787 dne 20. augustí jdouc k Vondřichovu pod cestou 2str 2 7/8v za jeho vlastních 125R peněz koupené, tuto k plnému vládnutí a užívání, tuto docela bez kohokoliv překážky jemu manželovi mému připatřící, následovně já na těch řečených polí[ch] žádné spravedlnosti pohledávati nemám a nemůžu.

Skončujíce tehdy tuto mou poslední vůli a k naděje [!] jsouce, že jmenovaný manžel můj z ohledu takové po smrti mé na duši mou pamětníkem bude, slav[ného] magistrátu povinně prosím a žádám, že nad ní milostivou ruku ochrannou držeti a ji do kněh měst[ských] tu, kde patří, na vlastní dědice náklad vtěliti povoliti ráčí.

Na potvrzení toho jsem se já, jakožto písma neznalá, vedle jména a příjmení mého s třema křížkama vlastnoručně podepsala. Též níže jmenovaných pánův svědkův k nápodobnému, však bezeškodnému na svědomí k spolupodpisu šetrně se dožádala.

Jenž se stalo v král[ovském] městě Písku dne 6. augustí 1789.

¹⁸⁷ Wolfenbüttel, město v Dolním Sasku.

¹⁸⁸ Oldřichov (lidově Vondřichov), ves, z hlediska správního část obce Dobeš v Jihočeském kraji, 2km západně od Písku. Stejným způsobem, jako příjímí Voldřich bylo spojením s příjímím Vondra změněno v příjímí Vondřich, bylo jméno Voldřichov změněno asi v 18. století ve Vondřichov. Antonín PROFOUS, *Místní jména III*, s. 262-263.

[tři křížky] Kateřina Pavlíková, skrze mne Prokopa Brichtu dožádaně podepsaná,
kšaftující

Josef Zachar, na svědectví

Tomáš Pimperle, svědek

22.

Písecký měštěnin **Václav Hoffmann** činí poslední pořizení. Za své dědice, kteří mají být vyrovnáni stejnými díly, ustanovuje manželku Terezii, syny Mikoláše, Františka, Matěje a Josefa. Syn František má získat dům č. p. 79 v ceně 630R, manželka doživotně masný krám v hodnotě 220R. K testamentu je připojený zápis o dosvědčení jeho pravosti a řádném právním vyhlášení.

b. m., b. d. (do knih městských byla přítomná poslední vůle vepsána dne 18. srpna 1790)

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšatův liber testamentorum, inv. č. 39, sign. 39, fol. 142R-143.

Já Václav Hoffmann, měštěnin král[ovského] kraj[ského] města Písku, rozvažující sobě, že vše, co zrozeno, zase zemřítí musí, den a hodina smrti však velmi nejistá jest, uzavřel jsem sobě při mém ještě zdravém rozumu a dobré paměti, pro uvarování všech, po mé smrti mezi mými dětmi a manželkou povstat mohoucích nevolí o můj statek, kterého mně dobrotá božská požehnati ráčila, poroučeje mou duši do neskončeného milosrdenství a stvořitele a vykupitele Ježíše Krista, a žádaje, by mé tělo křesťanským katolickým způsobem pohřbeno bylo, následující poslední pořizení učiniti.

Předně, poněvadž podstata jednoho každého kšaftu v řádném ustanovení dědice pozůstává, pročez tuto já mé universalní dědice jmenuju: mou jmilou manželku Terezii, rozenou Titus Neuhausrovou, tři syny z prvního manželstva, jmenovitě Mikoláše, Františka, Matěje, neméně syna z druhého manželstva Josefa. A tomu chci, by oni mezi sebou mou pozůstalost, co po zaplacení mejch dluhův a pohřebních outrat a legátův čistého zůstává, na stejných 5 dílů rozdělili.

Za druhé moje dluhy následovně vyjevju: Krigelsteinské fundace 90R, přínosem manželky pozůstává 200[R], který zase napřed mimo stejného 5 dílu má, z prvního manželstva synovi Matesovi jsem ještě jménem mateřského podílu 100[R] [dlužen], syn František má svůj podíl na stavení jménem mateřského podílu 100R, syn Mikoláš je se vším vyplacenej mateřským dílem.

Za třetí činím následující legáta, a synovi Františkovi pustil jsem právo k domu neb n[umero] cons[cripto] 79 v 630R, jakož on již beztoho svatební instrument v knihách vtělený má, na srážku trhové sobě poráží, jak svrchu psáno jest, dlužen zůstal, pak onen [pá]tej díl otcovského podílu, jenž u něj vypadne, co tak přebíhati bude, do mázy zaplatiti. Manželce dávám právo k masnému krámu v ceně 220R, poněvadž mně spravedlivě hospodařila, pro její snadší obživení, dokavad by byla živá. Až by syn Josef dorostl a on ho nepotřeboval, pán Bůh ho k jinému stavu volal, má on syn Franz právo k němu zase v těch penězích obdržeti.

A poněvadž jsem synovi Františkovi svatbu vystrojil, i pročez jménem náhrady druhým dvěma synům Mikolášovi a Matesovi po 30R prelegiruju, synu pak nejmladšímu pod tím jménem odkazuju 50R.

Za čtvrté, aby se všechny nevole umožily, tomu chci a nařizuju, by se mimo domu a krámu všechny [!] spolu licitando odprodaly a tudy dělení řádně předsevzít [se] mohlo. To jest má poslední vůle, nad kterou by slavný magistrát svou mocnou ruku držeti ráčil a proti ní jednati nedopustil, poslušně žádám.

Vencl Hoffmann, kšaftující

K předcházejícím vysvědčení[m] svědkův p[ana] Jana Fr[antiška] Ehrlicha, radního sekretáře, a Mikoláše Mlsa, radního kancelisty, a p[ana] Kristiána [?] Františka Otty, že jich k sobě testující schválně dožádal, jim tento kšaft užívající ještě dobrého rozumu, s tím doložením, že co v něm psáno, jeho vůle jest, ano s tím dožádáním vručil, by před právem vysvědčili, že jemu jeho druhá manželka 172R hotových peněz, 14str a 2m obilí přinesla a že syn Mikoláš po již zhotoveném kšaftu na svůj podíl 35R obdržel, byl tento kšaft právně vyhlášen v domu radním král[ovského] města Písku dne 18. augusti 1790.

Dominik Němeček, rada

3.4 **Rejstřík osobních jmen**

V rejstříku jsou obsažena veškerá osobní jména, která se vyskytují ve vydaných testamentech, a to včetně poznámek pod čarou (mimo osobních jmen uvedených v bibliografických citacích). Výjimku představují osobní jména světců a dalších osob, svázaných s posvátným časoprostorem. Jednotlivé osoby jsou určeny podle příjmení, jména, profese a zastávaných úřadů. Ženy, pokud to bylo možné, jsou blíže identifikovány podle mužských příslušníků rodiny, zpravidla otce, manžela. V případě různého psaní jednotlivých jmen jsou jednotlivé položky rejstříku vzájemně propojeny odkazy (viz). Ve zde vydaných testamentech jsou osoby často jmenovány pouze křestním jménem, takové nebylo možné blíže identifikovat, a tak jsou charakterizovány svou profesí, příp. vztahem k osobě, v jejímž testamentu se objevují. Tučně vyznačené křestní jméno a odkaz na stránky ukazují, že v edici byla vydána poslední vůle příslušné osoby. Přes snahu identifikovat osoby co nejpřesněji nemůže rejstřík přinést úplné bibliografické údaje, jeho smyslem je pouze usnadnit orientaci ve velmi zalidněných textech píseckých měšťanských testamentů.

Aleš, Jan, písecký měšťan 94, 95

Aleš, Tomáš, syn Jana Alše 94, 95

Alšová, Magdaléna, rozená Jiršová, manželka Jana Alše **94-96**

Alžběta, dcera Václava Michala Svobody 93

Alžběta, dcera Zuzany Merklové 43, 44

Alžběta, snacha Lidmily Gruntnerové 71

Andrýs, Jan Nepomuk, písecký primas 102

Anna, dcera Máří Magdalény Rotterové 80

Anna, dcera Václava Michala Svobody 93

Anna, děvečka u Reginy Vodičkové, pravděpodobně sirotek buď po Frantzi nebo Viktorinovi Vodičkovi 67

Anna, sirotek po Frantzi Vodičkovi 67

Anna, sirotek po Viktorinovi Vodičkovi 67

Apolonie, dcera Zuzany Merklové 43, 44

Arnošt z Pardubic, (1297-1364), pražský arcibiskup 66

Balbín, Bohuslav (1621-1688), jezuita, historik 86

Barbora, dcera Kateřiny Jelínkové 98

Bečvář, Jan, písecký měšténín 83, 84
Bečvářová, Róza, manželka Jana Bečváře **83-84**
Bětuška, sirotek po Viktorinovi Vodičkovi 67
Božena, sirotek po Frantzi Vodičkovi 67
Causalius, Ondřej František 61
Cirgr, Bartoloměj 106
Cupač, Jan, v Sušici 87
Černík, věřitel Zuzany Merklové 44
Černínové z Chudenic, rytířský rod
- Antonie Josefa, dcera Heřmana Jakuba (1706-1784) 50
Červenka, Václav 90,92
Dominik, sirotek po Frantzi Vodičkovi 67
Dorota, dcera Antonína Holuba 53
Dušek, Jakub, švagr Kateřiny Pavlíkové 110
Dušek, Matěj, nebohý manžel Kateřiny Pavlíkové 109
Dušková, Alžběta, dcera Jakuba Duška 110
Ehrlich, Jan František, radní sekretář 113
Ekl, Eugenius OP, syn Františka Karla Ekla 99
Ekl, František Karel, písecký radní **99-100**
Ekl, Vojtěch, syn Františka Karla Ekla 99
Eklová, Anna, manželka Františka Karla Ekla 100
Ertl, Johann 59
Eva, dcera Doroty Veverové 60
Eva, sloužící u Alžběty Vanětové 58
Fleisner, Jan, v Klatovech 87
Gruntner, Josef 67
Gruntner, Ondřej 67, 70, 71
Gruntnerová, Lidmila, manželka Ondřeje Gruntnera 67, **70-72**
Hanzlík, Karel Antonín 46, 48, 49, 64, 69
Hávek, Antonín, capellae magistr v Bonnu 84
Hávek, Matěj 56
Hávek, Mikoláš Sigmund 45
Hayndl, Eliáš 80
Hayndl, Prokop, syn Eliáše Hayndla 80

Helman, Jan 99
Helmanová, Veronika, dcera Františka Karla Ekla a manželka Jana Helmana 99
Hofmann, Mikoláš, v Praze 86
Hoffmann, František, syn Václava Hoffmanna 112, 113
Hoffmann, Josef, syn Václava Hoffmanna 112
Hoffmann, Matěj, syn Václava Hoffmanna 112, 113
Hoffmann, Mikoláš, syn Václava Hoffmanna 112, 113
Hoffmann, Václav, písecký měšťan **112-113**
Hoffmannová, Terezie, dcera Tita Neuhausra a manželka Václava Hoffmanna 112
Holub, Antonín, písecký radní 53
Holub, Josef Jáchym, písecký měšťan 81, 82, 84
Horková, Anna, dcera Jana Vendelína Rublingera 61, 67
Hrdličková, Anna, rybářka (1654) 95
Hrom, Jan 57
Hynek, Tomáš Josef 76
Hýzrle z Chodů, rytířský (a později panský a hraběcí rod)
- Jindřich Michal (1575-1665) 101
Chudoba, Jakub 53
Chvojka, Antonín starší 53
Chvojková, Anna, manželka Antonína staršího Chvojky 50, 51, 53
Jablonka, v Klatovech 87
Jakub, syn Zuzany Merklové 43, 44
Janda, Josef 84
Janovský z Janovic, rytířský rod
- František Adam (†1779) 87
Javůrek, Dominik 102
Jelínek, Leopold 98
Jelínková, Kateřina, sestra Jana Růžičky a vdova po Leopoldu Jelínkovi 98
Jireš, František Xaver, písecký purkmistr 88, 90, 91, 100
Jireš, Václav 72
Jirš, Václav 44, 84
Jirš, Václav Antonín
Jitš, Tomáš, soukeník 64, 65, 66
Joachim, syn Jana Vendelína Rublingera, páter 61, 62

Jůn, Ignác, písecký měšťan 107-108

Jůn, Jakub, syn Ignáce Jůna 107

Jůn, Václav, syn Ignáce Jůna 107

Jůnová, Johana, dcera Ignáce Jůna 107

Jůnová, Marie Anna, dcera Ignáce Jůna 107

Jůnová, Marie Anna, manželka Ignáce Jůna 107

Kafka, Marek 44

Kapusta, Augustin 73, 74, 75

Kapustová, Alžběta 73-75

Kapustová, Barbora, dcera Alžběty Kapustové 73, 74, 75

Kateřina, dcera Zuzany Merklové 43, 44

Kazar, Kašpar 108

Kerl, Jan 88

Khun, Antonín, otec Roziny Františky Zvěřinové 86

Kloboučník, Pavel, příbramský měšťan 66

Kopejtko, Lorentz 56

Kratochvílová, Alžběta 55, 56

Kroupa, Karel 94

Kroupová, Alžběta, manželka Karla Kroupy a dcera Magdalény Alšové 94, 95

Kříž, Jan 58, 60

Kříž, Jiří 52

Kříž, Matěj 52

Kříž, Tomáš 58, 60

Křížek, Johan 108

Křížová, Dorota, matka Jiřího a Matěje Křížů 52

Kuděra, Václav, rybář (1654) 95

Kuřak, Franc 75

Kuřaková, Anna, dcera Alžběty Kapustové a pravděpodobně manželka France Kuřaka 73, 74

Ledecký, Eustach, syn Josefa Ledeckého 110

Ledecký, Josef 110

Ledecký, Matěj mladší 73

Ledecká, Dorota, vdova po Josefu Ledeckém a švagrová Kateřiny Pavlíkové 110

Ledecká, Johana 102

Lejlovcová, Kateřina, sestra Jana Sádla 102

Leopold, syn Lidmily Gruntnerové 70
Lidmila, dcera Zuzany Merklové 43, 44
Lintner, Filip Maxmilián 84
Liška, Dominik, syn Magdalény Alšové 94, 95
Lorenc, Václav 58
Ludmila, postorní dcera Magdalény Alšové 95
Lurago, Carlo, (1615-1684), barokní architekt a stavitel 86
Lusk, Vojtěch, písecký měšťan 76
Lusková, Alžběta, dcera Vojtěcha Luska **76**
Macner, Jan 110
Macnerová, Anna, dcera Jakuba Duška a manželka Jana Macnera 110
Máder, František Antonín 93
Marie, dcera Václava Michala Svobody 93
Mariena, dcera Kateřiny Jelínkové 98
Martin, nebohý manžel Lidmily Gruntnerové 70, 71
Máří Magdaléna, dcera Lidmily Gruntnerové 70, 71, 72
Matěj, syn Zuzany Merklové 43, 44
Měchera, Martin, ve Slaníku 90
Mergl, Josef, vnuk Františka Šmída 91
Mergl, Leopold 88
Merglová, Antonie 48
Merglová, Helena, dcera Františka Šmída 89, 90, 91, 92
Merglová, Terezie, postorní dcera Františka Šmída 91
Merklová, Zuzana, písecká měšťánka **43-45**
Mlíčka, František 99
Mlíčková, Anna, dcera Františka Karla Ekla 99
Mls, Mikoláš, radní kancelista 113
Mlsová, Eva 58
Mrázová, Dorota, děvečka u Jana Bečváře 84
Mrázová, Markyta 84
Mrkvičková, podruhně 90
Neker, Josef 106
Nekr, Jan Christoph, komisař 75
Němeček, Dominik, rada 113

Neuhausr, František 105
Neuhausr, Titus 110, 112
Novodvorská, Zuzana, sestra Roziny Františky Zvěřinové 87
Novotná, Johana 50, 51, 53
Ondřej, u Říhový ve Vítkově 53
Orsi de Orsini, Giovanni Domenico, (1633/4-1679), barokní architekt a stavitel 86
Otto, Kristián František 113
Otto, Matěj Antonín 59, 60, 72
Otto, Vojtěch 110
Ottová, Máří Magdaléna, manželka Vojtěcha Otty 110
Paulin, Václav, písecký radní 53
Paulin, Tomáš Karel 93
Paulinová, Mariána 84
Pavlík, Vojtěch, písecký měšťan 109, 110
Pavlíková, **Kateřina**, manželka Vojtěcha Pavlíka **109-111**
Pec, Václav 54
Perklová, Johana 102
Pfuster, František 80
Pfuster, Šimon, syn Františka Pfustera 80, 81
Pfusterová, **Lidmila**, písecká měštěninka, švagrová Františka Pfustera **77-82**
Piksa, Bartoloměj 49
Piksa, Jan 50, 51, 52
Piksa, Vít 50, 51, 53
Piksová, Lidmila 53
Piksová, Kateřina, dcera Františka Sádla 101, 102
Pimperle, Tomáš 111
Pitrová, Kateřina 50, 51, 53
Pixa, Michal, postorní zeť Jana Růžičky 98
Pixová, Terezie, dcera Adama Prechoce a manželka Michala Pixy 98
Pletichová, Eva, sestra Alžběty Vanětové 58, 60
Pletichová, Kateřina 58
Pokazník, Matěj, vodák (1694) 90
Pokorný, Bartoloměj 102
Portová, Anna, v Českých Budějovicích 102

Prhoc, Adam 98

Procháska, František, klatovský radní a apatykář 85, 86

Procháska, František, syn Františka Prochásky, klatovského radního 85, 86, 88

Procháska, Ignácius, syn Františka Prochásky, klatovského radního 85, 86, 87

Procháska, Jan, syn Františka Prochásky, klatovského radního 85, 86

Procháska, Josef, syn Františka Prochásky, klatovského radního 85, 86

Procháska, Šimon 58, 60

Procháska, Tomáš, syn Františka Prochásky, klatovského radního 85, 86, 87

Prochásková, Františka Rozina, dcera Františka Prochásky, klatovského radního 85, 86, 87

Prochásková, Lidmila, pravděpodobně manželka Šimona Prochásky 58

Prochásková, Mára, dcera Šimona Prochásky 60

Prykl, Jan 91

Reindl, František, v Klatovech 87

Rotter, Antonín František Xaver 45, 49, 59, 60, 72, 75, 84

Rotter, Ferdinand Ignác, písecký starší syndik 53, 63, 64, 69, 77, 78, 80, 82

Rotterová, Máří Magdaléna 80

Rublinger, Antonín 61, 62, 66

Rublinger, Jan Vendelín, písecký měšténín a radní **61-63**

Rublingerová, Alžběta 61, 67

Růžička, Dominik, syn Jana Růžičky 97, 98

Růžička, Jan, písecký měšťan **97-98**

Růžička, Matěj, syn Jana Růžičky 97, 98

Růžičková, Kateřina, rozená Kochanová, manželka Jana Růžičky 97

Řežábek, Jan, rybář (1654) 95

Řídký, Antonín, páter 103

Řídký, Matěj Joseph, písecký měšťan a radní 94, **103-106**

Řídká, Barbora, dcera Magdalény Alšové a manželka Matěje Řídkého 94, 95, 103, 104

Řídká, Eleonora, dcera Matěje Řídkého 103, 104, 105

Řídká, Kateřina, dcera Matěje Řídkého 103, 104, 105

Řídká, Marie Anna, dcera Matěje Řídkého 103, 105

Řídká, Otýlie, dcera Matěje Řídkého 103, 105

Řídká, Petronila, dcera Matěje Řídkého 103, 104, 105

Říhová, ve Vítkově 53

Sádlo, Jan, písecký měšťan **101-102**

Sádlo, František, bratr Jana Sádla, volyňský měšťan 101

Sádlová, Barbora 102

Sádlová, Rosalie, manželka Jana Sádla 102

Schöttnerová, Marie, dcera Jana Růžičky 97

Skalický, Matěj 73

Skalitzký, Václav 96

Slavík, Antonín 102

Slavík, Matěj, branný 52, 58

Sporck, Jan Rudolf (1696-1759), auxiliární biskup pražský, kanovník u svatého Víta a probošt kapituly boleslavské 86

Stefan, Antonín 88

Stěmata, Jan 110

Stichrová, Kateřina, v Klatovech 87

Stríková, Anna, postorní dcera Františka Šmída, ve Stříbře 91

Stuchlík, Václav František 79

Svoboda, Jan, syn Václava Michala Svobody, písecký důchodní 93, 99

Svoboda, Josef, syn Václava Michala Svobody 93

Svoboda, Václav Michal, písecký primátor **93**

Svoboda, Vojtěch, magistr církevní 93, 95

Svobodová, Alžběta, manželka Václava Michala Svobody 93

Svobodová, Karolína, dcera Františka Karla Ekla a manželka Jana Svobody 99

Šafářovic, Dominik OP 80

Šafářovic, Jan Starší, písecký měšťan 78, 80, 82

Šatalíková, Kateřina, postorní dcera Františka Šmída 91

Šmíd, Jakub (Jakub Václav Šmít), syn Františka Šmída 89, 90, 91, 92, 98

Šmíd, František, písecký měšťan **89-92**

Šmíd, František, vnuk Františka Šmída 91

Šmídová, Anežka, manželka Františka Šmída, píseckého měšťana 89, 90, 91

Šmídová, Anna, dcera Barbory Sádlové, v Týně nad Vltavou 102

ze Šternberka, panský rod

- Ladislav († 1521) 55
- Zdeslav (Zdeněk) († 1501) 55

ze Švamberka, panský rod

- Jan Vilém († 1651) 50

Šveska, Matěj 98
Terezie, dcera Kateřiny Jelínkové 98
Terezie, dcera Ondřeje Tomana 46, 47, 48
Toman, Ondřej, písecký měšténín **46-49**
Tomanová, Rosalie, manželka Ondřeje Tomana 46, 47
Trubka, Dominik 92
Urbanides, Martin Josef Dismas 63
Urbanidesová, Anna, terciorátka ve špitále 57
Václav, syn Lidmily Gruntnerové 70, 71, 72
Vaněta, František, písecký měšténín 56
Vaněta, Frantz 56
Vanětová, Alžběta, písecká měšténínka, manželka Františka Vaněty, dcera Lorentze Kopejtky **55-60**
Velenovský, papírník 87
Veronika, dcera Kateřiny Jelínkové 98
Veronika, dcera Zuzany Merklové 43, 44
Veselý, Jan 98
Veselá, Anna, sestra Lidmily Pfusterové 81
Vevera, Jiří, 55, 58, 59, 60
Veverová, Dorota, sestra Alžběty Vanětové a matka Jiřího Vevery 58, 59
Veverová, Eva, sestra Mariány Zemkové 58, 59
Vít, syn Zuzany Merklové 43, 44
Vocal, Jan, nebohý manžel Lidmily Gruntnerové 70, 71
Vodička, Frantz 67
Vodička, Josef, písecký měšténín, soukeník 64, 65, 84
Vodička, Pavel 67
Vodička, Viktorin 67
Vodičková, Lidmila 71
Vodičková, Regina, písecká měšténínka, sestra Tomáše Jitše **64-69**, 71
Vodičková, Veronika, vdova po Pavlu Vodičkovi 67
Vojta, Václav 53
Vorlová, Mařena 44
Vorlová, Máří Magdaléna, pravděpodobně totožná s Mařenou Vorlovou 73
Vrabec, František, v Klatovech 87

Wizinkrová, Barbora, v Klatovech 88
Zádka, Matěj Leopold, písecký měšténín, kantor, 50, 51, 54
Zádková, Anna 56
Zachar, Josef 111
Zachariáš, bratr Reginy Vodičkové 66, 68
Zachorovská, Rosalie, manželka Josefa Zachorovského 110
Zachorovský, Josef 110
Záruba, Tomáš 51
Zárubová, Ludmila, dcera Františka Karla Ekla 99
Zejevold, Ferdinand 53
Zejevold, Matěj 53
Zejevoldová, Kateřina, písecká měšténinka, sestra Jiřího a Matěje Křížů **50-54**
Zemková, Mariána, sestra Evy Veverové 58
Zukr, František 102
Zuzana, sirotek po Frantzi Vodičkovi 67
Zvěřina, František Xaver, requisitus 96, 100, 102
Zvěřina, Vojtěch, písecký měšťan 85, 86, 88
Zvěřinová, Rozina Františka, manželka Vojtěcha Zvěřiny a vdova po Františku Procháskovi, radním a apatykáři v Klatovech **85-88**

3.5 Rejstřík zeměpisných názvů

Rejstřík obsahuje názvy zemí, krajů, míst a hor, které se objevují ve vydaných testamentech, a to včetně poznámkového aparátu (s výjimkou bibliografických citací). Do rejstříku nejsou zařazeny části šlechtických jmen ve formě predikátu či domicilu (např. Jan Jiří Kochan z Prachové). U jednotlivých hesel jsou zařazeny doplňující údaje (např. město, obec) a teritoriální příslušnost určená současným územně správním členěním. U místních jmen jsou základní hesla uvedena v úředním jazyce státu, ve kterém se dnes místo nachází (např. Wolfenbüttel), přičemž v závorce u zahraničních lokalit je dále uveden příslušný stát. Různé varianty zápisu českých místních jmen se jako odkazová hesla nacházejí v závorce za základním heslem. Zároveň jsou součástí rejstříku a prostřednictvím odkazů jsou se základním heslem provázána. Odkazy na jednotlivé nemovitě a správní lokality v rámci měst a obcí (kostely, kláštery, budovy) jsou uvedeny jako součást základního hesla.

Bechyně, město v Jihočeském kraji 55, 57, 58, 66, 74, 80, 101, 102

- františkánský konvent při kostele Nanebevzetí Panny Marie 55, 57, 66, 74, 80, 101, 102

Bethlehem (Betlém), město v Judsku (Izrael) 68

Betlém viz Bethlehem

Blatná, obec v Jihočeském kraji 91

Bonn, město ve spolkové zemi Severní Porýní - Vestfálsko (SRN) 84

Brno, krajské město Jihomoravského kraje 87

- kostel svatého Tomáše 87

- jezuitský kostel Nanebevzetí Panny Marie 87

České Budějovice, krajské město Jihočeského kraje 47, 102

Čížová, obec v Jihočeském kraji 50, 52

- kostel svatého Jakuba 50

- kaple svaté Barbory 50

Dačice, město v Jihočeském kraji 57

Dobešice, obec v Jihočeském kraji 72

Dobev, obec v Jihočeském kraji 110

- Oldřichov (Vondřichov) 110

- Vondřichov viz Oldřichov

Egypt 64

Horazdějovice viz Horazd'ovice

Horazd'ovice (Horazdějovice), město v Plzeňském kraji 44

Chrudim, město v Pardubickém kraji 71

Jerusalem (Jeruzalém), hlavní město státu Izrael (Izrael) 57

Jeruzalém viz Jerusalem

Jindřichův Hradec, město v Jihočeském kraji 57

Klatovy, město v Plzeňském kraji 66, 85, 87, 88

- Černá věž 86

- dominikánský konvent při kostele svatého Vavřince 85

- jezuitská kolej při kostele Neposkvrněného Početí Panny Marie a svatého Ignáce 85, 86

Krakov, město v Polsku (Polsko) 87

Nazaret viz Nazareth

Nazareth (Nazaret), město v Galileji (Izrael) 64

Písek, město v Jihočeském kraji 39, 41, 43, 44, 45,46, 49, 50, 54, 55, 56, 59, 61, 63, 64, 65, 66, 69, 70, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 81, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 106, 107, 108, 109, 110, 112, 113

- Amerika 47

- Borky 78, 90

- Brdložice viz Brložnice

- Brložnice (Brdložice) 90

- Budějovická brána 47

- Budějovická kaplička 47, 48, 51

- Budějovická ulice 47

- dominikánský konvent při kostele Povýšení svatého Kříže 43, 48, 50, 52, 53, 55, 57, 58, 64, 65, 70, 73, 78, 79, 80, 81, 85, 101, 103

- dům č. p. 2 103

- dům č. p. 37 107

- dům č. p. 64 90

- dům č. p. 79 112

- farní chrám Narození Panny Marie 43, 44, 45, 48, 50, 51, 52, 55, 56, 58, 61, 62, 64, 65, 70, 74, 78, 79, 80, 83, 84, 85, 101

- Flekačky 47

- Floriánský plácek viz Havlíckovo náměstí

- Havlíckovo náměstí (Kozí břesk, vřesk, Floriánský plácek) 73

- Hlinovské pole 105
- Hory viz Písecké hory
- Chvojkovské pole 79
- Jeronýmova ulice 95
- kostel Nejsvětější Trojice Boží 46, 47, 48, 50, 51, 52, 55, 56, 57, 61, 62, 64, 66, 70, 71, 74, 77, 78, 79, 83, 84, 89, 97, 104, 105, 107
- kostel svatého Václava 46, 48, 74, 83, 84, 105, 109, 110
- Kotnourovský dvůr 76
- Kozí trh (Kozí břesk, vřesk) viz Havlíčkovo náměstí
- Malý rynek 73
- Nad Skalama 95
- Na Jehličkách 105
- Nábřeží 1. máje (Rybářská ulice) 95
- Na Psinci 73, 74
- Na Stržích 110
- Na Vohradech 105
- Na Vysoké, 414m nadm. v. 79, 82
- Písecké hory (Hory) 47, 73, 78, 104
 - Havírka 47
 - Provazce 47
 - Průhon viz Průhony
 - Průhony (Průhon), 509m nadm. v. 73
 - Velký Mehelník, 633m nadm. v. 47
- Pod Soucí 41, 104
- Pod Spravedlností 95
- Pražská brána 44
- Prokopova ulice 95
- Převorka, dvůr klášterský 73
- Romonkovna, pole 78
- Rybářská ulice viz Nábřeží 1. máje
- Semice 47, 78, 105
- Skalka, pole 84
- Šarlac viz Šarlatský rybník
- Šarlata viz Šarlatský rybník

- Šarlatský rybník (Šarlac, Šarlata) 90
- Šobrova ulice 47
- Šobrovna 47
- špitál svaté Alžběty 57, 77, 80
- Švanhlovský dvůr 105
- Tejnská brána viz Týnská brána
- Týnská (Tejnská) brána 56, 73
- U Vodáka 90
- Velké náměstí (Velký rynek) 98, 103
- Velký rynek viz Velké náměstí
- V Pahorcích 41, 73, 74

Plzeň, krajské město Plzeňského kraje 71

Praha, hlavní město České republiky 61, 66, 85, 86, 87

- klášter benediktýnů při kostele Panny Marie Na Slovanech (z Emauz) 85
- komenda Křižovníků s červeným srdcem (tzv. bílých křižovníků) při kostele svatého Kříže Většího na Starém Městě 87
- konvent obutých karmelitánů při kostele svatého Havla na Starém Městě 85
- konvent pavlánů při kostele svatého Salvátora na Starém Městě 85

Putim, město v Jihočeském kraji 79

- kostel svatého Vavřince 79

Protivín, město v Jihočeském kraji 66

Příbram, město ve Středočeském kraji 66

- Svatá Hora 66

Radomyšl, město v Jihočeském kraji 55, 57, 66

- kostel svatého Jana Křtitele 55
- kostel svatého Martina 55

Regensburg (Řezno), město ve spolkové zemi Bavorsko (SRN) 87

Roma (Řím), hlavní město Itálie (Itálie) 40, 57, 68, 73

Řezno viz Regensburg

Řím viz Roma

Skály, obec v Jihočeském kraji 95

Skočice, obec v Jihočeském kraji 66, 101, 102

- kostel Navštívení Panny Marie 66

Slaník, obec v Jihočeském kraji 90

Strakonice, město v Jihočeském kraji 55, 66, 90, 91, 95

Sušice, město v Plzeňském kraji 66, 87, 101, 102

- kapucínský klášter při kostele svatého Felixe z Cantalice 101

- poutní kostel Anděla Strážce 101

- Stráž 101

Tábor, město v Jihočeském kraji 55

Tejn viz Týn nad Vltavou

Topělák viz Topělec

Topělec (Topělák), obec v Jihočeském kraji 58

Třeboň, město v Jihočeském kraji 102

Týn nad Vltavou (Tejn), město v Jihočeském kraji 102

Vondřichov viz Dobeš

Wolfenbüttel, město ve spolkové zemi Dolní Sasko (SRN) 110

Záhoří, obec v Jihočeském kraji 50, 52, 55, 57, 95, 101, 102

- kostel svatého Michala 50, 57

4 Závěr

Poslední věci člověka v čase odkouzlování světa jako součást širokého kulturně historického výzkumu dějin smrti představují velice zajímavé téma, a to jak badatelsky, tak také příběhově. Mohou být příběhem o proměně lidské imaginace a myšlení, příběhem, který je vyprávěn ústy „zúčastněného pozorovatele“, mohou být statisticko-kvantifikační analýzou dat, nebo předmětem popisu tradiční kulturní historie. Aby však mohly být vyprávěny kulturním anebo historickým antropologem, je třeba vytvořit a uplatnit nové - jiné koncepty a nástroje.

Poslední věci člověka a problematika smrti a záhrobí v čase mezi barokem a osvícenstvím, v čase „mezi světy“, v čase, kdy svět tradiční společnosti se rozpadá a na jeho místě vzniká časoprostor společnosti moderní, jsou témata, která dosud stála stranou zájmu českých historiků, podobně jako samotný výzkum společnosti a kultury 18. století.

V přítomné diplomové práci byla tematika smrti, umírání a onoho světa pojednána „pouze“ teoreticky, a to z obou výše uvedených důvodů. Má-li být vyprávěn příběh potykáni se člověka se smrtí v čase odkouzlování světa, je třeba nejprve stanovit jazyk, kterým má být příběh vyprávěn. A to i proto, že v průběhu pojmenovávání se konstituuje význam a obsah příběhu se stává obsahem.

Vlastním jádrem přítomné práce a výzkumným výstupem a závěrem je část, v níž je, na základě předchozího rozboru tří zásadních inspirací, navrhováno teoretické uchopení tematiky posledních věcí v čase odkouzlování světa a následný výzkum, který ze zde navrhované konceptualizace vychází. Přitom je třeba mít na paměti, že studium kolektivní mentality, imaginace a myšlení, není jediným možným přístupem k rozkrytí sítě symbolů a významů široce chápaného fenoménu smrti. Jako badatelsky nosné a přínosné se především ukazuje studium životních cyklů a zvláště rituálů přechodu, a to i proto, že zde historik může využít metody a nástroje kulturních a sociálních antropologů.

Koncept zde navrhovaného teoretického uchopení vychází z teze, že městský člověk se nejpozději na konci 18. století dostává do situace, kdy se nachází na tržišti různých „religiózních“ koncepcí. Ačkoli se může aktivně či pasivně hlásit k určitému konfesnímu náboženství, bude jeho přístup k hodnotám, normám a věroučným obsahům příslušné konfese do jisté míry autonomní. Předpokládané vymizení zbožných frází a odkazů ze závětí, časově situované zvláště do druhé poloviny 18. století, tak nemusí být přímým odkazem na odkřesťanštění (odkatolictění) světa, nýbrž spíše odrazem proměny v definici pojmu

náboženství, a tak i odrazem snad nově nalezeného individuálního prožívání světa, respektive odrazem skutečnosti, že člověk sám, na základě volby z různých konkurenčních pravdivostních režimů, stanovuje pravdivostní režim svého eschatologického diskurzu. Tento soukromý diskurz se může naprosto shodovat s oficiálním katolickým diskurzem.

Navrhovaný výzkum se pak má vyslovit k vzájemným vztahům mezi procesy individualizace, civilizace a dechristianizace především v druhé polovině 18. století, přičemž tyto procesy nejsou chápány přísně procesuálně, ale pouze jako teoretické opory pro uchopení konkrétních historických situací. Východiskem navrhovaného výzkumu je hypotéza, že zesvětštění závětí někdy během druhé poloviny 18. století je dokladem proměny individuálních eschatologických diskurzů v souvislosti s proměnou oficiálního katolického diskurzu o posledních věcech.

Součástí přítomné diplomové práce je výběrová edice měšťanských testamentů z let 1730 – 1740 a 1780 – 1790. Editované testamenty odkazují k otázkám a tvrzením úvodní studie, jsou s první částí přítomné práce funkčně spojeny, přitom jejich výpovědní hodnota není vázána pouze na problematiku dějin smrti. Mohou být využity k nejrůznějším kulturně historickým výzkumům, a to od studia každodennosti až po rozpletení sítí sociálních vztahů jedné městské společnosti.

5 Seznam pramenů a literatury

5.1 Prameny

5.1.1 Archivní prameny

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův černožlutá, inv. č. 38, sign. 38.

SOkA Písek, AM Písku, Kniha kšaftův liber testamentorum, inv. č. 39, sign. 39.

5.1.2 Dobové tisky

GIFTSCHÜTZ, Franz, *Leitfaden für die in den k. k. Erblanden vorgeschriebenen deutschen Vorlesungen Über die Pastoraltheologie*, Wien 1785.

CHLÁDEK, Jiljí, *Počátkové opatrnosti pastýřské neb krátká naučení, jak by se pastýřové duchovní v povolání svém chovati měli*, Praha 1780.

KRAMERIUS, Matěj Václav, *Dobrá rada v potřebě anebo Vypsání života Davida Opatrného*, Praha 1803.

5.1.3 Vydané prameny

NOVOTNÝ, Miloslav (ed.), *Kniha Josefova*, Praha 1940.

KRISTIÁN Z KOLDÍNA, Pavel (Josef Jireček ed.), *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich sumou*, Praha 1876.

SLÁDEK, Miloš (ed.), *Svět je podvodný verbíř aneb výbor z českých jednotlivě vydaných svátečních a příležitostných kázání konce 17. a prvních dvou třetin 18. století*, Praha 2005.

5.2 Literatura

ADÁMEK, Jan, *Písecké katolické kostely. Stručný průvodce*, Písek 2005.

ADÁMEK, Jan – FRÖLICH, Jiří – ČÍŽEK, Jiří, *Písek. Historický průvodce*, Písek 2004.

ADÁMEK, Jan – SOMMER, Jan, *Kostel dominikánů v Písku, jeho gotické pozůstatky a barokní proměna*, Průzkumy památek 4, 1997, č. 1, s. 43-62.

- ADÁMEK, Jan – SOMMER, Jan, *Neznámá renesanční stavební fáze kostela sv. Václava v Písku*, in: *Prácheňské muzeum v Písku. Zpráva o činnosti za rok 2000*, Písek 2001, s. 31-37.
- ADÁMEK, Jan – SOMMER, Jan – VŠETEČKOVÁ, Zuzana, *Středověký kostel Panny Marie v Písku*, Písek 2001.
- ALEKSANDROWICZ-SZMULIKOWSKA, Małgorzata, *Radziwiłłówny w świetle swoich testamentów. Przyczynek do badań mentalności magnackiej XVI-XVII wieku*, Warszawa 1995.
- ARIÈS, Philippe, *Bilder zur Geschichte des Todes*, München-Wien 1984.
- ARIÈS, Philippe, *Dějiny smrti I-II*, Praha 2000.
- ARIÈS, Philippe, *Studien zur Geschichte des Todes im Abendland*, München 1982.
- ARIÈS, Philippe (ed.), *Geschichte des privaten Lebens III. Von der Renaissance zur Aufklärung*, Frankfurt am Main 1991.
- ARIÈS, Philippe - Michelle PERROT (edd.), *Geschichte des privaten Lebens IV. Von der Revolution zum Großen Krieg*, Frankfurt am Main 1992.
- ASSMANN, Jan, *Smrt jako fenomén kulturní teorie. Obrazy smrti a zádušní kult ve starověkém Egyptě*, Praha 2003.
- ASSMANN, Jan - Rolf TRAUZETTEL (edd.), *Tod, Jenseits und Identität. Perspektiven einer kulturwissenschaftlichen Thanatologie*, München – Freiburg 2000.
- BARLEY, Nigel, *Tanz ums Grab*, Stuttgart 1998.
- BAUMAN, Zygmunt, *Tod, Unsterblichkeit und andere Lebensstrategien*, Frankfurt 1994.
- BĚLINA, Pavel – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan P., *Velké dějiny země Koruny české. Svazek X., 1740-1792*, Praha – Litomyšl 2001.
- BERGER, Peter L. – LUCKMANN, Thomas, *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*, Brno 2001.
- BENEŠ, Jaromír, *Čížová 1741-1991*, b. m. 1991.
- BLUM, Paul Richard (ed.), *Studien zur Thematik des Todes im 16. Jahrhundert*, Wolfenbüttel 1983.
- BÖSE, Kuno, *Das Thema „Tod“ in der neueren französischen Geschichtsschreibung. Ein Überblick*, in: Paul Richard Blum (ed.), *Studien zur Thematik des Todes im 16. Jahrhundert*, Wolfenbüttel 1983, s. 1-20.
- BURDOVÁ, Pavla a kol., *Tereziánský katastr III (Dominikál)*, Praha 1970.
- BURGUIÈRE, André – RAULFF, Ulrich (edd.), *Mentalitäten-Geschichte. Zur historischen Rekonstruktion geistiger Prozesse*, Berlin 1989.
- BURKE, Peter, *Francouzská revoluce v dějepisectví. Škola Annales (1929-1989)*, Praha 2004.
- BURKE, Peter, *Variety kulturních dějin*, Brno 2006.

- COHN, Samuel K., *Death and Property in Siena, 1205-1800. Strategies for the Afterlife*, Baltimore – London 1988.
- CROIX, Alain, *La Bretagne aux 16e et 17e siècles. La vie – La mort – La foi, I-II*, Paris 1981.
- ČÁP, Jaroslav, *Náchodská nejstarší kniha kšaftů a místní řemesla a živnosti v 16. století*, DH 1, 1993, s. 51-59.
- DELUMEAU, Jean, *Déchristianisation ou nouveau modèle de christianisme?*, Archives des Sciences Sociales des Religions 40, 1975, s. 3-20.
- DELUMEAU, Jean, *Dějiny ráje. Zahrada rozkoše*, Praha 2003.
- DELUMEAU, Jean, *Hřích a strach. Pocit viny na evropském západě ve 13. až 18. století*, Praha 1998.
- DELUMEAU, Jean, *Strach na západě ve 14.-18. století I-II*, Praha 1997-1999.
- DINZELBACHER, Peter (ed.), *Europäische Mentalitätsgeschichte. Hauptthemen in Einzeldarstellungen*, Stuttgart 1998.
- DINZELBACHER, Peter, *Poslední věci člověka. Nebe, peklo, očistec ve středověku*, Praha 2004.
- DRESSEL, Gert, *Historische Anthropologie. Eine Einführung*, Wien 1996.
- van DÜLMEN, Richard, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2003.
- DÜSELDER, Heike, *Der Tod in Oldenburg. Sozial- und kulturgeschichtliche Untersuchungen zu Lebenswelten im 17. und 18. Jahrhundert*, Hannover 1999.
- EBERTZ, Michael N., *Die Zivilisierung Gottes. Der Wandel von Jenseitsvorstellungen in Theologie und Verkündigung*, Ostfildern 2004.
- EBERTZ, Michael N., *Die Zivilisierung Gottes und Deinstitutionalisierung der „Gnadenanstalt“*. Befunde einer Analyse von eschatologischen Predigten, in: Jörg Bergmann – Alois Hahn – Thomas Luckmann, *Religion und Kultur*, Opladen 1993, s. 92-125.
- EIRE, Carlos M. N., *From Madrid to Purgatory. The art and craft of dying in sixteen-century Spain*, Cambridge 1995.
- ELIAS, Norbert, *O osamělosti umírajících v našich dnech*, Praha 1998.
- ELIAS, Norbert, *Über den Prozeß der Zivilisation. Soziogenetische und psychogenetische Untersuchungen I-II*, Frankfurt am Main 1980.
- FISCHER, Norbert, *Geschichte des Todes in der Neuzeit*, Erfurt 2001.
- FISCHER, Norbert, *Vom Gottesacker zum Krematorium. Eine Sozialgeschichte der Friedhöfe in Deutschland seit dem 18. Jahrhundert*, Köln – Wien 1996.
- FOUCAULT, Michel, *Archeologie vědění*, Praha 2002.
- FOUCAULT, Michel, *Slová a věci. Archeológia humanitných vied*, Bratislava 1987.

- GAUCHET, Marcel, *Odkouzlení světa. Dějiny náboženství jako věci veřejné*, Brno 2004.
- GAŽI, Martin, *Dějiny umění jako historie kulturní a kultovní*, Souvislosti. Revue pro křesťanství a kulturu, 1999, č. 3-4 (41-42), s. 272-277.
- GEBAUER, Jan, *Slovník staročeský I-II*, Praha 1970.
- GEERTZ, Clifford, *Interpretace kultur*, Praha 2000.
- GOUJARD, Philippe, *Ehéc d'une sensibilité baroque. Les testaments rouennais au XVIIIe siècle*, Annales E.S.C. 36, 1981, s. 26-43.
- GRAF, Friedrich Wilhelm, „*Dechristianisierung*“. *Zur Problemgeschichte eines kulturpolitischen Topos*, in: Hartmut Lehmann (ed.), *Säkularisierung, Dechristianisierung, Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa. Bilanz und Perspektiven der Forschung*, Göttingen 1997, s. 32-66.
- HABERMAS, Jürgen, *Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*, Frankfurt am Main 1995.
- HAHN, Alois, *Differenzierung, Zivilisationsprozeß, Religion. Aspekte einer Theorie der Moderne*, in: Friedhelm Neidhart – René König (edd.), *Kultur und Gesellschaft. Sonderheft 27 der Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, Opladen 1986, s. 214-231.
- HALÍK, Tomáš, *Vzýván i nevzýván. Evropské přednášky k filosofii a sociologii dějin křesťanství*, Praha 2004.
- HANZAL, Josef, *Smrt v barokním myšlení a literární tvorbě*, in: *Barokní umění a jeho význam v české kultuře*, Praha 1991, s. 202-206.
- HAUSEN, Karin, *Öffentlichkeit und Privatheit. Gesellschaftspolitische Konstruktionen und die Geschichte der Geschlechterbeziehungen*, Journal für Geschichte 1989, č. 1, s. 16-26.
- HAUSEN, Karin, *Überlegungen zu einem geschlechtsspezifischen Strukturwandel der Öffentlichkeit*, in: Ute Gerhard (ed.), *Differenz und Gleichheit. Menschenrechte haben (k)ein Geschlecht*, Frankfurt am Main 1990, s. 268-282.
- HOFFMANNOVÁ, Petra, *Rodina v 16. století z pohledu testamentů královského města Louny*, in: Michaela Hrubá (ed.), *Města severozápadních Čech v raném novověku*, Ústí nad Labem 2000, s. 107-122.
- HOJDA, Zdeněk, *Kulturní investice staroměstských měšťanů v letech 1627 – 1740. Příspěvek k dějinám kultury barokní Prahy II*, PSH 27, 1994, s. 47-100.
- HOJDA, Zdeněk – PRAHL, Roman (edd.), *Mezi časy. Kultura a umění v českých zemích kolem roku 1800*, Praha 2000.
- HOJDA, Zdeněk, *Reprezentační výdaje a smrt. Barokní „pompa funebris“ v Praze*, in: Jiří Pešek – Václav Ledvinka, *Pražské slavnosti a velké výstavy*, Praha 1995 (=DP 12), s. 117-126.

- HOJDA, Zdeněk, *Výtvarná díla v domech staroměstských měšťanů v letech 1627 – 1740. Příspěvek k dějinám kultury barokní Prahy I*, PSH 25, 1993, s. 38-102.
- HRUBÁ, Michaela, *Možnosti studia předbělohorských testamentů a inventářů pozůstalosti v královských městech severozápadních Čech*, in: Táž, (ed.), *Města severozápadních Čech v raném novověku*, Ústí nad Labem 2000, s. 7-34.
- HUFFSCHMIED, Jörg, *Die Privatisierung der Welt - Hintergründe, Folgen, Gegenstrategien*, Hamburg 2004.
- CHAUNU, Pierre, *Historie quantitative, historie sérielle*, Paris 1978 (= Cahiers des Annales 37).
- CHAUNU, Pierre, *L'histoire sérielle. Bilan et perspectives*, Revue historique 293, 1970, s. 297-320.
- CHAUNU, Pierre, *La mort à Paris. XVIe, XVIIe, XVIIIe siècles*, Paris 1978.
- CHAUNU, Pierre, *Mourir à Paris (XVIe – XVIIe – XVIIIe siècles)*, Annales E. S. C. 31, 1976, s. 29-50.
- ILLHARDT, Franz Josef, *Ars Moriendi – Hilfe beim Sterben. Ein historisches Modell*, in: Erich Matouschek (ed.), *Artz und Tod. Verantwortung, Freiheiten und Zwänge*, Stuttgart 1989, s. 89-103.
- IMHOF, Arthur E., *Ars moriendi. Die Kunst des Sterbens einst und heute*, Böhlau 1991.
- IMHOF, Ulrich, *Evropa a osvícenství*, Praha 2001.
- KAŠIČKA, František – NECHVÁTAL, Bořivoj, *Radomyšl. Proměny městečka*, Strakonice 1983.
- KOPEČKOVÁ, Jana, *Předbělohorská kniha kšaftů města Domažlic a možnost jejího využití k výzkumu každodenního života*, ZHS 6, 2000, s. 117-144.
- KOUTECKÁ, Helena, *Stručný místopis mariánské úcty v Čechách a na Moravě*, Praha 1992.
- KRÁL, Pavel, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650*, České Budějovice 2002.
- KRÁL, Pavel, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004.
- KRÁL, Pavel, *Žena ve šlechtických testamentech v 16. a 17. století*, Česko-slovenská historická ročenka 2001, s. 157-167.
- KRZENCK, Thomas, *Böhmische Bürgertestamente des 15. Jh. Das Beispiel der Prager Neustadt*, in: *Husitství - Reformace - Renaissance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela*, Praha 1995, s. 627-648.
- KŘIŠŤAN, Alois, *Počátky pastorální teologie v českých zemích*, Praha 2004.
- LAAGER, Jacques, *Ars moriendi. Die Kunst gut zu leben und gut zu sterben*, Zürich 1996.

- LANG, Bernhard, *Himmel und Hölle. Jenseitsglaube von der Antike bis heute*, München 2003.
- LANG, Bernhard – MACDANNELL, Colleen, *Der Himmel. Eine Kulturgeschichte des ewigen Lebens*, Frankfurt am Main 1996.
- LEBRUN, François, *L'homme et la mort en Anjou au 17e et 18e siècles. Essai de démographie et de psychologie historique*, Paris – Den Haag 1971.
- LE GOFF, Jacques, *Zrození očištění*, Praha 2003.
- LE GOFF, Jacques – SCHMITT, Jean-Claude, *Encyklopedie středověku*, Praha 2002.
- LEHMANN, Hartmut, *Säkularisierung, Dechristianisierung, Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa. Forschungsperspektiven und Forschungsaufgaben*, in: Týž (ed.), *Säkularisierung, Dechristianisierung, Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa. Bilanz und Perspektiven der Forschung*, Göttingen 1997, s. 314-326.
- LEHMANN, Hartmut, *Von der Erforschung der Säkularisierung zur Erforschung von Prozessen der Dechristianisierung und der Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa*, in: Týž (ed.), *Säkularisierung, Dechristianisierung, Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa. Bilanz und Perspektiven der Forschung*, Göttingen 1997, s. 9-16.
- LEHMANN, Hartmut (ed.), *Säkularisierung, Dechristianisierung, Rechristianisierung im neuzeitlichen Europa. Bilanz und Perspektiven der Forschung*, Göttingen 1997.
- LUDVÍK, Lubor – PRÁŠEK, Jiří, *Písecké ulice. Náměstí, samoty a komunikace*, Písek 1998.
- MACHO, Thomas, *Smrt a truchlení v kulturologické perspektivě*, in: Jan Assmann, *Smrt jako fenomén kulturní teorie. Obrazy smrti a zádušní kult ve starověkém Egyptě*, Praha 2003, s. 71-75.
- MCMANNERS, John, *Death and French Historians*, in: Joachim Whaley (ed.), *Mirrors of Mortality. Studies in the Social History of Death*, London 1981, s. 118-121.
- MESNER, Maria – GEHMACHER, Johanna (edd.), *Frauen- und Geschlechtergeschichte. Positionen und Perspektiven*, Wien 2003.
- MIKULEC, Jiří, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000.
- MIKULEC, Jiří, „*Piae confraternitates*“ v pražské arcidiecézi na sklonku 17. století, FHB 15, 1991, s. 269-342.
- MINOIS, Georges, *Die Hölle. Zur Geschichte einer Fiktion*, München 1996.
- Ottův slovník naučný I-XXVIII*, Praha 1888-1909.
- PAJER, Jiří, *Testamenty a pozůstalosti strážnických obyvatel z 18. století*, Slovácko 44, 2002 [vyd. 2003], s. 23-45.

- PAMMER, Michael, *Glaubensabfall und Wahre Andacht. Barockreligiosität, Reformkatholizismus und Laizismus in Oberösterreich 1700-1820*, Wien – Oldenburg – München 1994.
- PAMMER, Michael, *Testamente und Verlassenschaftsabhandlungen (18. Jahrhundert)*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16. - 18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch*, Wien 2004, s. 495-510.
- PAUSER, Josef – SCHEUTZ, Martin – WINKELBAUER, Thomas (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16. - 18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch*, Wien 2004.
- PEŠEK, Jiří, *Pražské knihy kšaftů a inventářů. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské*, PSH 15, 1982, s. 63-92.
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny I-IV*, Praha 1947-1957.
- RAK, Petr, *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465-1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*, SAP 48, 1998, č. 2, s. 3-106.
- RATAJOVÁ, Jana, *Dějiny ženy a koncept genderu v české historiografii*, Kuděj. Časopis pro kulturní dějiny 7, 2005, s. 159-174.
- RATAJOVÁ, Jana, *Pražské testamenty (1600-1620) jako pramen k dějinám rodinných struktur*, PSH 30, 1998, s. 90-127.
- REICHARDT, Rolf, „*Historie des Mentalitès*“. *Eine neue Dimension der Sozialgeschichte am Beispiel des französischen Ancien Régime*, Internationales Archiv für Sozialgeschichte der deutschen Literatur, 1978, s. 128-141.
- REMOND, René, *Die Entchristlichung. Gegenwärtiger Stand der Frage und der Arbeiten in französischer Sprache*, Concilium 1, 1965, s. 611-614.
- REMOND, René, *Religion und Gesellschaft in Europa. Von 1789 bis zur Gegenwart*, München 2000.
- ROYT, Jan, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 1999.
- SEDLÁČEK, August, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou I-III*, Písek 1911-1913.
- SCHÄFERS, Bernhard (ed.), *Grundbegriffe der Soziologie*, Opladen 1992.
- SCHAUBER, Vera - SCHINDLER, Hans Michael, *Rok se svatými*, Kostelní Vydří 1997, s. 110-111.
- SCHULZE, Winfried (ed.), *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996.
- SLÁDEK, Miloš, *Malý svět jest člověk aneb výbor z české barokní prózy*, Jinočany 1995.

SLÁDEK, Miloš, *Vitr jest život člověka aneb život a smrt v české barokní próze*, Jinočany 2000.

Staročeský slovník I-IV, Praha 1968-1996.

SOUKUP, Josef, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Píseckém*, Praha 1913.

STEJSKALOVÁ, Jana, *Kšaft jako pramen pro studium kulturní úrovně měšťanské domácnosti*, České Budějovice 1991 (= OH 1), s. 74-80.

SUCHOJAD, Henryk (ed.), *Wesela, chrzciny i pogrzeby w XVI-XVIII wieku. Kultura życia i śmierci*, Warszawa 2001.

ŠIMŮNKOVÁ, Alena, *Ke vztahu historiografie a antropologie: perspektivy aplikování antropologických přístupů na historický výzkum*, ČL 82, 1995, s. 99-111.

ŠMILAUER, Vladimír, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny V. Dodatky k dílu Antonína Profouse*, Praha 1960.

ŠTAJNEROVÁ, Michaela, *Testamenty litoměřických měšťanů z let 1527-1576 jako pramen k dějinám rodinných struktur*, in: Michaela Hrubá (ed.), *Města severozápadních Čech v raném novověku*, Ústí nad Labem 2000, s. 87-106.

ŠŤOVÍČEK, Ivan, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

ŠUBRT, Jiří, *Civilizační teorie Norberta Eliase*, Praha 1996.

THIRIET, Jean-Michel, *Methoden der Mentalitätsforschung in der französischen Sozialgeschichte*, Ethnologia Europaea 11, 1980, s. 208-225.

THIRIET, Jean-Michel, *Mourir a Vienne aux XVIIe -XVIIIe siècles*, Jahrbuch des Vereins für Geschichte der Stadt Wien 34, 1978, s. 204-217.

TINKOVÁ, Daniela, *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*, Praha 2004.

TINKOVÁ, Daniela, „Sváteční historik“, „historik existence“: Philippe Ariès (1914-1984), in: Philippe Ariès, *Dějiny smrti II*, s. 383-393.

TRAJER, Johann, *Historisch-statistische Beschreibung der Diözese Budweis*, České Budějovice 1862.

VALÁŠEK, Martin, *Jindy a nyní (K historii vydávání raně novověkých česky psaných textů)*, Listy filologické 123, 2000, s. 149-156.

VALENSIOVÁ, Lucette –WACHTEL, Nathan, *Historická antropologie*, ČL 85, 1998, s. 193-207.

VAŠICA, Josef, *České literární baroko. Příspěvky k jeho studiu*, Brno 1995.

- VIAZZO, Pier Paolo, *Mapping the territory of historical anthropology*, in: Václav Bůžek – Dana Štefanová (edd.), *Menschen – Handlungen – Strukturen. Historisch-anthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice 2001 (= OH 9), s. 7-25.
- VINTR, Josef, *Zásady transkripce českých textů z barokní doby*, Listy filologické 121, 1998, s. 341-346.
- VLČEK, Emanuel, *Jan z Pomuku (Sv. Jan Nepomucký). Jeho život, umučení a slavné působení ve světle současné historie a antropologie*, Praha 1993.
- VLČEK, Emanuel, *Osudy českých patronů*, Praha 1995.
- VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan, *Encykpedie českých klášterů*, Praha 1997.
- VLNAS, Vít, *Jan Nepomucký. Česká legenda*, Praha 1993.
- VORDERMAYER, Helmut, *Die Lehre vom Purgatorium und die Vollendung des Menschen. Ein moraltheologischer Beitrag zu einem umstrittenen Lehrstück aus der Eschatologie*, Innsbruck - Wien 2006.
- VORGRIMLER, Herbert, *Geschichte der Hölle*, München 1994.
- VOVELLE, Gaby – VOVELLE, Michel, *Vision de la mort et de l'au-dela en Provence d'après les autels des âmes du purgatoire, XVe-XXe siècles*, Paris 1970.
- VOVELLE, Michel, *Einstellungen zum Tode. Methodenprobleme, Ansätze, unterschiedliche Interpretationen*, in: Arthur E. ImHof (ed.), *Biologie des Menschen in der Geschichte. Beiträge zur Sozialgeschichte der Neuzeit aus Frankreich und Skandinavien*, Stuttgart 1978, s. 174-197.
- VOVELLE, Michel, *Ideologies and Mentalities*, Cambridge 1990.
- VOVELLE, Michel, *Mourir autrefois. Attitudes collectives devant la mort aux XVIIe et XVIIIe siècles*, Paris 1974.
- VOVELLE, Michel, *Piété baroque et déchristianisation en Provence au XVIIIe siècle. Des attitudes devant la mort d'après les clauses des testaments*, Paris 1973.
- WILLI, Konrad, *Pastoral der Sterbebegleitung im Kloster der Barockzeit. Dargestellt im Spiegel der "Ars Moriendi"-Literatur der Bibliothek St. Walburg, Eichstätt*, München 2002.
- WINKELBAUER, Thomas (ed.), *Vom Lebenslauf zur Biographie. Geschichte, Quellen und Probleme der historischen Biographik und Autobiographik*, Horn – Waidhofen – Thaya 2000.
- WŁODARSKI, Maciej, *Ars moriendi w literaturze polskiej XV i XVI wieku*, Kraków 1987.
- WŁODARSKI, Maciej, *Obraz i słowo. O powiązaniach w sztuce i literaturze XV - XVI wieku na przykładzie "ars moriendi"*, Kraków 1991.

6 Seznam zkratk¹⁸⁹

AM	Archiv města
b. d.	bez data
b. m.	bez místa
býv.	bývalý
ČL	Český lid
DH	Dissertationes historicae
DP	Documenta Pragensia
ed./edd.	editor/editoři
FHB	Folia historica bohemica
fol.	folium
inv. č.	inventární číslo
nadm. v.	nadmořská výška
OH	Opera historica
OP	Ordo predicatorum
PSH	Pražský sborník historický
SAP	Sborník archivních prací
sign.	signatura
SOkA	Státní okresní archiv
srov.	srovnej
sv.	svatý/svatá
ZHS	Západočeský historický sborník

¹⁸⁹ Běžné ediční zkratky jsou uvedeny v ediční poznámce (např. R – zlatý rýnský).

Abstrakt

Poslední věci člověka v čase odkouzlování světa. Smrt v 18. století

Problematika smrti a umírání patří k základním otázkám každé lidské kultury a jako taková je zde předmětem antropologicky orientovaného kulturně historického výzkumu. V českém prostředí byla tomuto tématu věnována pouze okrajová pozornost. Předkládaná diplomová práce pojednává o fenoménu smrti v (měšťanském) prostředí především druhé poloviny 18. století. V první části práce je na základě rozboru třech inspirativních okruhů navrhován nový teoretický přístup k dané problematice. Prvním inspiračním podnětem je modelové schéma přístupů člověka ke smrti v západním (post)křesťanském světě Philippa Arièse, druhým civilizačně procesuální myšlení Norberta Eliase a Michaela Ebertze a třetím koncept dechristianizace Michela Vovella. Z nového teoretického přístupu vychází navrhovaný výzkum, který by měl ověřit hypotézu, že zesvětštění závětí v 18. století je spíše než projevem dechristianizace dokladem proměny individuálních eschatologických diskurzů v souvislosti s proměnou oficiálního katolického diskurzu. Druhou částí práce je edice vybraných měšťanských testamentů z let 1730 – 1740 a 1780 – 1790.

The last things of man in the time of desacralization of the world. The death in the 18th century

Problems of death and dying appertain to essential questions of all human cultures and such as here are theme of anthropological orientated cultural historical research. Only a little attention has been paid to this theme in the Czech milieu so far. This diploma thesis deals with the phenomenon of death (in the ambience of townsmen) especially in the second half of the 18th century. In the first part of this thesis on the base of analysis of three inspirational theories is projected a new theoretical approach to this theme. The first inspirational theory is the model scheme of human approaches to the death in the west (post)christian society of Philippe Ariès, the second the concept of civilizing process of Norbert Elias and Michael Ebertz and the third the concept of dechristianization of Michel Vovelle. The projected research is grounded on the new theoretical approach which should verify the hypothesis that the secularization of

testaments in the 18th century rather than manifestation of dechristianization is demonstration of transfiguration of individual eschatological discourses in context of transfiguration of official catholic discourse. The second part of this thesis is the edition of selected testaments of townsmen from the years 1730 – 1740 and 1780 – 1790.